

ЗМІСТ

НАША ОБКЛАДИНКА

- 1-а сторінка.* Шевченко Галина Павлівна, директор єдиного в Україні Інституту духовного розвитку людини.
- 2-а сторінка.* Освітнянський простір: точки уваги педагогічної громади.
- 3-я сторінка.* Проекти журналу 2010 року – запрошуємо до співпраці!
- 4-а сторінка.* 145-річчя гімназії №1 м. Одеси.

Педагогіка школи

Збереження здоров'я дітей у шкільному навчально-виховному процесі

- Лілія Доні, Ірина Гриньова, Тетяна Слепа, Ірина Чокова.* Школа сприяння здоров'ю – складова Школи соціалізації особистості4
- Олена Ступкевич.* Школа культури здоров'я – Школа розвитку сучасної компетентної особистості17
- Сергій Тихоплав.* Школа культури здоров'я – Школа гармонійного розвитку25
- Тамара Саказли.* Школа культури здоров'я – Школа партнерства30
- Тетяна Лимаренко.* Школа сприяння здоров'ю „Гармонія, Культура, Творчість”38
- Олена Буйневич.* Школа культури здоров'я „Барвистий світ твого життя”42
- Марина Дяченко-Богун.* Методи і форми організації природоохоронного виховання старшокласників.....47
- Сергій Вегерчук.* Проект в рамках консолідації “Добро мого серця”51
- Анатолій Кудін.* Електронні книги і навчальний процес54

Управління школою

- Людмила Калініна.* Критерії оцінки ефективності діяльності ЗНЗ62
- Олександр Рубльов.* Дослідження ролі української інтелігенції в суспільному житті й політиці Російської імперії. Рецензія.....74

ДИРЕКТОР ШКОЛИ ЛІЦЕЮ ГІМНАЗІЇ

МОН, АПН, ВАК

Всеукраїнський
науково-
практичний
журнал

Свідоцтво про державну реєстрацію
Серія КВ № 3826 від 22 листопада 1999 р.
Серія КВ № 3826 від 9 березня 2004 р.

**ФАХОВЕ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ
ТА ПСИХОЛОГІЧНИХ НАУК**
Постанова Президії

ВАК

У К Р А І Н И

№ 5 – 05/4 від 11 квітня 2001 року



Головний та науковий
редактор

Ольга ВИГОВСЬКА

Коректура

Олена ПАВЛОВСЬКА

Анотації англійською

Наталія КОЗЛОВСЬКА

Художній та відповідальний
редактор

Олексій ВИГОВСЬКИЙ

Верстка

Владислав ЗАХАРЕНКО

Відповідальний редактор

Тетяна ГОДЕЦЬКА

Фотокореспондент

Наталія БОЙКО

© О.Виговська, ідея та концепція
© О.Виговський, дизайн та оформлення
© „Директор школи, ліцею, гімназії”, 2010

ЗАСНОВНИКИ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ
І НАУКИ УКРАЇНИ
АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ
НАУК УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ім. М.П. ДРАГОМАНОВА
ВИДАВНИЦТВО
„ПЕДАГОГІЧНА ПРЕСА“
ЦЕНТР СПРИЯННЯ
СУСПІЛЬНОМУ РОЗВИТКУ
ім. МИКОЛИ ПИРОГОВА

Передплатні індекси:

22953

23974

Редакційна рада

Голова **Василь КРЕМЕНЬ**

Віктор **АНДРУЩЕНКО**
Ірина **БАРМАТОВА**
Володимир **БЕХ**
Іван **БЕХ**
Оксана **БЕЛКІНА**
Надія **БІБІК**
Володимир **БОНДАР**
Тетяна **БОРЗЕНКОВА**
Маріана **БОСЕНКО**
Людмила **ВАЩЕНКО**
Ольга **ВИГОВСЬКА**
Микола **ГУЗИК**
Ірина **ГОРЕЦЬКА**
Ольга **ГРИВА**
Петро **ДМИТРЕНКО**
Лілія **ДОНСЬКА**
Олександр **ДУБОГАЙ**
Галина **ЄЛЬНІКОВА**
Валентин **ЗАЙЧУК**
Іван **ЗЯЗЮН**
Людмила **КАЛІНІНА**
Юрій **КУЗНЕЦОВ**
Володимир **ЛУГОВИЙ**
Олександр **ЛЯШЕНКО**
Василь **МАДЗІГОН**
Сергій **МАКСИМЕНКО**
Юрій **МАЛЬОВАННИЙ**
Валентин **МОЛЯКО**
Віктор **ОГНЕВ'ЮК**
Віктор **ОЛІЙНИК**
Іван **ОСАДЧИЙ**
Надія **ОСТРОВЕРХОВА**
Людмила **ПАРАЩЕНКО**
Павло **ПОЛЯНСЬКИЙ**
Павла **РОГОВА**
Світлана **РУДАКІВСЬКА**
Олександра **САВЧЕНКО**
Ганна **САЗОНЕНКО**
Володимир **СКИБА**
Анатолій **СОЛОГУБ**
Геннадій **ФЕДОРОВ**
Георгій **ФІЛІПЧУК**
Василина **ХАЙРУЛІНА**
Наталія **ЧЕПЕЛЄВА**
Олена **ЧИНОК**
Микола **ШКІЛЬ**

<i>Лідія Даниленко. Проблеми ситуативного лідерства в управлінській діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу.....</i>	75
<i>Галина Лопушанська. Модель акмеологічного навчального закладу – гуманітарної гімназії.....</i>	83
<i>Духовне пробудження на межі тисячоліть: про єдиний в Україні Інститут духовного розвитку та його директора – Галину Шевченко.....</i>	92
<i>Людмила Топчій. 145-річчю гімназії №1 м. Одеси присвячується.....</i>	103
<i>Світлана Пастух. Сьогодні гімназії №1 м. Одеси.....</i>	107
Наші ювіляри.....	112

Зверніть увагу: Зміни в умовах публікацій

*Журнал рекомендовано до друку Вченою радою
Національного педагогічного університету
ім. М.П. Драгоманова
(протокол № 13 від 27.05.2010 р.)*

УМОВИ ПУБЛІКАЦІЇ В ЖУРНАЛІ „Директор школи, ліцею, гімназії”

- Статті мають бути написані спеціально для часопису „Директор школи, ліцею, гімназії” (ніде раніше не друкують і не надіслані до інших видань). Наукові статті повинні відповідати вимогам ВАКУ до наукових праць, а за тематикою – інтересам директорів шкіл та керівників середньої освіти.
- Редакція залишає за собою право скорочувати, редагувати, а також структурувати статті, вносити зміни в їх назву.
- За достовірність фактів, дат, назв і точність цитування несуть відповідальність автори.
- Статті приймаються у вигляді файлів текстового редактора MS Word for Windows електронною поштою або на інших носіях.
- Фотографії подаються в оригінальному вигляді або в електронних графічних форматах tif та jpg.
- Дискети, рукописи, малюнки, фотографії та інші матеріали, надіслані до редакції, не повертаються.
- Стаття має бути підписана всіма авторами і супроводжуватися авторською довідкою (вказати повне ім'я, по батькові та посаду), обов'язково стислими анотаціями укр., рос. та англ. мовами з виокремленням ключових слів також трьома мовами.
- Авторські статті друкуються мовою оригіналу.

Електронна пошта редакції: director@oldbank.com
Адреси редакції: 01033, м. Київ, а/с 116;
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6, к. 12.

*Повний або частковий передрук матеріалів журналу
„Директор школи, ліцею, гімназії” можливий лише за
письмової згоди редакції.*

Підписано до друку 31.05.2010 р. Формат 70x100 1/16.
Папір офсетний. 9,5 умов. друк. арк. Наклад 1100.
Віддруковано на ЗАТ „Книга”. Зам. 067.
Свідоцтво ДК №2325 від 25.10.2005 р.

Центр ССР ім. Миколи Пирогова
03037, м. Київ, вул. Освіти, 6
Свідоцтво: ДК №1709 від 9.03.2004 р.



ПЕДАГОГІКА ШКОЛИ

Виступи учасників круглих столів, організованих редакцією нашого журналу (24.02.2010р. та 17.03.2010р.), переконують, якщо вже зараз не станемо на реальний захист здоров'я дітей, то ми як громадяни свідомо чи несвідомо стаємо злочинцями перед своїми дітьми, перед нацією загалом.

Ми, освітяни, покликані відповідати за все найдорожче в суспільстві й виправляти всі його негаразди вже сьогодні та одночасно сподіватися на найшвидше прозріння всього суспільства щодо пріоритетів у країні, самосвідомості нації й ін.

Як і завжди, від нашої роботи з Вами, колеги, без перебільшення, залежить наше майбутнє – здоров'я дитини, родини, країни.

Ми взяли на себе відповідальність висвітлювати все те, що робиться та що можна ще зробити на шкільному рівні, й робимо це лише в цьому році вже втретє, починаючи з першого номера журналу за 2010 р.

Тож запрошуємо Вас, шановний читачу, ознайомитися з досвідом роботи одеських шкіл щодо збереження здоров'я дітей

С.4-50

Що допоможе проводити навчальний процес на високому науковому і дидактичному рівні

С. 54





Педагогіка
школи

Здоров'я
дітей
і школа

ШКОЛА СПРИЯННЯ ЗДОРОВ'Ю – СКЛADOVA ШКОЛИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Подано досвід НВК щодо формування однієї з основних життєтворчих компетенцій випускника-гімназиста – розв'язання проблем формування здорового способу життя учнів у контексті становлення та розвитку життєстійкості, життєвої компетентності особистості. Висвітлено впровадження здоров'язберігаючих технологій як запоруку сприяння гармонійній особистій та соціальній адаптації школярів, проведення валеологічних моніторингів. Звертається увага на особливу необхідність інклюзивної освіти.

Ключові слова: Школа сприяння здоров'ю, природо-відповідність навчання, диференціація навчання, валеологічний моніторинг, інклюзивна освіта.

Лілія ДОНІ

Директор НВК „Балтська загальноосвітня школа I-III ступенів №2 – гімназія” Одеської області

Ірина ГРИНЬОВА

Заступник директора з науково-методичної роботи НВК „Балтська загальноосвітня школа I-III ступенів №2 – гімназія” Одеської області

Тетяна СЛЄПА

Заступник директора з виховної роботи НВК „Балтська загальноосвітня школа I-III ступенів №2 – гімназія” Одеської області

Ірина ЧОКОВА

Соціальний педагог НВК „Балтська загальноосвітня школа I-III ступенів №2 – гімназія” Одеської області

Навчально-виховний комплекс „Балтська загальноосвітня школа I-III ступенів №2 – гімназія” – інноваційний навчальний заклад, в якому чільне місце посідає комплекс нововведень. Адекватно реалізувати їх можливо лише за умови принципово нової перебудови методичної роботи, що зумовлює як ступінь відповідності між змістовним й технологічним забезпеченням педагогічного процесу гімназії та її цілями й завданнями, так і якість психолого-педагогічного забезпечення професійної діяльності вчителів. Все це

пояснюється тим, що в новій соціокультурній ситуації перед навчально-виховним закладом постає завдання передбачати майбутнє сучасного суспільства.

НВК працює над реалізацією проекту „*Модель компетентного випускника школи соціалізації особистості*”. Життя доводить, що освіта й здоров'я нерозривно взаємопов'язані. Таким чином, однією з основних життєтворчих компетенцій випускника-гімназиста є орієнтація на розв'язання проблем формування здорового способу життя учнів у контексті становлення та розвитку життєстійкості, життєвої компетентності особистості.

Для досягнення цієї мети педагогічний колектив НВК вважає необхідним забезпечити:

- комплексний підхід до гармонійного формування всіх складових здоров'я;

- удосконалення фізичної та психологічної підготовки до активного життя й професійної діяльності на принципах, що забезпечують оздоровчу спрямованість та індивідуальність підходів;
- використання різноманітних форм рухової активності та інших засобів фізичного вдосконалення.

Розв'язання поставлених завдань потребує теоретичного обґрунтування моделі формування культури здоров'я учасників навчально-виховного процесу.

Гімназія – це навчально-виховний заклад повного дня, що передбачає довготривалу, різнобічно спрямовану діяльність учнів у навчальній, художньо-естетичній, спортивній, суспільній, науково-дослідницькій галузях.

Особистість, на нашу думку, не формується частинами, а є складною інтегрованою цілісністю. Саме тому в цілісному понятті „*здоров'я*” слід розглядати компоненти, кожен з яких має власний зміст та особливості.

Системний підхід до формування культури здоров'я у педагогічному процесі передбачає виділення такої підсистеми, як учасники навчального процесу та планування спеціально спланованої роботи з учнями, вчителями, батьками, взаємодія яких у навчальному процесі, виховній роботі, домашніх умовах є важливим чинником успіху.

Створення та функціонування середовища, яке зберігає та формує здоров'я в нашому навчальному закладі, досягається функціонуванням та взаємодією *таких підсистем*: управлінської, науково-методичної, дидактичної, виховної, психологічної, медичної, суспільно-педагогічної, визначенням змісту, напрямів діяльності кожної з них.

Система формування культури здоров'я базується на таких педагогічних технологіях, що характеризують сучасну школу як школу життєтворчості, гуманістичну і природовідповідну. Як наслідок, стало очевидним, що зміст і форми організації методич-



Автори
статті



ної роботи в гімназії спрямовані передусім на реальне втілення в практику резуль-

татів аналізу тих цілей, цінностей та ідеалів, які визначають педагогічну діяльність учителів.

Гімназія – це *творча лабораторія*, в якій апробуються педагогічні технології, експериментальні навчальні плани, програми, навчальні та методичні посібники тощо.

Виходячи з вищезазначеного, вся робота педколективу нашої школи-гімназії спрямована на *впровадження цілісної системи формування позитивної мотивації до здорового способу життя* в навчальному закладі через дослідно-експериментальну роботу, зокрема з розробки моделі Школи сприяння здоров'ю.

Для забезпечення комплексного впровадження засобів і методів соціальної та психологічної реабілітації учнів, формування в них потреби й значущих мотивів ведення здорового способу життя, *розроблено чітку систему роботи підрозділів*: навчально-виховної ланки; педагога-організатора; психолога; соціального педагога; Учнівської Ради Самоврядування; науково-експериментальних лабораторій; медперсоналу; обслуговуючого персоналу школи.

Наша школа працює за *експериментальною програмою „Школа сприяння здоров'ю”*, мета якої – виховання творчої особистості, яка бере на себе відповідальність за своє фізичне здоров'я, спосіб свого життя, повне втілення власного потенціалу, соціальні стосунки й професійне самовизначення.

Концепція школи здоров'я вагомого значення надає

ПРОФІЛАКТИЧНА РОБОТА

Однією з важливих проблем школи є профілактична робота, спрямована на досягнення кінцевої мети роботи Школи сприянню здоров'ю.

- Всі діти школи раз на рік проходять профогляд. Кожна дитина, якій поставлено діагноз, обов'язково направляється на обстеження на базі дитячої, дорослої поліклініки.
- Двічі на рік на базі школи проводиться огляд дітей стоматологами з подальшою санацією.
- Педагогічними та медичними колективами щорічно реалізується комплекс заходів медико-соціально-психологічного захисту.
- Проводиться комплексна оцінка стану здоров'я учнів, співробітників школи шляхом диспансерного обстеження.
- Здійснюється подальший аналіз змін у стані здоров'я із врахуванням вікових і статевих особливостей учнів, проводиться порівняльна оцінка інтегрованих показників здоров'я учнів.
- Визначаються групи здоров'я.
- Складаються паспорти здоров'я, впроваджується корекційна робота на уроках, валеореєкція, елементи етики, валеології, естетики, а також індивідуальні форми роботи.

ОЗДОРОВЧИЙ ТАБІР

З метою організації повноцінного відпочинку, оздоровлення дітей у літній період, залучення для цього максимальної їх кількості, забезпечення якісного харчування, створення належних умов для культурно-виховної, фізкультурно-оздоровчої та спортивної роботи щорічно на базі НВК функціонують *пришкільний оздоровчий табір „Ромашка” та табір праці й відпочинку для старшокласників „Прометей”*.

Організуюючи літнє оздоровлення дітей, наш педагогічний колектив намагається планувати й будувати виховну роботу так, щоб кожна дитина знайшла собі справу до душі; відчувала себе сильною, творчою особистістю, збагатилась духовно й почувала себе комфортно.

Серед різних *форм роботи*, які проводяться в нашому оздоровчому таборі, звичайно, значне місце відведено масовим заходам, через які реалізовувалися завдання національного та громадянського виховання, пропаганди здорового способу життя,

Масові заходи в оздоровчому таборі мають в основному характер загальнорозвиваючого, дозвоільно-розважального спрямування, під час проведення їх вихователі, вожаті намагалися створювати доброзичливу атмосферу, що сприяє спілкуванню між дітьми, набуттю ними знань та практичних умінь у різних видах їхньої життєдіяльності й можливості прояву дитиною себе з різних боків.

формуванню всіх складових аспектів здоров'я: фізичного, психічного, інтелектуального, соціального, розумового, особистісного та духовного.

У роботі ми зіткнулися із тим, що сучасні умови життя потребують нових адаптаційних навичок дітей, адже їхнє фізичне і розумове перенапруження нерідко призводить до нервово-психічних і соматичних розладів. Щоб запобігти цьому, в дітях необхідно виховувати відповідні мотивації та поведінкові характеристики, активну соціальну орієнтацію на здоровий спосіб життя. Над цією проблемою працюють усі служби школи, зокрема психологічна та соціологічна.

Створення освітніх траєкторій шляхом упровадження здоров'язберігаючих технологій – запорука сприянню гармонійній особистісній та соціальній адаптації школярів. Шкільне життя насичене різноманітними стресогенними факторами. Часто засвоєння знань в умовах масової та приватної школи дається учням дорогою ціною – ціною свого здоров'я. Це сприяє зниженню імунної резистентності організму, виникненню невротичних розладів, збільшенню кількості соматичних та психосоматичних захворювань. Спеціальні медичні дослідження підтвердили той факт, що в різних регіонах України від **70% до 90%** дітей мають **відхилення в психічному здоров'ї**. Наприклад, обстеження дітей Одеської області у віці від 10 до 15 років показало, що виразкова хвороба у дітей у 30% випадків зумовлена психо-травмувальними ситуаціями в школі. Неспроможність упоратися з перевищенням допустимої вікової норми навчального навантаження, розумове та інформаційне перевантаження мозку призводять до втоми і перевтоми, зниження рівня психічних і фізіологічних функцій, неврастенії, що проявляються у дратівливості, тривожності, погіршенні самопочуття, породжують шкільну дезадаптацію, дидактогенію, школофобію. Учителеві треба усвідомлювати, що розвиток розумової втоми має від-

ЦІННІСНІ ОРІЄНТИРИ НАШОЇ ГІМНАЗІЇ

- *Створення умов для розвитку та самореалізації учнів шляхом:*
 - а) дотримання принципів пізнання та самопізнання як основи творення й самотворення особистості;
 - б) упровадження нових технологій навчання, реалізація особистісного підходу.
- *Вивчення інтелектуальної сфери учнів та їхніх навчальних можливостей, дослідження психоемоційного стану кожного учня.*
- *Високий інтелект педагогів, професіоналізм, ідеали та цінності, розуміння основної місії закладу.*
- *Підготовка учнів до життя завдяки покращенню стану їхнього психічного, фізичного, інтелектуального та професійного розвитку.*

У навчальному закладі прослідковується **єдність загальнолюдського й національного**, що дає змогу сформувати духовну культуру людини, гуманістичне мислення категоріями „вічних” цінностей, які засвоюються крізь призму національного. Це сприяє відродженню національної культури на тлі надбань світової цивілізації, формуванню в учнів почуття громадянської, національної та особистої гідності. Єдність загальнолюдського й національного в навчанні та вихованні допомагає виявляти й розвивати в них життєтворчі компетенції як складові цілісної системи моделі підготовки компетентного випускника, здатного адаптуватися в соціумі.

Наша школа побудована на справжньому інтересі й повазі до людини й надає кожній дитині допомогу в пошуку особистого життєвого шляху в суспільстві, формуванні, закріпленні соціального досвіду, взаємодії, зберігаючи при цьому її психофізичне здоров'я. А сама **дитина має навчитися не тільки писати, читати, рахувати, а й:**

- вчитися берегти своє здоров'я;
- вести здоровий спосіб життя;
- активно займатися фізичною культурою;
- дотримуватися гігієнічних норм;
- раціонально харчуватися;
- загартовуватися;
- уміти керувати своїми почуттями, настроєм, жити в ладу з довкіллям;
- усвідомлювати переваги підтримки свого організму в нормальному стані та страшних наслідків шкідливих звичок.

ІНТЕГРАЦІЯ НОВИХ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ – важливий крок реалізації оздоровчих функцій шкільної освіти

Мабуть, усі дорослі добре пам'ятають свої шкільні роки, тому можуть сказати, що в школі вивчають мову й літературу, історію й іноземну мову, математику, фізику й хімію, географію й біологію. Ці предмети – традиційні. У процесі реформування середньої освіти, що здійснюється відповідно до нової парадигми, яка полягає, зокрема, в гуманізації освіти й упровадженні особистісно орієнтованого навчання, в навчальних планах загальноосвітніх навчальних закладів з'явилися нові предмети і курси. Один з них – „Основи здоров'я”.

Сутність і шляхи реалізації оздоровчої функції школи методологічно окреслено у Концепції 12-річної загальної середньої освіти. Зокрема, передбачено зменшення обов'язкового навчального навантаження, скорочення тривалості уроків (у 1 класі до 35 хв., у 2 класі до 40 хв.), подовження перерв. Наголошено на необхідності систематичного валеологічного виховання учнів, насичення прикладами валеологічного змісту інших предметів початкової школи тощо.

Важливим кроком реалізації оздоровчих функцій шкільної освіти є включення нової освітньої програми „Основи здоров'я і фізична культура” до Базового навчального плану. Ця освітня програма є обов'язковою складовою 4-річної початкової освіти. Вона реалізується інтегрованим курсом „Основи здоров'я” (1 год. на тиждень) і предметом „Фізичне виховання” (2 год. на тиждень). В основу програми інтегрованого курсу „Основи здоров'я” покладено основні положення науки про здоров'я – валеології.

Значний обсяг програми курсу присвячений основам безпеки життєдіяльності людини. Загалом, метою курсу „Основи здоров'я” є формування в учнів свідомого ставлення до свого здоров'я, оволодіння основами здорового способу життя та навичками безпечної для здоров'я поведінки. Для цього учні з року в рік вивчатимуть різнобічні характеристики здоров'я, набуватимуть умінь збереження й зміцнення власного здоров'я. Здоров'я людини, як відомо, багатогранний показник. У курсі „Основи здоров'я” воно розглядається цілісно й водночас багатовимірною – через фізичну, психічну, соціальну та духовну його складові.

Велику роль у досягненні мети сучасного фізичного виховання відіграє *наочність*. Так у нашій школі зусиллями адміністрації, вчителів, батьків зібрано великий за обсягом матеріал для проведення занять з охорони життєдіяльності у „Кабінеті здоров'я”. Це і навчальні відеофільми, і буклети з різних тем програми, і бібліотечка, призначені як для дітей, так і для батьків. У роботі кабінету передбачено постійну виставку дитячих малюнків на досліджувану тему; стенд „У нас в гостях” з фотографіями й тезами бесід із представниками різних професій: міліції, ДАІ, лікарями швидкої допомоги, будівельниками тощо. Діти дуже люблять стенд загадок, ребусів і запитань „Відгадай-но” з різними завданнями.

мінності у порівнянні з фізичною, яка призводить до автоматичного припинення роботи, а розумова втрома викликає нервово-психічне перезбудження, невротичні розлади, порушення сну, подразливість, головний біль. Частота неврозів від молодших до старших класів зростає у хлопчиків у 2 рази, у дівчаток – у 3,3 рази. І сьогодні актуально звучить заклик лікаря вчителів: вже назріла доцільність уживання термінових психолого-педагогічних заходів, які відразу ж можуть знизити, а в деяких випадках і викоринити таке поширене захворювання учнів, яким є дидактогенний невроз.

Лікарська заповідь „не нашкоть” – це найважливіший педагогічний принцип. Ми вважаємо, що стає необхідною психотерапевтична орієнтованість педагогічного процесу, що дозволить зберегти природу і здоров'я учня та вчителя. Гуманістична педагогіка припускає екологічний, такий, що зберігає здоров'я, а саме – природовідповідний, індивідуально-особистісний підхід.

У більшості шкіл традиційно домінує її навчальна функція. Формування Я-концепції школяра багато в чому зумовлене тим, як він сприймає себе і як оцінюють його інші саме в навчальній діяльності. Низький рівень успішності, який часто супроводжується негативними реакціями вчителів, ярликом слабого учня, закріплює низьку самооцінку, ставлення до себе як нездатного до навчання учня, формує почуття загальної неадекватності й

особистісної неуспішності. „У дитини в школі, — пише Р. Берне, — повинна з'явитися здатність сприймати свою некомпетентність у нових ситуаціях як привід навчитися чогось, а не як дефект особистості чи ознаку неминучої невдачі”. Проблема вивчення причин та впливу низького рівня успішності на емоційно-особистісний стан, самопочуття дитини є досить важливою з позиції збереження здоров'я учнів.

Учителю, який піклується про психологічний добробут учнів, необхідно зрозуміти, проаналізувати й спробувати усунути можливі конфлікти, що виникають у навчальному процесі й заважають реалізації здатності й бажання учнів учитися. Як підкреслюється в дослідженнях, це можуть бути *конфлікти* між:

- стилем навчання учня і стилем викладання вчителя;
- стилем навчання учня і стилем, на який зорієнтовані засоби навчання (програми, тести, підручник та ін.);
- стилем навчання учня й усередненим стилем навчання однокласників.

Методи та стиль роботи вчителя багато в чому визначають успішність у класі. Високий рівень професійної майстерності, гуманність і гнучкість педагогічного мислення й поведінки забезпечують учням умови, що допомагають у процесі навчання. *Орієнтована на учня система викладання*, що вимагає від учителя уважного ставлення до стилів навчання, виходить за межі методу, за межі підручника, за межі класної кімнати і навіть за межі вчителя, тому що вона орієнтована на джерело успіху в навчанні — на самого учня.

Зрозуміти це, створити умови для розвитку має гуманістично орієнтований учитель.

Природовідповідність навчання означає відмову від упродовження єдиних педагогічних підходів. Немає універсальної педагогічної технології чи методу, які б однаково підходили всім учням. Розмаїття, варіативність, гнучкість і адаптивність педагогічних тех-

Ми провели **анкетування вчителів** своєї школи. Воно продемонструвало, що *основними причинами низького рівня успішності школярів* учителі вважають:

- сімейні проблеми, байдужість батьків — **18 %**;
- низькі природні задатки, розумові здібності — **14 %**;
- лінощі — **9 %**;
- навчальні перевантаження, складні програми за малої кількості годин на вивчення предмета — **8 %**;
- небажання вчитися — **7 %**;
- відсутність бази знань — **6 %**;
- погана підготовка до уроків — **5 %**;
- ослаблене здоров'я дитини — **5 %**;
- відсутність інтересу до предмета — **4 %**;
- спадковість — **4 %**;
- завищені вимоги вчителів — **3 %**;
- низька працездатність дитини (швидко втомлюється) — **3 %**;
- погане відвідування занять — **3 %**;
- відсутність взаєморозуміння вчителя й учня — **3 %**;
- нездатність учителя навчити — **2 %**;
- недисциплінованість, емоційна невірноваженість — **2 %**;
- недостатній контроль з боку вчителя — **2 %**;
- ставлення вчителя до роботи — **1 %**;
- погане подання матеріалу — **1 %**.

Як бачимо, основними причинами, з погляду вчителя, є недостатні розумові здібності дитини, сімейні проблеми і байдуже ставлення батьків, лінощі, відсутність мотивації навчання та бази знань.

Цікаво, що на такі важливі речі, як стан здоров'я дитини, низька працездатність, швидка стомлюваність, стосунки між учителем і учнем, нездатність учителя навчити звертають особливу увагу лише вчителі початкової школи.

Насправді проблемою багатьох слабких учнів є не їх слабкі пізнавальні можливості, не низький рівень знань, не лінощі і небажання вчитися, а *нездатність учитися так, як пропонують учитель, програма, підручник*.



Всі діти школи раз на рік проходять профогляд

Кожна дитина, якій поставлено діагноз, обов'язково направляється на обстеження на базі дитячої, дорослої поліклініки

Додаток 1

**КАРТКА РОЗВИТКУ УЧНЯ
ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ**

Прізвище, ім'я _____
Клас _____

Розділ I. „Морфогенетичний розвиток”

№	Параметри й характеристики розвитку	Показники зрізів		
		1-го	2-го	3-го
1	Стан здоров'я (група здоров'я, характер відхилень у системах і функціях організму, хворобливість) Рівень фізичного розвитку			
2	Особливості диференціації рук			
3	Розумова працездатність і темп навчальної діяльності			
4	Схильність до неврозу			

Розділ II. „Психологічний розвиток”

№	Параметри й характеристики розвитку	Показники зрізів (рівні розвитку: низький, середній, високий)		
		1-го	2-го	3-го
1	Наявність позиції школяра: Інтерес до школи Пізнавальна активність			
2	Довільна регуляція діяльності: Уміння довільно керувати своїми діями за покроковою інструкцією дорослого Уміння керуватися системою умов завдання, переборюючи вплив сторонніх чинників Уміння орієнтуватися у своїй роботі на зразок, точно копіювати його Уміння здійснювати навчальну діяльність на рівні: сприйняття навчального завдання, зосередження уваги на навчальному завданні, уміння планувати свої дії, уміння здійснювати самоконтроль (коли діяльність здійснюється у предметному або графічному плані)			
3	Сприйняття: зорове слухове			
4	Пам'ять: зорова слухова			
5	Уважність: концентрація, стійкість, розподіл, переключення, обсяг			
6	Мислення: Уміння використовувати схематичні зображення Уміння встановлювати логічну послідовність подій Розвиток операцій аналізу й узагальнення Сформованість ВПД Навченість, емпіричне чи теоретичне узагальнення Уміння оперувати формально-графічними зображеннями і структурними зв'язками Швидкість мислення			
7	Розвиток мовлення: Фонематичне сприйняття Словник Грамматична будова			
8	Особливості самоподання й самооцінка			
9	Уміння підтримувати контакти з однолітками			

нологій, методичних засобів і дидактичних технік мають сприяти адаптації до індивідуальних особливостей учня (а не навпаки). Саме так реалізується принцип „школа для дитини, а не дитина для школи”.

Важливим напрямком профілактики шкільних неврозів має бути **природовідповідний підхід** у навчанні, що означає індивідуалізацію педагогічної взаємодії шляхом розуміння, прийняття і врахування всіх можливих індивідуальних проявів, природних і особистісних особливостей (учня і вчителя).

Таким чином, індивідуалізація та природовідповідність лежать в **основі диференціації навчання**.

**ВАЛЕОЛОГІЧНИЙ
МОНІТОРИНГ**

Валеологічні моніторинг проводиться у формі відстеження стану здоров'я гімназистів упродовж їхнього навчання. У процесі здійснення моніторингу здобувається інформація про стан здоров'я кожного учня в певний час, а також про його динаміку впродовж тривалих періодів шкільного життя.

Отримані дані мають цільове практичне призначення.

По-перше, вони привертають увагу до проявів неблагополуччя у здоров'ї дитини і тим самим вказують на необхідність спеціальної медичної діагностики.

По-друге, учителі й батьки використовують їх у вихованні й навчанні дитини. Батьки передусім – у розв'язанні питань,

пов'язаних з режимом дитини і міжособистісним спілкуванням. Вчителі – для визначення індивідуалізованої педагогічної тактики.

По-третє, дані моніторингу є критеріями оцінювання експериментальної роботи за темою збереження і зміцнення здоров'я гімназистів.

Моніторинг проводиться за програмою, яка охоплює системний перелік морфогенетичних характеристик розвитку і психологічних якостей, що характеризують індивідуальність учня. Ця програма закладена в Картку розвитку учня початкових класів (далі – *Картка*), з якою психолог і вчитель працюють протягом усього періоду навчання дитини в початковій школі (бланк Картки надано у додатку 1).

Психологічна діагностика у цей період проводиться у формі моніторингу розвитку учнів, який містить три зрізи з використанням системи тестових завдань (на початку і наприкінці 1-го класу та в середині 2-го класу), спостереження вчителя за ходом розвитку дитини у навчальному процесі з використанням плану спостереження й діагностичних аркушів.

Ураховується також інформація від батьків – відповіді на запитання анкети (додаток 3). У середині 4-го класу до Картки в розділ II „Психологічний розвиток” вноситься зміни для оцінювання сформованості в учня новотворень молодшого шкільного віку.

У результаті до кінця 4-го класу збираються документи, в яких відображена історія фізичного й психологічного розвитку кожної дитини на етапі початкового навчання. Свого часу вони допомагали проводити валеологічний супровід розвитку дитини. Тепер важливо проаналізувати відображену в них динаміку розвитку, зіставити її з підсумковими результатами, побудувати прогноз на майбутнє і таким чином підготуватися до презентації дитини майбутнім учителям.

Аналіз і оцінка мотиваційного підходу до формування прагнення фізичного вдосконалення у молодших школярів дали змогу зробити висно-

ПЛАН СПОСТЕРЕЖЕННЯ:

- Прізвище, ім'я дитини, клас
1. Чи володіє дитина елементарними навичками самообслуговування?
 2. Чи активна під час навчальних занять?
 3. Чи ставить учень запитання, що стосуються суті завдань?
 4. Чи активна дитина в іграх?
 5. Чи прагне учень виокремитися чимось серед однокласників?
 6. Чи активна дитина у спілкуванні з однокласниками?
 7. Чи складаються у неї стосунки з однокласниками?
 8. Чи є особливості у поясненні дитиною власних вдач:
 - а) зазвичай вважає винною себе;
 - б) звинувачує інших чи обставини;
 - в) пояснення адекватні до ситуації?
 9. Чи мають для дитини значення похвала та осуд учителя?
 10. Чи виконує вона вимоги вчителя?
 11. Який темп виконання завдань учнем:
 - а) такий самий, як у більшості однокласників;
 - б) значно вищий;
 - в) нижчий, ніж у більшості однокласників?
 12. Чи здатна дитина виконувати роботу, долаючи труднощі?
 13. Чи характерні помилки уважності?
 14. Виконуючи навчальні завдання, учень:
 - а) діє впевнено;
 - б) постійно шукає підтримки;
 - в) прагне скопіювати.
 15. Чи є у дитини труднощі в засвоєнні:
 - а) графіки письма;
 - б) читання;
 - в) математичних навичок?
 16. Чи є у дитини труднощі в розумінні завдань, текстів?
 17. Чи є у дитини труднощі в запам'ятовуванні навчального матеріалу?
 18. Чи вміє учень розповісти про те, що йому добре знайоме?
 19. Чи вміє учень робити висновки?
 20. Чи вміє учень використовувати знання у нестандартних ситуаціях?
 21. Яким завданням учень надає перевагу:
 - а) таким, що потребують повторних дій;
 - б) таким, що потребують копіювання;
 - в) таким, що потребують міркування?
 22. Які інші особливості притаманні дитині?

Додаток 3

АНКЕТА ДЛЯ БАТЬКІВ

Шановний (а)

Відповідаючи на запитання анкети, Ви допоможете знайти правильний підхід до організації шкільного життя Вашої дитини.

Відповіді оформлюються двома способами. В одних випадках слід зробити відповідний запис, в інших – підкреслити необхідне з переліченого або дописати власну відповідь.

Запитання

1. Чи відвідувала дитина дитячий садок? Якщо так, то з якого віку? Чи із задоволенням вона туди ходила?
2. З ким із близьких дитина проводить більшу частину часу?
3. Як складаються у дитини стосунки з однолітками:
 - а) має друзів;
 - б) контакти з однолітками нестійкі;
 - в) контакти з однолітками скоріше випадкові? (Якщо б) та в), то з чим, на Ваш погляд, це пов'язано?
4. Чи може дитина сама себе зайняти, перебуваючи вдома, чи весь час потребує до себе уваги, „нудиться“?
5. Чи має дитина вдома:
 - а) постійні обов'язки;
 - б) тимчасові доручення?
6. Чи відповідально вона до них ставиться, чи постійно доводиться нагадувати дитині про них?
7. Як дитина реагує на похвалу та покарання?
8. Які прийоми покарання та заохочення ви використовуєте?
9. Чим із наведеного переліку дитина любить займатися: рухливі ігри, настільні ігри, робота з конструктором, музика, малювання, спорт, інші захоплення. Чи „спілкується“ дитина з комп'ютером? У чому полягає основна зацікавленість дитини?
10. Скільки часу вона приділяє улюбленому заняттю?
11. Які телевізійні передачі дивиться дитина? Скільки часу проводить біля телевізора?
12. Чи Ви читаєте дитині дитячі книжки? Чи любить вона слухати читання? Чи ставить запитання щодо змісту прочитаного?
13. Чи проводилося з дитиною спеціальне навчання до школи (додатково до програми дитячого садка)? Яке воно було за формою:
 - а) удома з батьками;
 - б) відвідувала „Курси розвитку“. Чого саме навчалася?
14. Чи відвідує нині студії, гуртки, секції? Якщо так, то які?
15. Наскільки дитина втомлюється у школі:
 - а) повертається зі школи без помітних ознак втоми;
 - б) повертається зі школи млявою, але швидко без спеціальних заходів поновлює сили;
 - в) повертається зі школи втомленою, без умовляння лягає спати, вранці прокидається важко?
 - г) Чи залюбки дитина йде до школи?
16. Про що зі шкільною життя переважно розповідає дитина:
 - а) про те, що вивчають;
 - б) про вчителя;
 - в) про однокласників?
17. Наскільки, на Ваш погляд, організація навчання у школі відповідає бажаному підходові до Вашої дитини?
18. Якщо Ви вважаєте, що щось слід змінювати, то що саме?

вок про те, що для досягнення успіхів у цій роботі також слід дотримуватись ряду педагогічних умов. Найважливішими з них є ті, які виховують у кожного учня активне ставлення і прагнення до свого фізичного вдосконалення, пробуджують і розвивають у них стійкий інтерес до фізкультури і спорту, до систематичного загартовування організму, а в майбутньому – уникнення шкідливих звичок. Крім того, доцільно формувати у школярів упевненість у тому, що завдяки систематичному виконанню фізичних вправ кожний з них стане більш спритним, сильним, витривалим. І успіх залежатиме від наполегливості, завзятості, кмітливості. Отже, виникла ідея ввести в новому навчальному році в навчальний план школи *додатковий предмет – „Спортивна спеціалізація“*. Оскільки дівчатка та хлопчики навчаються окремо, то й спрямованість цього предмета різна: для дівчаток викладається художня гімнастика, а для хлопців, наприклад, основи рукопашного бою. Ці заняття проходять двічі на тиждень, крім того, для дівчаток так само двічі на тиждень працюватиме ще й гурток художньої гімнастики. Результатом такої роботи є більш інтенсивний та продуктивний фізичний розвиток учнів, оскільки предмет став би обов'язковим для всіх (окрім тих, хто не може відвідувати заняття за станом здоров'я), а свої досягнення діти демонструватимуть і на різноманітних семінарах, відкритих уроках, у показових виступах на традиційних звітних кон-

церах для батьків та гостей школи в кінці навчального року.

В ході практичної роботи школа вирішує проблеми виховання культури здоров'я всіх суб'єктів виховної системи. Проектний хід – розкриття потенціалу гуманістичної виховної системи шляхом включення кожної дитини, педагога та більшості родин учнів у пізнавально-пошукову та оздоровчу діяльність, зміст, форми й методи якої виховують культуру здоров'я.

Очікувані результати:

1. Встановлення структурних зв'язків поміж основним та додатковим навчанням, навчанням та вихованням дітей, вихованням та самовихованням через розробку єдиного розкладу шкільної та позашкільної діяльності, залучення вчителів-предметників до сфери виховних клубів, студій, секцій тощо.
2. Функціонування широкого спектру додаткових послуг через розширення сітки клубів, гуртків, секцій тощо.
3. Збагачення педагогічної культури учителів ідеями, змістом, технологіями диференційованої роботи з дітьми через створення лабораторії творчого педагогічного пошуку для класних керівників.
4. Становлення цілісної системи диференційованого виховання.
5. Відносний ріст успішності навчання, рівня вихованості та відносний ріст зміцнення фізичного, морального та соціального здоров'я нації.

Відповідно до мети й завдань школи сприяння здоров'ю ми розробили необхідні умови навчально-виховного процесу, спрямовані на збереження та покращення здоров'я учнів.

У школі розроблені й діють **система спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи**, програма „Здоров'я”, розвинута **клубна робота**, яка сприяє підвищенню культури здоров'я учнів школи (див. вріз на С. 14).

Як результат такої роботи – перші місця в районних та обласних змаганнях з волейболу, баскетболу, шахів,

шашок, легкої атлетики, тенісу, футболу, у конкурсі агітбригад „Молодь обирає здоров'я” та юних пожежників, високий рівень культури здоров'я серед учнів школи.

Інклюзивна освіта – шлях до всебічного розвитку дітей адаптивної школи соціалізації особистості.

На сьогодні масштабною, але недостатньо вирішеною як і в соціаль-

ГУРТКИ ТА СПОРТИВНІ СЕКЦІЇ

З метою розширення, поглиблення знань та покращення загального здоров'я в позаурочній та позакласній роботі школи передбачено *організацію роботи гуртків та спортивних секцій* за рахунок бюджету та на громадських засадах:

- *Духовий гурток* – керівник І.І. Кривоклуб;
- *Вокальний гурток* – керівник О.М. Шолудько;
- *Хоровий гурток* – керівник О.М. Шолудько;
- *Театральний гурток* – керівник О.Ф. Петрів;
- *Гурток „Школа проти СНІДу”* – керівник Л.Т. Склярченко;
- *Секція ФОП, волейболу* – керівник К.Г. Папукчі;
- *Секція шахів та шашок* – керівник Є.В. Золотарьов;
- *Секція тенісу* – керівник Л.В. Думікова;
- *Гурток „Юний стрілок”* – керівник В.В. Здражевський.

З 2005 року в школі діє гурток **„Школа проти СНІДу”**.

Навчання за цією програмою сприяє мотивації безпечної статевої поведінки підлітків щодо збереження репродуктивного здоров'я та індивідуального захисту від ВІЛ.

Алгоритм зміни поведінки школяра, який пройшов навчання за програмою „Школа проти СНІДу”:

- I етап.** Інформація корисна для здоров'я, цікава – викликає актуальний інтерес.
- II етап.** Бажання сформувати здоровий спосіб життя.
- III етап.** Сформовані навички здорового способу життя.
- IV етап.** Дотримання навичок здорового способу життя.
- V етап.** Нагорода за здоровий спосіб життя – зміцнення здоров'я.

Декілька років у школі працює **УЧНІВСЬКА РАДА САМОВРЯДУВАННЯ**.

Це добровільне об'єднання учнів, метою якого є формування почуття господаря школи, класу, уміння співпрацювати на принципах партнерства, демократизму, співтворчості, є координуючим центром виховання духовності учнів, їх загальнолюдської моралі. Діяльністю органів самоврядування керує учнівський комітет.

Одним із стрижнів системи роботи гімназії щодо збереження здоров'я учнівської молоді є просвітницька робота учнів-наставників з числа випускних класів. Учні-наставники двічі на місяць на класних годинах проводять „Уроки здоров'я”, метою яких є передача дітям молодшого покоління інформації щодо збереження життя, власного здоров'я та здоров'я тих, хто поряд. Така просвітницька робота „рівний – рівному” полягає у передачі соціально значущої інформації через щирі стосунки на рівних. Наставники вибирають доступну форму спілкування, яка ідеально підходить для того, щоб молодші школярі могли говорити на теми, які їх цікавлять. Після такого спілкування вони стають справжніми друзями, разом міркують над поставленими проблемами, аналізують їх. Такі випускники не випадково обрали саме педагогічний напрям, адже вони люблять дітей, поважають у дитини її особистість.

На основі **Міністерства спорту учнівського самоврядування** ВІНИКЛИ:

Спортивний клуб „Феміда”, в якому закладені основні напрями, принципи фізичного виховання. При участі членів клубу проходять спортивні свята, організуються та проводяться загальношкільні спортивні заходи, вечори шанування переможців, Дні здоров'я, туристські походи, розважальні спортивні конкурси; члени клубу є активними учасниками спортивних гуртків та секцій школи (педагог-радник – К.І. Папукчі, професійний консультант – М.І. Папукчі).

Клуб юних пожежників, члени якого беруть активну участь у роботі з профілактики нещасних випадків, пов'язаних з необережним поводженням з вогнем (вчитель-радник – А.В. Меланич).

Клуб здоров'я „Молодь обирає здоров'я” (педагог-радник – Т.Д. Слепа) пропагує здоровий спосіб життя, методи оздоровлення за допомогою спорту, загартовування та активної життєвої позиції. Це виступи агітбригад „Вогник”, „Гармонія”, зустрічі з лікарями Центру здоров'я, акції „Допоможи собі сам” (педагог-радник – В.Б. Недомовна, професійний консультант-керівник Центру Здоров'я – Є.К. Мантач).

ній педагогіці, так і в нашій школі є проблема *навчання дітей з особливими потребами*, адже більшість з них не отримує належної освіти. Перебуваючи вдома, діти не отримують необхідних знань, умінь та навичок, що сприятимуть саморозвитку, самореалізації, самовдосконаленню в подальшому дорослому житті. Крім того, вони виявляються не підготовленими до життя у незахищеному середовищі, яке не пристосоване до їх особливих потреб, мають низький рівень соціалізації та соціальної адаптації, не вміють спілкуватися з незнайомими людьми.

Але **спілкування** – найважливіша соціальна потреба людини. Позбавлене спілкування маля не своєчасно й неповноцінно розвивається. Саме міжособистісне спілкування – це засіб передавання пізнавальної та емоційної інформації, що зумовлює соціальний та інтелектуальний розвиток і виховання дитини. Дефіцит спілкування призводить до затримок у психічному і загальному розвитку мовлення, що віддзеркалює розвиток мислення; затримується розвиток гри, що є показником уповільненого соціального розвитку, зокрема взаємин з іншими дітьми, пригнічується емоційна сфера, внаслідок чого емоції та почуття стають невиразними, уповільненими, неадекватними; зменшується жвавість і природна рухливість дитини, з'являється млявість, вайлуватість, скутість. Всі перераховані вище ознаки в більшості випадків притаманні дітям з особливими потребами, але подолати їх можливо шляхом забезпечення повноцінного спілкування з однолітками.

Таким чином, необхідним є впровадження новітніх форм освіти, які б надавали можливість особливим дітям навчатися зі „здоровими” дітьми, саме це й передбачає інклюзивна освіта.

Батьки мають чи не найбільший вплив на становлення та розвиток юної особистості. У сім'ї формуються соціальні якості дитини, усвідомлюються рольові характеристики кожного члена родини. У родині формується певна система стосунків між

старшими й молодшими, яка визначає психологічний клімат у сім'ї. Дитина оволодіває вміннями та навичками людського спілкування, засвоює певні норми поведінки.

Найважливішими механізмами сімейної соціалізації є:

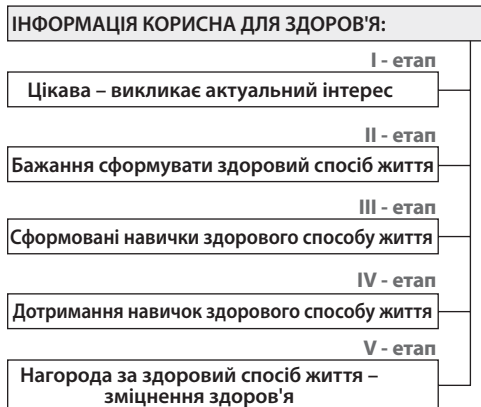
1. Заохочення до певної поведінки або покарання за порушення визначених у родині правил.
2. Наслідування дитиною поведінки дорослих у різних життєвих ситуаціях.
3. Ступінь зацікавленості батьків внутрішнім світом дитини безпосередньо впливає на рівень стосунків дорослих і дітей.

У нормальній сімейній атмосфері дитина зростає доброзичливою, гуманною, спокійною та оптимістичною. Батьки не завжди готові теоретично, практично, психологічно адекватно реагувати на вікові зміни своїх дітей. Програма „Здоровий мікроклімат у школі” передбачає участь батьків не так у процесі формування особистості, як у процесі сприяння в її індивідуальному розвитку, прагненні емоційної з нею єдності, бажанні зрозуміти, поспівчувати, допомогти.

Педагогічний та учнівський колективи школи творчо й плідно працюють у напрямі впровадження здоров'язберігаючих, здоров'я формуючих, здоров'язміцнюючих технологій навчання. Педагогічні працівники, учні, батьки поставили перед собою завдання: перетворити свій навчальний заклад на школу-гімназію, яка входила б до Європейського соціокультурного простору та форму-

КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ в загальній системі навчання та виховання	
КОМПЕТЕНЦІЇ (здатності)	Критерії (ознаки) компетенції (здатності)
Здатність до раціональної організації діяльності та дозвілля	<ol style="list-style-type: none"> 1. Вміння організації робочого місця. 2. Вмінні безпечного поводження на робочому місці, дотримання санітарно-гігієнічних вимог. 3. Спроможність вибрати оптимальний темп та ритм діяльності, визначити тривалість та зміст відпочинку. 4. Володіння навичками змістовного проведення дозвілля.
Здатність до дотримання морально-гігієнічних та санітарно-гігієнічних норм	<ol style="list-style-type: none"> 1. Переконаність у цінності Життя, Здоров'я, прагнення довголіття, дотримання норм моралі. 2. Знання та дотримання санітарно-гігієнічних норм. 3. Дотримання санітарно-гігієнічних норм у власному помешканні.
Здатність до виконання заходів особистої гігієни та психогієни	<ol style="list-style-type: none"> 1. Володіння навичками особистої гігієни. 2. Вміння та навички надання першої медичної допомоги, оживлення. 3. Вміння застосовувати лікарські засоби у відповідності до призначення лікаря. 4. Вміння та навички профілактики хвороб, попередження інфікування. 5. Знання лікарських рослин, вміння застосовувати їх для лікування. 6. Володіння вміннями та навичками користування косметикою. 7. Спроможність застосовувати методики релаксації, зняття стресу, нервового напруження.
Здатність до підтримання раціонального режиму харчування	<ol style="list-style-type: none"> 1. Систематичний контроль за власним харчуванням, дотримання дієти, забезпечення повноцінності, збалансованості харчування. 2. Контроль якості питної води, забезпечення себе питною водою належної якості. 3. Вміння та навички визначення калорійності їжі, споживчої цінності продуктів харчування, їх придатності до вживання. 4. Вміння та навички збереження продуктів харчування. 5. Вміння готувати їжу. 6. Знання санітарно-гігієнічних норм та володіння спеціальними вміннями та навичками безпечного харчування.
Здатність до підтримання активного рухового режиму та систематичних занять фізкультурою	<ol style="list-style-type: none"> 1. Щоденні заняття фізичною культурою. 2. Належний рівень рухової активності впродовж дня. 3. Володіння комплексами вправ, які відповідають віку, статі, стану здоров'я, особливостям навчальної або трудової діяльності. 4. Надання переваги активним формам дозвілля, пов'язаним з поміркованим фізичним навантаженням. 5. Заняття спортом.
Здатність до опору шкідливим звичкам, негативним соціальним явищам	<ol style="list-style-type: none"> 1. Розуміння шкідливості негативних явищ, небезпеки шкідливих звичок та соціальних хвороб (туберкульоз, ВІЛ/СНІД, ХПСШ). 2. Володіння вміннями та навичками безпечної поведінки. 3. Володіння навичками асертивної поведінки.

Алгоритм зміни поведінки школяра, який пройшов навчання за програмою „Школа проти СНІДу”



Лілія Дони, Ірина Гринева, Татьяна Слепа, Ирина Чокова

Школа содействия здоровью – составляющая Школы социализации личности

Подан опыт УВК относительно формирования одной из основных жизнеутверждающих компетенций выпускника-гимназиста – решение проблем формирования здорового образа жизни учеников в контексте становления и развития жизнестойкости, жизненной компетентности личности. Отражено внедрение технологий, направленных на сохранение здоровья как залог содействия гармоничной личностной и социальной адаптации школьников, проведение валеологических мониторингов. Обращается особое внимание на необходимость инклюзивного образования.

Ключевые слова: Школа содействия здоровью, дифференциация обучения, валеологический мониторинг, инклюзивное образование.



Lilija Doni, Iryna Hryniowa, Tetiana Slipea, Iryna Chokova

School of health assistance as a constituent of School of socialization of a personality

The article shows the experience of forming one of the basic life-forming competences of a high-school leaver – the solution of problems of forming students' healthy way of life in the context of developing the vital competences of a personality. It reflects the introduction of health protecting technologies as a mortgage of assistance for the harmonic personal and social adaptation of schoolchildren, conducting valeologic monitoring. Attention is paid to special necessity of inclusive education.

Keywords: School of health assistance, differentiation of teaching, valeologic monitoring, inclusive education.

вала людину з новою ментальністю, що сама себе усвідомлює, пізнає своє етнічне коріння, є високодуховною, уміє самостверджуватися, реалізуватися в полікультурному просторі.

Понад семи років уся педагогічна система працює на зміцнення фізичного, духовного та психічного здоров'я, розвиток гармонії душі і тіла. З першого класу вчителі пояснюють учням, що здоров'я – цінність життя. Від нього залежить краса душі й тіла, успіх у навчанні й роботі. Учні розуміють, що здоровий спосіб життя – це не тільки боротьба зі шкідливими звичками, а й духовний розвиток і становлення того, що буде міцним фундаментом їхнього подальшого дорослого життя.

Працюючи над інтеграцією змісту, педагоги гімназії прийшли до технологій, які зберігають здоров'я, тобто створюють умови максимального розкриття творчого потенціалу учня шляхом розкриття мотивації навчання та його індивідуалізації. У нашому закладі вчителі впроваджують нестандартні форми роботи, а саме: дискусії, тренінги, ігри тощо.

Гімназія повинна жити за законами майбутнього. А тому *Школа здоров'я як школа майбутнього* – це школа **компетентної особистості**. Компетентне ставлення особистості до життя означає потребу в самопізнанні, саморозумінні, самовдосконаленні в різних видах діяльності. Компетенції здорового способу життя в загальній системі навчання та виховання подаємо в таблиці (додаток 4).

Здоровий спосіб життя – це комплекс стійких компетенцій (здатностей), які необхідні для збереження, відновлення та покращення здоров'я людини. Здоровий спосіб життя – це необхідний показник життєвої компетентності, запорука життєстійкості особистості та організму людини.

ШКОЛА КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я – ШКОЛА РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ КОМПЕТЕНТНОЇ ОСОБИСТОСТІ

Висвітлено особливості роботи Одеської гімназії №8 за програмою „Здоров'я, інтелект, духовність” в рамках розбудови Школи культури здоров'я – Школи розвитку сучасної компетентної особистості на засадах інтегрованого підходу, гуманізації змісту й методів навчання та виховання, інтенсивного використання сучасних інноваційних технологій. Описано принципи та передумови роботи такої Школи, її результативність. Представлено модель випускника та модель учителя

Ключові слова: здоров'язберігаюче середовище, компетентна особистість, стратегії навчання.

Людина – найвищий продукт земної природи.

Але для того, щоби насолоджуватися скарбами природи, людина має бути здоровою, сильною та розумною.

І. Павлов

В Одеській гімназії № 8 з 2003 року діє Школа сприяння здоров'ю за концептуальною моделлю „Здоров'я, інтелект, духовність”, а з 2007 року реалізується проект „Школа культури здоров'я – Школа розвитку сучасної компетентної особистості”. Дев'ять років гімназією керує талановитий педагог, вчитель української мови та літератури, вчитель-методист, Відмінник освіти України *Паюл Лариса Миколаївна*.

Школа культури здоров'я при Одеській гімназії №8 має сучасну матеріальну, кадрову та навчально-методичну базу, яка постійно модернізується і дозволяє в повному обсязі

й на рівні сучасних вимог організувати навчально-виховну й управлінську діяльність.

Педагогічний колектив Одеської гімназії № 8 працює над проблемою: „Від інноваційного змісту і технологій освіти через педагогічну майстерність учителя до формування особистості учня та підготовки його до життя в сучасних умовах”, яка поєднує в собі не тільки забезпечення інтелектуального розвитку особистості, а й збагачення її духовної культури та фізичного здоров'я, тому навчальна, методична і виховна системи спрямовані саме на створення комфортного освітньо-виховного



**Олена
СТУПКЕВИЧ**

Заступник директора з виховної роботи Одеської гімназії №8, вчитель російської мови та зарубіжної літератури, спеціаліст вищої категорії, старший вчитель, член правління обласного клубу творчо працюючих заступників директорів з виховної роботи „Творчість” при Одеському ОІУВ, „Кращий педагогічний працівник міста Одеси” 2009 р.

Директор школи, ліцею, гімназії № 3'2010

Педагогіка

ШКОЛИ

Здоров'я
дітей
і школа

Актуальність розбудови Школи культури здоров'я полягає в створенні умов для розвитку гімназистів, реалізації принципу наступності в процесі навчання та виховання, формування компетентної особистості, зорієнтованої на здоровий спосіб життя та гуманізацію, направленої на досягнення максимально можливого ефекту у справі збереження здоров'я дітей, учнівської молоді, педагогічних та технічних працівників, батьків.

Головним пріоритетом розбудови Школи культури здоров'я є створення комфортного освітньо-виховного простору, забезпечення розвитку життєвої компетенції гімназиста, формування всебічно розвиненої, конкурентно спроможної, здорової особистості з громадянською позицією, готової до конкретного вибору свого місця в житті, яка здатна змінити на краще своє життя і життя своєї країни.

Провідна ідея – розбудова Школи культури здоров'я на основі діючої з 2002 року Школи сприяння здоров'ю за програмою „Здоров'я, інтелект, духовність” на засадах інтегрованого підходу, гуманізації змісту й методів навчання та виховання, інтенсивного використання сучасних інноваційних технологій, формування сучасної компетентної особистості в різних сферах діяльності, збагачення інтелектуального й культурного генофонду України.

Головна мета Школи культури здоров'я – продовження роботи щодо:

- реалізації політичної стратегії держави у збереженні генофонду нації, вирішення завдань виховання здорового покоління;
- збереження, зміцнення життя та здоров'я дітей, учнівської молоді;
- формування у них позитивної мотивації, життєвих компетенцій, навичок здорового і безпечного способу життя;
- створення умов для повноцінного розвитку компетентного гімназиста в різних сферах діяльності та забезпечення його якісною освітою.

Новизна дослідження розбудови сучасної Школи культури здоров'я – Школи розвитку сучасної компетентної особистості – це:

- перетворення навчально-виховного процесу у спільну діяльність усіх його учасників і громадськості в умовах інтенсивного використання інноваційного змісту і технологій освіти;
- створення здоров'язберігаючого середовища для досягнення повного фізичного, духовного та соціального благополуччя особистості вихованця;
- формування сучасної гуманної, толерантної, комунікабельної, соціально здорової, компетентної особистості гімназиста, здатної до життя в сучасних умовах, готової до життєвого і професійного самовизначення, свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією.

Принципи та передумови роботи Школи культури здоров'я:

- **Науковість** – розвиток у дітей та учнівської молоді наукового світогляду (від здорового духу до здорового тіла) через постійне оновлення змісту навчальних програм та посібників, створення ефективної системи науково-методичного інформування

простору для формування компетентностей гімназистів у процесі обов'язкової взаємодії всіх суб'єктів навчання та виховання.

Результатом діяльності „Школи культури здоров'я – Школи розвитку сучасної компетентної особистості” має стати набуття учнями життєвих компетентностей: навчальної, здоров'язберігаючої, культурної, громадянської, соціальної, інформаційно-комунікативної, підприємницької. Формування компетентностей учнів відбувається у процесі обов'язкової взаємодії всіх суб'єктів освітньо-виховного процесу.

Інтегративним показником результату здоров'я формуючої, здоров'я охоронної, здоров'язберігаючої діяльності Школи культури здоров'я має бути високий рівень культури здоров'я випускника, під яким ми розуміємо відповідальне ставлення не тільки до свого здоров'я (фізичного, духовного, психічного, інтелектуального), а й до здоров'я людей, які живуть навколо; прагнення не тільки зберегти свій природний потенціал, але й збільшити його за рахунок вольових якостей, направлених на „ліплення” свого організму, своєї духовності, досягнення гармонії з самим собою та навколишнім світом, набуття здібностей створювати прекрасне навколо себе, оскільки „ніяке фантастичне лікування не дає плодів, якщо у людини немає культури здоров'я” (з

доповіді Н. Голікова, кандидата педагогічних наук).

В гімназії здійснено цілеспрямоване науково-методичне навчання, підвищується професійна майстерність педагогічного колективу, впроваджуються такі **стратегії навчання**: інтерактивне (взаємодіюче, основане на спілкуванні), індуктивне навчання (ділові ігри), самостійне навчання (письмові роботи, реферати), дедуктивне навчання (лекція, опитування, показ, демонстрація).

Основними підходами у навчанні та вихованні гімназистів є: людинознавчий, народознавчий, системний та діяльнісний, особистісно зорієнтований, ефективно впроваджуються інноваційні технології виховання.

Для формування культури здоров'я, розвитку інтелекту, виховання духовності Школа культури здоров'я при гімназії інтегрує освітню та оздоровчу діяльність учня в цілісному освітньо-виховному процесі за рахунок *створених в 2003 році комплексів, які ефективно функціонують і складають матеріально-технічну базу Школи культури здоров'я*:

- фізкультурно-спортивний,
- лікувально-профілактичний,
- художньо-естетичний,
- історико-філологічний,
- природничо-математичний.

Діяльність комплексів спрямована на пошук змісту та організаційних форм введення учнів в процес формування культури здоров'я, який будується на основі широкого використання особистісно зо-

педагогів, підвищення їх професійної компетентності.

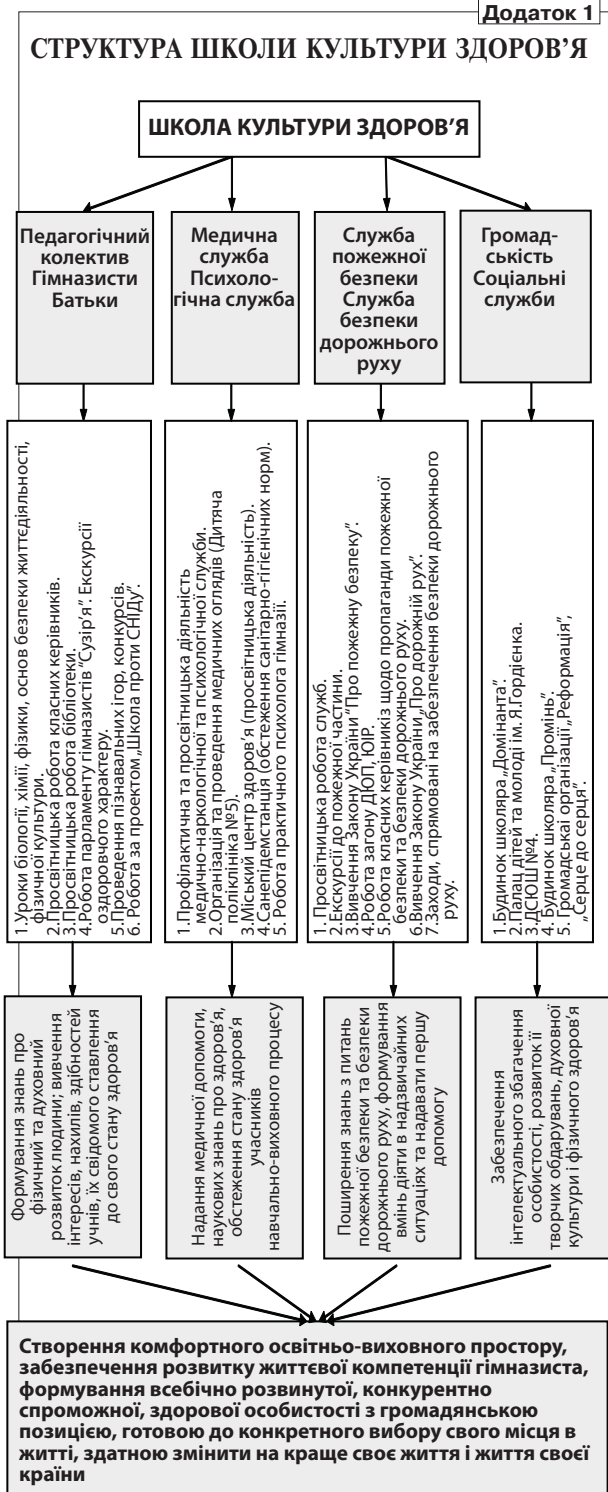
- *Послідовність* у діях педагогів, психолога, соціального педагога, батьків, громадськості.
- *Суб'єктивність* у навчанні та вихованні.
- *Природовідповідність* – урахування вікових, індивідуальних особливостей дитини.
- *Гуманність* – створення умов для збереження, закріплення, корекції здоров'я фізичного, психічного, духовного, інтелектуального.
- *Реальність* – розвиток таких якостей особистості, які дозволять їй адаптуватися в сучасному житті.
- *Культуровідповідність* – максимальне використання культури того середовища, в якому проживають діти.
- *Безперервність* – постійне удосконалення особистості в різних аспектах життєдіяльності.
- *Єдність поваги та вимогливості* до особистості.
- *Єдність свободи та відповідальності* особистості за свої дії.
- *Системність* у профілактичній роботі.

Основні напрями розвитку Школи культури здоров'я спрямовані на:

- реалізацію державних програм сприяння здоровому способу життя, запобігання шкідливим звичкам тощо;
- підвищення професійного рівня кадрового потенціалу з питань збереження і зміцнення здоров'я;
- створення гармонії взаємин дитини з колективом ровесників, дорослими, з самим собою;
- гуманізація відносин і поглибленого пізнання духовного світу дитини;
- розвиток життєстійкості, життєздатності, життєтворчості гімназиста для забезпечення розвитку його соціальної компетентності;
- забезпечення змісту навчально-виховного процесу освіти та виховання гімназистів на засадах особистісно зорієнтованих технологій;
- упровадження інноваційних здоров'язберігаючих технологій навчання і виховання, превентивного виховання;
- створення оптимальних психолого-педагогічних умов для самореалізації індивідуального розвитку особистості;
- формування та удосконалення вмінь та навичок здорового способу життя через різні форми навчально-виховного процесу, позаурочну діяльність;
- забезпечення контролю за моніторингом стану здоров'я гімназистів, профілактикою їх захворювань;
- розширення профілактичної (психолого-медико-педагогічної) роботи з батьківською громадськістю;
- оздоровлення середовища буття гімназиста, співробітництво гімназії, батьків, громадськості для створення збагаченого освітньо – виховного середовища, сприятливих умов фізичного, духовного та інтелектуального розвитку гімназистів.

Стратегія Школи культури здоров'я:

- створення сильної матеріально-технічної та навчальної бази;
- створення системи всебічного розвитку особистості через використання традиційних, інноваційних методів навчання та виховання;
- створення системи захисту дитини;
- створення та підтримка атмосфери високої духовності серед педагогів, учнів, батьків;
- педагогічне стимулювання і розвиток у школярів ціннісних орієнтацій, які обумовлені поняттям „духовно-моральна та фізично здорова особистість”;
- підвищення культури здоров'я батьків через університет психолого-педагогічних знань.



рієнтованих технологій, що передбачає індивідуалізацію та диференціацію навчання, активізує роботу медичної та психологічної служби у визначенні проблем для формування здорового способу життя, удосконалює систему виховання культури здоров'я і формування у школярів ціннісного ставлення до всіх аспектів свого здоров'я.

Розвитку сучасної компетентної особистості гімназиста сприяє створена цілісна, наукоємна, самодостатня, педагогічно доцільна **система навчально-виховного процесу**. Узгодженість діяльності різних її функціональних модулів (навчально-виховного, науково-дослідного, науково-методичного, інформаційного, соціально-психологічного, матеріально-технічного) сприяє підготовці **моделі випускника „Школи культури здоров'я – школи розвитку сучасної компетентної особистості”**, яка включає в себе такі аспекти:

- гімназист вміє будувати та розвивати свою власну програму навчання, відпочинку, оздоровлення;
- гімназист вміє зберігати одну з найцінніших особливостей – цікавість до себе й навколишнього світу;
- гімназист навчився замінювати зовнішню дисципліну на самодисципліну;
- гімназист сприяє створенню сприятливого клімату у колективі;
- гімназист – особистість активна, цілеспрямована, яка зосереджена на формуванні здорового способу життя;
- гімназист є особистістю творчою, має високий інтелект, морально стійкий;
- гімназист має високий рівень загальної культури,

СТРАТЕГІЧНЕ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ВИХОВАННЯ в Школі культури здоров'я

самоосвіти, економічної культури;

- гімназист чітко самовизначається, свідомо і творчо ставиться до свого життя;
- гімназист має високий рівень національної й соціальної свідомості;
- гімназист має рівень знань понад державний стандарт;
- гімназист володіє основами психологічної та політичної культури.

Дану модель гімназиста апробовано та впроваджено в роботу гімназії. Навчальний заклад входить до Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю (2003 р.), є обласним опорним навчальним закладом з проблем виховання (2002 р.).

На засадах науково-теоретичних ідей представника гуманістичної психології *К. Роджерса*, відомого психолога *Я.А. Коменського*, вітчизняного гуманіста *В.О. Сухомлинського*, сучасного науковця *І.Д. Беґа* та на основі власного досвіду роботи творчим колективом педагогів гімназії створена **модель вчителя** (основна ідея: *вчитель – фасилітатор, що означає полегшувач, має достатньо поваги до себе й до інших (учнів) з вірою, що інші, як і він, можуть думати про себе, вчитися для себе*).

З метою організації профілактичної роботи серед учасників навчально-виховного процесу щодо здорового способу життя розроблено та ефективно реалізується **проект взаємодії колективу гімназії та батьків**, який сприяє **утвердженню прав, свобод гімназистів, розвитку де-**

№	Інноваційні технології	ЗМІСТ ДІЯЛЬНОСТІ
1	Тімблдінг (мотузковий курс)	Програма взаємонавчання, у якій учасники пізнають все самі із власного досвіду (серія спеціально підготовлених занять, психофізичних вправ, індивідуальні заняття, які направлені на формування таких аспектів: вироблення стратегії групою, творчий підхід, самовираження, результативне лідерство, впевненість у собі, вирішення проблем, подолання себе, довіра іншим і віра в себе.
2	Театральний проєкт	Виховання творчої особистості, сформованість естетичної культури гімназистів, художньо-естетичних цінностей через театральний проєкт як основу творчого самовираження і самоствердження особистості.
3	Екологічний проєкт „Врятуємо нашу планету”	Використання широкого кола проблемних, пошукових методів, орієнтованих на реальний практичний результат, значимий для учня (підвищення рівня знань профільного предмета – іноземної мови), формування екологічного світогляду, бережного ставлення до екологічного світогляду.
4	Проєкт „Ми – одесити”	Ознайомлення учнів з цілісною науково обґрунтованою картиною життя Одеси, виховання в учнів патріотичних почуттів, національної гідності, забезпечення усвідомлення ними своєї етнічної спільноти.
5	„Основи здоров'я” (нова версія зошита для практичних робіт)	Формування мотивації до збереження та зміцнення здоров'я, практичне застосування учнями знань головних принципів, шляхів і методів збереження й зміцнення здоров'я (усіх його складових), які допоможуть їм краще засвоїти матеріал і сприятимуть їхньому розвитку.
6	„Шкідливі звички” (профілактичний курс)	На основі достовірної інформації та форм і методів групової роботи формування свідомого вибору безпечних форм поведінки з огляду на проблеми наркоманії, алкоголізму, тютюнопаління, попередження виникнення незалежності.
7	Методика розвитку фізичних якостей у юнаків на уроках фізичного виховання	Розвиток фізичних здібностей юнаків, вдосконалення їх здоров'я, формування в юнаків здорового способу життя, формування понять про те, що турбота про своє здоров'я є громадянським обов'язком.
8	Програма психологічних досліджень адаптації учнів до нових умов навчання	Виявити рівень адаптації до навчання; виявити життєві установки як мотив до навчання; виявити взаємостосунки в родині як умови для соціального розвитку особистості; виявити рівень самооцінки як головного фактора, який визначає мотивацію до навчання; розвиток творчих здібностей шляхом зняття напруги; виявлення потенційної „групи ризику”, тобто дезадаптованих дітей.
9	Програма психологічних досліджень з профорієнтації гімназистів	Виявити рівень розвитку комунікативних, організаційських здібностей; з'ясувати сферу діяльності, виявити життєві установки як мотив оволодіння професією.
10	Програма дослідження агресивності в підлітковому віці	Виявлення рівня якісних характеристик прояву агресивності, профілактика негативних явищ, поведінкових порушень та конфліктних ситуацій з боку підлітків.
11	Проєкт „Школа проти СНІДу”	Комплекс різноманітних вправ для тренінгових занять та активні методи педагогічного впливу на розвиток самосвідомості підлітків.
12	Програма „Обдарованість”	Виробити підхід до кожної дитини, якомога раніше виявити її здібності, схильності, вчасно підтримати обдарованість, розвивати талановитість. Організувати психолого-педагогічний супровід обдарованих і талановитих дітей.
13	Програма „Здоров'я, інтелект, духовність”	Забезпечення умов для отримання гімназистами не тільки якісної освіти, а і їх всебічного розвитку, охорона та зміцнення фізичного, психічного, соціального та духовного здоров'я.

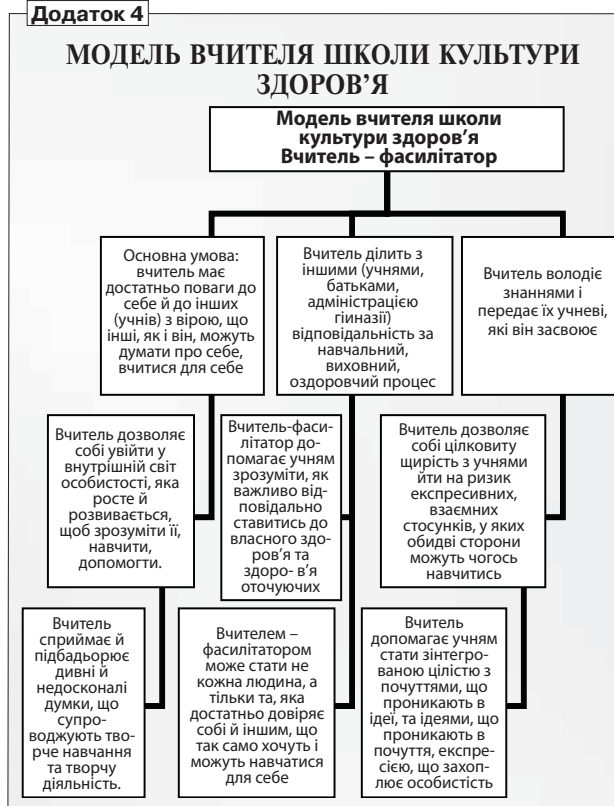
Додаток 3



мократизованого простору життя дітей.

Інтенсивно включається в роботу Школи культури здоров'я *парламент гімназистів „Сузір'я”*, який працює у гімназії з 1997 року на засадах партнерства, педагогічної етики та довіри, його робота направлена на згуртування учнів у єдиний колектив, формування в них свідомого й відповідального ставлення до своїх прав і обов'язків. Діяльність учнівського парламенту спрямована на розвиток духовної культури, фізичного здоров'я дитини та її інтелектуальне збагачення. Представники парламенту організують та проводять багато конкурсів, змагань, акцій, направлених на формування здорового способу життя. Вони є активними учасниками районних, обласних, Всеукраїнських та міжнародних конференцій, семінарів-тренінгів, конкурсів. Члени парламенту брали участь у: Всесвітньому фестивалі „Молодь світу за здорову планету” (Угорщина, 2004), Міжнародному форумі дітей та підлітків „Покоління світу – без війни” (Росія, м. Москва, 2005), Міжнародній конференції “SAVE OUR PLANET” („Збережемо нашу планету”) (Словачія, 2006), Міжнародній дитячій конференції „Тунза-2008” (Норвегія, м. Ставангер, 2008), Міжнародній дитячій екологічній конференції (Корея, 2009), Міжнародному проєкті „Молодь Бейоглу крокує по планеті” (Туреччина, 2009).

Додаток 4



З метою **пропаганди педагогічного досвіду** Одеської гімназії №8 щорічно проводяться обласні семінари методистів РМК/ММК з виховної роботи, районних/міських координаторів, керівників районних/міських опорних навчальних закладів Шкіл сприяння здоров'ю.

Діяльність Школи культури здоров'я дозволяє створити таку систему навчання та виховання, при якій стає можливим **створення збагаченого освітньо-виховного середовища**, психологічно комфортних умов навчання та відпочинку, проведення заходів, які формують в учнів культуру здоров'я, виховують потребу вести здоровий спосіб життя, забезпечують необхідними знаннями і набуттям необхідних навичок.

Створена модель „Школа культури здоров'я – Школа розвитку сучасної компетентної особистості” при Одеській гімназії №8 сприяє та забезпечує максимальне розкриття й реалізацію індивідуальності гімназиста, його здібностей, нахилів і талантів, закладених природою. *Про ефективність даної моделі свідчать такі результати:*

- створені умови сприяють поліпшенню здоров'я, розвитку інтелекту, вихованню духовності гімназистів;
- щорічно здійснюється діагностика вихованості особистості учня, рівня його розвитку класним керівником та практичним психологом;
- якісно здійсню-

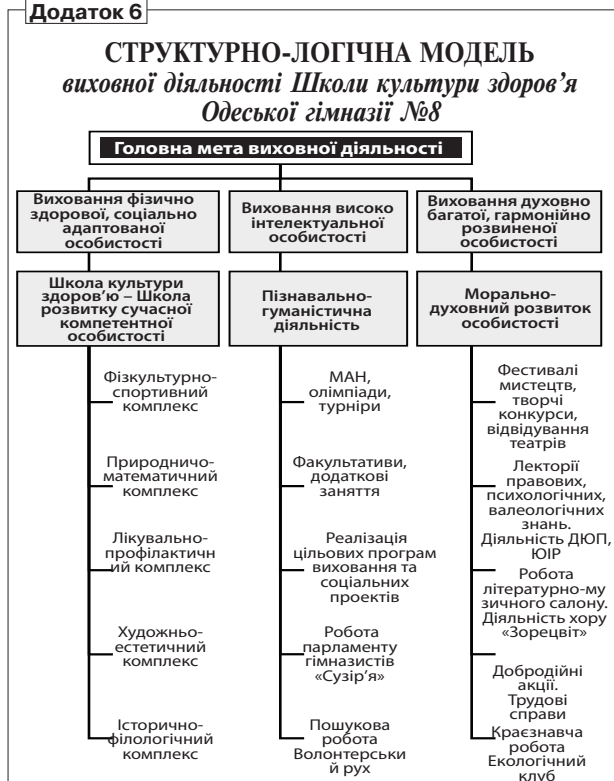
ються лікувально-профілактичні та санітарно-оздоровчі заходи; моніторинг стану здоров'я дітей свідчить про те, що за останні три роки захворюваність дітей, які входили до диспансерної групи, зменшується;

- створено модель вчителя школи сприяння здоров'ю;
- створено модель випускника школи сприяння здоров'ю;
- діє продуктивне учнівське самоврядування: парламент гімназистів „Сузір'я”;

Додаток 5



Додаток 6



Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2010



Елена Ступкевич

Школа культуры здоровья – Школа развития современной компетентной личности

Отражено особенности работы Одесской гимназии №8 по программе «Здоровье, интеллект, духовность» в рамках становления Школы культуры здоровья – Школы развития современной компетентной личности на основе интегрированного подхода, гуманизации содержания и методов обучения и воспитания, интенсивного использования современных инновационных технологий. Описаны принципы и предпосылки работы такой Школы, ее результативность. Представлена модель выпускника и модель учителя

Ключевые слова: здоровьесберегающая среда, компетентная личность, стратегии обучения.



Olena Stupkevych

School of health culture – School of development of a modern competent personality

The article reflects the features of work of Odessa high school №8 on programme of «Health, intellect, spirituality» within the framework of creation of the School of health culture – School of development of a modern competent personality on the bases of integrated approach, humanization of the content and methods of teaching and education, intensive use of modern innovative technologies. The principles and pre-conditions of the work of such School, its effectiveness are described. The models of the school leaver and the teacher are presented in the article.

Keywords: health preserving environment, competent personality, strategies of teaching.

7. гімназисти є неодноразовими переможцями військово-спортивних ігор „Зірниця”, „Сокіл” та районних, міських і обласних спортивних змагань: легка атлетика, баскетбол, волейбол;

8. агітбригади Одеської гімназії №8, які проводять агітаційну просвітницьку роботу за різними напрямками, є неодноразовими призерами та переможцями конкурсів:

- ДЮП (Дружина юних пожежників) „Спалах” – II місце в районному конкурсі ДЮП, 2009р.
- ЮІР (Юні інспектори руху) „Світлофор” – III місце в районному конкурсі ЮІР, 2009р.
- „Чайка” – II місце у обласному конкурсі „Молодь обирає здоров'я”, 2009р.
- „Б Э Д ” (Борці екологічного движіння) – I місце в районному конкурсі екологічних агітбригад, IV місце в обласному турі конкурсу „Ми любимо тебе, рідна земле”, 2007р.
- „Зелена планета” (екологічна агітбригада) – I місце в районному конкурсі, лауреати обласного конкурсу, 2009р.

9. продовжується робота з реалізації освітньо-виховної програми „Обдаровані діти” та проекту „Школа проти СНІДу”;

10. проводиться проектна діяльність за проектами „Тімблдинг”, „Врятуємо нашу планету”, „Ми – одесити”, „Обдарованість + творчість”, „Олімп”, „Вибраний музою”.

ШКОЛА КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я – ШКОЛА ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ

Означено мету діяльності Школи культури здоров'я, її завдання та напрями їх реалізації, структуру. Автором представлено систему роботи навчального закладу, усіх його складових: навчального процесу, системи виховної роботи, співпраці з батьками та громадськістю.

Ключові слова: позитивна мотивація, система динамічних пауз.

Входження України у новий період становлення всіх сфер соціального розвитку, відновлення державності, відродження багатого культурно-історичного досвіду та традицій національного виховання висуває проблему гармонійного фізичного і духовного розвитку молодого покоління, соціалізації його як особистості. Такий стиль життєдіяльності спрямований перш за все на підтримку та збереження генофонду нації.

Звичайно, саме у молодому віці повинна прищеплюватись та виховуватись мотивація до такого способу життя, його доцільність та необхідність.

Зростання захворюваності пояснюється не лише впливом різних негативних чинників, а й недостатньою увагою до валеологічних питань в освіті.

Школа – це місце, де дитина проводить значну частину часу. Саме школа має великі можливості у розбудові системи діяльності зі збереження здоров'я. Школа – єдиний організм із тісними взаємозв'язками

всіх його структурних компонентів. Тому вона покликана чітко регламентувати діяльність кожного з них на шляху до кінцевої мети – створення здорового мікроклімату для виховання здорової особистості (див. вріз).

Реалізація головних завдань Школи культури здоров'я здійснюється за наступними 8 напрямками:

1. Створення умов для повноцінного гармонійного розвитку особистості під час навчального процесу:

- створення матеріальних та побутових умов;
- забезпечення психологічно комфортних умов для побудови взаємовідносин між суб'єктами навчально-виховного процесу на принципах толерантності, демократизації та взаємоповаги;
- внесення структурних та змістових змін до розкладу уроків;
- діяльність медичної служби.

2. Забезпечення інтелектуально-мотиваційного компоненту

Педагогіка
школи



**Сергій
ТИХОПЛАВ**

Директор Шабської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 1 Білгород-Дністровського району Одеської області, навчального закладу Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2010

Метою діяльності Школи культури здоров'я є:

1. побудова навчально-виховного процесу на основі ідеї *формування цілісної, гармонійно розвинутої особистості*;
2. забезпечення усвідомлення всіма суб'єктами впливу на вихованців закладу необхідності формування світоглядних засад їх діяльності на основі позитивної мотиваційної сфери;
3. спрямування та координація зусиль усіх учасників навчально-виховного процесу на збереження, формування та зміцнення здоров'я учнів;
4. створення *єдиного виховного та інформаційного простору* функціонування Школи культури здоров'я (школа, родина, громадське середовище села Шабо), який забезпечить:
 - *якісні умови гармонії життя*: постійного духовного, фізичного, інтелектуального, креативного розвитку та самовдосконалення кожного індивіда (з урахуванням психофізичного стану);
 - *соціальний захист, безпеку життя та діяльності* кожної дитини;
 - *атмосферу психологічного комфорту*, толерантного взаєморозуміння суб'єктів будь-яких взаємовідносин;
 - *пріоритетність принципу неприйняття проявів асоціальної поведінки* серед усіх членів соціуму.

Головні завдання:

1. формування управлінської системи, спрямованої на здійснення діагностики, аналізу, організації, контролю, регулювання, корекції виховного процесу з метою побудови його на світоглядних засадах культури здоров'я особистості;
2. забезпечення домінування ціннісної орієнтації особистості на здоровий спосіб життя;
3. створення оптимальних умов для гармонійного (фізичного, духовного, морального, інтелектуального, творчого) розвитку особистості;
4. проводити постійний моніторинг стану інтегрального здоров'я учасників навчально-виховного процесу;
5. впровадити особистісно зорієнтоване навчання здоров'ю школярів 1-11 класів у навчально-виховний процес на змістовому, структурному й технологічному рівнях;
6. здійснення освітньої діяльності для педагогічного та батьківського колективів з метою підвищення компетентності учасників створення єдиного виховного простору функціонування Школи сприяння здоров'ю (школа, родина, громадське середовище села Шабо).

Структура Школи культури здоров'я та гармонійного розвитку складається з чотирьох великих блоків:

1. *інтелектуального* (навчальні предмети, зустрічі з фахівцями з різних галузей, батьківський всеобуч, самоосвіта, психолого-педагогічні семінари, круглі столи, конференції);
2. *фізичного* (забезпечення фізичного розвитку учнів через систему уроків фізичної культури, співпрацю з секціями ДЮСШ, оздоровчу роботу, створення безпечного середовища життєдіяльності);
3. *морального* (правове та превентивне виховання, формування внутрішньої необхідності дотримання норм загальнолюдської моралі);
4. *психологічного* (забезпечення комфортної атмосфери, сприятливої для всебічного та гармонійного розвитку особистості).

діяльності Школи культури здоров'я.

- *Навчальний план* школи перебудований з урахуванням направленості закладу;
- На всіх ступенях навчання забезпечено *три уроки фізкультури*;
- У 1–11 класах викладається предмет „Хореографія”. Заняття хореографією дозволяють розвивати не лише фізичні якості організму, а й формувати високі естетичні смаки;
- Учні 10-11 класів працюють за факультативом „*Твоє життя – твій вибір*”, який сприяє формуванню позитивної мотивації здорового способу життя, допомагає попередженню проявів негативізму серед сучасної молоді, спрямований на профілактику асоціальної поведінки учнів школи;
- У 8-11 класах запроваджено викладання спецкурсу „*Художня культура*”, який покликаний ознайомити учнів із досягненнями світової та вітчизняної культури, формувати в них духовні та моральні цінності суспільства;
- Запроваджено викладання предметів „*Основи здоров'я*” у початковій школі та „*Основи безпеки життєдіяльності*” (5-11 класи);
- На кожному уроці з 1 по 11 клас запроваджена система *фізкультхвилинок-енергізаторів* з метою розвантаження та підвищення рухової активності учнів.

Формуванню *позитивної мотивації* здорового способу життя сприяє виховна робота класних керівників та класоводів, вчителів-предметників, а також тренінги психолога та соціального педагога.

Забезпечення учнів *глибокими знаннями* про власне здоров'я здійснюється не тільки через діяльність педагогічного колективу, проведення уроків та виховних заходів. Школа

активно співпрацює з лікарями Шабівської дільничної лікарні та акушерсько-гінекологічного відділення Центральної районної лікарні, проводяться зустрічі-лекції з проблем профілактики інфекційних хвороб, хвороб, що передаються статевим шляхом, туберкульозу, наркоманії. Систематично проводиться робота із залученням спеціалістів районного центру у справах сім'ї та молоді.

3. Формування активної громадянської позиції, виховання гідного громадянина України.

Система національних цінностей, виховання учнів на основі *етнопедагогіки* та народознавства несуть в собі величезний виховний потенціал. Широкий простір для виховної діяльності відкриває використання місцевого краєзнавчого матеріалу. Учні із великим зацікавленням збирають експонати для краєзнавчого музею, виступають у ролі юних дослідників та екскурсіводів, проводять волонтерську роботу. Школа активно співпрацює з Народним краєзнавчим музеєм села Шабо.

Превентивне виховання сприяє профілактиці правопорушень та формує розуміння суспільної природи сутності людини.

У формуванні активної громадянської позиції величезну роль відіграє *екологічне виховання*. Учні школи беруть активну участь у природоохоронних акціях на території села („Чисті джерела”, „Зелена гілка”), мають шефство над територією Парку пам'яті воїнів-інтернаціоналістів села Шабо, відвідують гуртки юних натуралістів та екологів Районного центру позашкільної освіти.

4. Здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності.

Для учнів середньої та старшої ланок розроблена система *динамічних пауз* на всіх предметах з урахуванням навчального навантаження, розкладу уроків та втомлюваністю організму. Різноманітні вправи спрямовані на зняття напруження всіх груп м'язів у залежності від ступеня втомлюваності організму протягом навчального дня та дозволяють запобігти виникненню

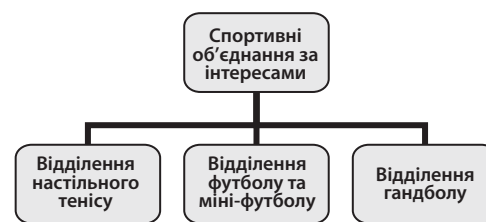
перевантаження розумового та фізичного стану учнів.

Робота тенісного сектору та 4 фізкультурних комплексів на території школи дозволяє забезпечити підвищення рухової активності учнів.

Учителі фізичної культури забезпечують розвиток фізичних здібностей не тільки на уроках, а й у позаурочний час.

У Шабській загальноосвітній школі № 1 – школі культури здоров'я стало традиційним проведення у вересні та травні загальношкільних *Днів здоров'я* із залученням 100% учнів.

На базі школи на громадських засадах поряд із секціями ДЮСШ функціонують і *об'єднання за інтересами*:



Відділення настільного тенісу існує третій рік і охоплює до 35 постійних відвідувачів (близько 9% учнів школи). Його функціонування забезпечує наявність тенісних столів, встановлених у рекреаційній зоні.

Відділення футболу та міні-футболу, гандболу функціонують на базі спортивної зали школи в позаурочний час. Вчителі фізкультури здійснюють методичний супровід їх діяльності, до роботи об'єднань на громадських засадах залучені батьки.

Обов'язкові *спортивні змагання* закладу, які проводяться щорічно і стали доброю традицією школи, розподіляються на 3 цикли:

- *осінній цикл* – легкоатлетичний крос, міні-футбол;
- *зимовий цикл* – шахи, шашки, настільний теніс;
- *весняний цикл* – гандбол, легкоатлетична естафета.

Для школярів молодшої ланки навчання традиційним стало проведення *„Шкільних олімпійських ігор”*, участь у яких можуть взяти всі, хто бажає.

Влітку в школі працює *табір „Берег дитинства”*, в якому протягом місяця оздоровлюється понад 200 учнів з різних категорій сімей (близько 60% учнів школи). Організоване гаряче харчування, культурно-масова виховна робота за типом роботи літнього оздоровчого табору.

5. Забезпечення комфортного соціально-психологічного середовища:

- створення доброзичливої атмосфери співробітництва у навчально-виховному процесі;
- здійснення досліджень, спрямованих на діагностування та корекцію виховного середовища;
- забезпечення постійного та неперервного соціального супроводу особистості.

З метою забезпечення *безперервного соціального супроводу* особистості школа активно співпрацює зі Службою у справах дітей та молоді районної державної адміністрації та Центром соціальних служб Шабівської сільської ради. Проводяться спільні рейди-огляди соціально-побутових умов проживання учнів, бесіди з батьками та неповнолітніми, схильними до правопорушень, профілактика бездоглядності та бродяжництва.

6. Функціонування Шкільної президентської служби.

Система учнівського самоврядування має велике значення у формуванні всебічної та гармонійної особистості, оскільки дозволяє залучати учнів до моделювання управлінської діяльності, в ході якої вони набувають досвіду практичного розв'язання можливих життєвих ситуацій, надає можливість для більш широкої самостійності, створює умови для самовизначення та самореалізації.

7. Змістова організація сфери вільного часу.

Гармонія у розвитку особистості, її духовне та моральне здоров'я неможливе без розвитку *креативної сфери творчого самовираження* дітей.

Ігрові технології – основа виховання, розвитку і навчання дітей. Протягом року проводяться конкурси та свята: „Танцювальний марафон”; „Крок до зірок”; „Королева школи”; „Тато, мама, я – спортивна сім'я”;

„Богатирські ігри”; „Найрозумніший”; „Свято консерваторів”.

У школі протягом багатьох років працюють *творчі колективи* художньої самодіяльності, які є неодноразовими лауреатами I ступеню районних та обласних оглядів-конкурсів „Чисті роси”:

- вокальний колектив „Червона калина”;
- хор хлопців „Дзвіночки”;
- хореографічний колектив „Перлина”.

Збірні команди школи щорічно посідають призові місця у районних конкурсах команд КВК, загонів ЮІР, агітбригади „Молодь обирає здоров'я”.

Школа активно співпрацює із закладами *позашкільної освіти*:

- *Дитячою юнацькою спортивною школою* (секції футболу та гандболу);
- *Школою естетичного виховання* (класи гри на музичних інструментах, вокального співу, хореографії, образотворчого мистецтва);
- *Районним центром позашкільної освіти та виховання* (гуртки Юних екологів, Юних натуралістів, декоративно-прикладного мистецтва);
- *Народним краєзнавчим музеєм с. Шабо* (волонтерський рух, гурток юних екскурсоводів), який функціонує на базі нашого закладу.

8. Співпраця з батьками та громадськістю.

Діяльність *загальношкільного батьківського комітету* спрямована на покращення матеріально-побутових умов навчально-виховного процесу, створення сприятливого психологічного мікроклімату в школі та родині.

Велике значення в соціальному середовищі має *сімейна ситуація*, в якій перебуває учень. Для цього на початку кожного навчального року класні керівники, вчителі, вихователі ГПД проводять серед учнів і батьків, вчителів анкетування, опитування та обстеження соціальних умов та середовища. На підставі цих обстежень складається соціальний паспорт учнівського та учительського колективу.

Для батьків або осіб-опікунів проводяться консультації та співбесіди, надаються рекомендації щодо покращення соціального середовища навколо дитини.

Великого значення для реалізації завдань Школи культури здоров'я в

сьогоденній ситуації набуває *співпраця з громадськістю. Школа активно співпрацює з непедагогічними установами:*

- Шабівською сільською радою;
- Шабівським травматологічним та інфекційним відділенням Центральної районної лікарні;
- Акушерсько-гінекологічним відділенням Центральної районної лікарні села Шабо;
- Центральною районною бібліотекою села Шабо;
- Дитячою центральною районною бібліотекою села Шабо;
- Шабівським відділенням УМВС України в Одеській області;
- Шабівською частиною служби порятунку населення у надзвичайних ситуаціях.

РЕЗУЛЬТАТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ

В школі розроблена та діє на постійній основі система моніторингу результативності функціонування Школи сприяння здоров'ю.

Статистичний аналіз даних соціального паспорту школи проводиться щороку та відображає той пласт учнівського колективу, що потребує особливої, підвищеної уваги з боку педагогічного колективу.

90 % дітей охоплено *третім уроком фізичної культури* на тиждень.

Значна частина дітей у вільний час залучена до *діяльності позашкільних установ:*

- 30% дітей займаються у секціях Дитячої юнацької спортивної школи;
- 20% беруть участь у роботі шкільних гуртків творчого спрямування;
- 25% дітей залучено до занять різних відділень Школи естетичного виховання;
- 15% є постійними членами різноманітних гуртків Районного центру позашкільної освіти.

Протягом літа в шкільному оздоровчому таборі оздоровлюється 60% учнів закладу.

Рівень захворюваності учнів школи за поточний навчальний рік у порівнянні із відповідним періодом минулого року знизився на три відсотки.

На основі даних про стан здоров'я учня, самопочуття в колективі визначено рівень сформованості мотивації до збереження власного здоров'я та формування здорового способу життя.

Підводячи підсумок, можна сказати, що молода людина, напевне, більше за інших майже кожної миті свого життя стоїть на перехресті вибору свого життєвого шляху. Завданням держави та школи є створення умов для позитивного свідомого вибору засад саме здорового способу життя. Політика щодо формування у молоді засад здорового способу життя має забезпечувати всі необхідні компоненти: надавати інформаційну базу та знання для виникнення бажання так жити, забезпечувати практичні можливості, сприяти створенню соціально-економічних спроможностей для кожної молодої людини незалежно від її походження, статусу, помешкання та інших соціальних ознак.

Організація здорового способу життя – важлива і складна справа. Знаючи складові здорового способу життя, здавалося б, досить їх дотримуватися – і все буде гаразд. Та якраз **дотримуватися всіх відомих правил надзвичайно важко**. Потрібні неймовірні зусилля для відмови від багатьох приємних „звичок”. Людина повинна зрозуміти, що **ті рекомендації, які дають, це тільки загальні, а для кожної людини потрібен свій особистий режим життя, який забезпечить збереження здоров'я**.



Сергей Тихоплав

Школа культури здоров'я – Школа гармонічного розвитку

Обозначено цель деятельности Школы культуры здоровья, ее задания и направления их реализации, структура. Автором представлена система работы учебного заведения, всех его составляющих: учебного процесса, системы воспитательной работы, сотрудничества с родителями и общественностью.

Ключевые слова: позитивная мотивация, система динамических пауз.



Serhii Tykhoplav

School of health culture – School of harmonious development

The purpose of activity of School of health culture, its tasks, the direction of their realization, its structure are shown in the article. The author presents the system of work of the educational establishment, all its constituents: the process of education, the systems of educational work, the collaboration with parents and public.

Keywords: positive motivation, system of dynamic pauses.



Педагогіка
ШКОЛИ

Здоров'я
дітей
і школа

ШКОЛА КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я – ШКОЛА ПАРТНЕРСТВА

Обґрунтовано наукову цінність досвіду роботи НВК с. Кам'янка, яка полягає в розробленій власній концептуальній моделі навчального закладу „Школи культури здоров'я – школи партнерства“. В навчально-виховному комплексі загальним благом суспільства вважається турбота про людину, вміння любити ближнього, а головною цінністю – життя і здоров'я людини. Піклування про здоров'я дітей, мотивація їх на здоровий спосіб життя перетворюються на центр соціуму, громади села, тому й стають першорядними за значенням.

Ключові слова: центр соціуму, технологія партнерського співробітництва.



**Тамара
САКАЗЛІ**

Директор Кам'янського навчально-виховного комплексу Кам'янської сільської ради Ізмаїльського району Одеської області, Заслужений вчитель України, Заслужений вчитель Болгарії, Кавалер ордена Княгині Ольги III ступеня, відмінник освіти, вчитель-методист

удосконалення вчителів, в Ізмаїльському районі є районною опорною школою як „Школа культури здоров'я“, а в селі – освітньо-інформаційним центром з питань пропаганди культури здоров'я, здорового способу життя.

У с. Кам'янка, більша частина населення якого – болгари, пріоритетом соціальної політики сільської громади є освіта та виховання підростаючого покоління, висока культура соціуму села, створення гармонійно адаптивного освітнього середовища буття всіх дорослих та дітей на засадах болгарської етнокультури – культури

їх пращурів. Доброзичливі, дружні взаємовідносини між земляками, висока повага молодших до старших, висока опіка старших питаннями, пов'язаними з життям підростаючого покоління, взаємопідтримка створили основу партнерських взаємовідносин між сільськими органами влади, базовим підприємством, приватними підприємцями, органами культури здоров'я. Рада мудреців села, яку було створено у 2003 році, чітко контролює всі питання, пов'язані з освітнім та виховним процесами в громаді.

В навчально-виховному комплексі с. Кам'янка загальним благом суспільства вважається турбота про людину, вміння любити ближнього, а головною цінністю – життя і здоров'я людини. Стан здоров'я вихованців є важливим показником розвитку навчально-виховного процесу в школі, тому турботі про здоров'я дітей, мотивації їх на здоровий спосіб життя приділяється велика увага у громаді. Ця турбота

стала першорядною за значенням.

Сьогодні можна сказати – заклад має своє обличчя, свій стиль, тут цікаво, діти саме тут знаходять можливість саморозвитку і самовдосконалення, для них створена можливість вибору відповідно до природних нахилів та уподобань, створення умов для успішного розуміння учнем самого себе: „Я – диво!”

В 1-4 класах впроваджується інноваційна технологія „Розвивальне навчання” Д.Б. Ельконіна, В.В. Давидова. Вчителі проходять курсову перепідготовку в центрі психології та методики розвивального навчання в м. Харкові, в середній ланці – особистісно орієнтоване навчання з елементами програми „Крок за кроком”, вся виховна робота будується за системою І.П. Іванова „КТС” (колективна творча справа).

В НВК створена ціла **система стимулів на уроці** (оцінка, порівняння успіху учня з його попередніми, креативні хвилинки, виставки кращих робіт). На рівні з класичними формами стимулювання під час роботи ми використовуємо свої стимули, які народились у стінах школи: розташування фотографій учнів в галереї Слави, ушанування на асамблеї року і на Золотому Олімпі – свято для переможців МАН і олімпіад, лист подяки батькам, стипендії переможцям олімпіад, МАН, спортивних досягнень, досягнень з літератури, з культури, декоративно-прикладного мистецтва.

Щорічно виготовляємо „сімейну” фотографію всіх учнів школи, вчителів, техперсоналу. Існує ціла **система стимулювання вчителів**, але

Робота за моделлю „Школи культури здоров'я – школи партнерства” почалася ще з 2004-2005 навчального року з метою надання учням навичок з культури здоров'я, громадянської активності і самореалізації, що призвело до необхідності залучення додаткових фінансових і матеріально-технічних ресурсів. Проаналізувавши причини виникнення проблеми та обгрунтувавши необхідність її розв'язання в навчально-виховному комплексі с. Кам'янка, було розбудовано модель „Школа культури здоров'я – школа партнерства”.

При створенні фізичного середовища життєдіяльності учасників навчально-виховного процесу, регламентації гігієнічних умов і режимів навчання при сучасних формах організації навчально-виховного процесу в навчально-виховному комплексі с. Кам'янка *адміністрація керувалася Державними санітарними правилами та нормами (ДСанПіН) 5.5.2.008-98 „Устаткування, утримання середніх загальноосвітніх навчально-виховних закладів та організації навчально-виховного процесу”,* адже це обов'язковий для виконання документ, регламентуючий безпечно для здоров'я дітей та підлітків умови навчання та виховання.

Загальна коротка характеристика змісту і основних видів діяльності „Школи культури здоров'я – школи партнерства”:

Партнерство школи та громади – це співпраця людей, які добровільно об'єднують зусилля з метою зміцнення кращих традицій успішного розвитку, навчання і виховання дітей і збагачення змісту і методів діяльності, пошуку свого місця в соціумі.

ПРОВІДНА ІДЕЯ: розбудова виховного середовища, яке позитивно впливає на життя дітей та їх батьків на засадах родинної педагогіки, етнопедогогіки в сучасних економічних умовах.

АКТУАЛЬНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ „Школи культури здоров'я – школи партнерства”. Здоров'я дітей – це політика, в якій закладено наше майбутнє, тому перед педагогами, батьками і громадськістю стоїть задача виховання здорового покоління.

При визначенні цілей діяльності по здоров'язбереженню ми виходили з одержаних відомостей про фактичний стан здоров'я учнів, про несприятливі для здоров'я чинники, про виявлені досягнення педагогічної науки і практики у сфері здоров'язбереження.

МЕТА: Партнерство школи, сім'ї, сільської громади для збереження і зміцнення здоров'я своїх учнів і вихованців, формування культури здоров'я, позитивної мотивації щодо навичок здорового способу життя, превентивного виховання, забезпеченість умов та механізмів здійснення навчання і виховання в інтересах особи і суспільства для всебічного розвитку духовно розвиненої, національно свідомої, фізично і психічно здорової, творчої особистості, оздоровлення середовища буття дитини в умовах інтенсивного використання новітніх інформаційних технологій навчання

ЗАВДАННЯ:

Забезпечення оптимізації освітнього процесу, що визначає партнерство як мету, об'єкт і результат діяльності школи, гарантуючого оптимальні умови фізичного й психічного становлення учнів і працівників освітньої установи.

Сприяння процесам демократизації та гуманізації системи освіти в напрямі особистісно-орієнтованого навчання та виховання всіх дітей з активним залученням сімей і громад до освітнього процесу.

Покращення якості послуг у сфері початкової та базової освіти; активне сприяння підвищенню якості освіти в НВК, потенціалу і матеріальної бази; підтримка учнів ▶

та випускників, вчителів та ветеранів; збереження традиційної для громади атмосфери товариства, взаємоповаги та поваги до національної спадщини.

Реалізація проектів, спрямованих на пошук та відбір талановитих учнів та педагогів з залученням необхідних спонсорських ресурсів.

Створення загальними зусиллями атмосфери, в якій життя в громаді стає природним, важливим, цікавим і дає можливість кожному зробити посильний внесок в розвиток с. Кам'янка.

Перетворення школи на науково-освітній, навчально-виховний комплекс культури здоров'я, який сприяв би збереженню та зміцненню здоров'я, встановлював партнерство вчителів, учнів та громадськості, школу, яка входила б до Європейського соціокультурного простору та формувала людину з новою ментальністю, що усвідомлює саму себе, пізнає своє етнічне коріння, є високодуховною.

Діяльність за моделлю школи культури здоров'я; підвищення рівня фізичного, психічного здоров'я; виховання здорової компетентної творчої особистості – громадянина України, носія національних цінностей і загальнолюдських надбань, соціально зрілого, культурного, конкурентноспроможного, здатного до власної життєтворчості.

НОВИЗНА ДІЯЛЬНОСТІ „Школи культури здоров'я – школи партнерства”:

Розробка технології партнерського співробітництва колективу НВК і сільської громади в освітньому та виховному процесі.

Створення системи корекції фізичного, психологічного, соціального і етичного розвитку учнів з використанням комплексу можливостей співпраці партнерів з метою підвищення ефективності навчального процесу.

Організація науково-методичної роботи для підвищення професійної компетентності педагогів з реалізації задач школи партнерства в освітньому та виховному процесі в НВК.

Інформаційне забезпечення всіх учасників школи партнерства (вчителів, учнів, їх батьків, громади) з питань взаємодії та партнерства для їх практичної реалізації.

Активізація участі сім'ї в рішенні питань охорони і зміцнення здоров'я дітей.

Враховуючи сьогоденний кризовий стан здоров'я дітей, було розроблено **шляхи щодо усвідомлення цінності здоров'я людини:**

- формування ефективної системи стимулювання дітей, вчителів, батьків до збереження свого здоров'я;
- підвищення рівня компетентності, знань та вмінь керівників місцевих органів виконавчої влади і посадових осіб органів місцевого самоврядування щодо ефективності реалізації програми з охорони здоров'я дорослого населення та дітей с. Кам'янка.
- залучення відповідних медичних кадрів Кам'янської районної лікарні до просвітницько-профілактичної діяльності серед батьків та учнів;
- профілактика гіподинамії, бо рухова активність – один з основних факторів збереження та зміцнення здоров'я.

Школа культури здоров'я навчально-виховного комплексу с Кам'янка продовжує свою роботу за формулою: „Здоров'я + інтелект + творчість = УСПІХ” і вирішує проблему „Сучасні педагогічні здоров'язберігаючі технології у навчанні та вихованні учнів як шлях до якісної освіти та розвитку життєтворчості особистості XXI століття”, яка поєднує в собі не тільки інтелектуальне збагачення особистості, а й розвиток її духовної культури і фізичного здоров'я.

нам до душі нетрадиційні, нестандартні, такі, як використання ресурсу успіху й ресурсу довіри: особиста подяка, вручення грамот, виявлення інтересу до здоров'я, поздоровлення з днем народження, похвала на нараді НМКЦ, подяка в наказі, на підсумковій педраді і безкоштовна поїздка у великі міста України, Болгарії, нове обладнання та меблі для кабінетів. Кого і за що нагородити впливає із рейтингу, який реєструє кожен справу будь-якого вчителя НВК. Масштаб успіху кожного члена педколективу визначається масштабом особистості.

Навчально-виховний комплекс с. Кам'янка підтримує громадський інтерес до покращення життя не тільки маленьких громадян, залучаючи їх до різноманітних заходів зі збереження здоров'я, але і їх батьків, через роботу партнерського об'єднання „Школа культури здоров'я – школа партнерства”.

Не залишаються осторонь і наймудріші мешканці громади. Їх реальна участь в роботі школи (від управління до отримання послуг) робить життя навколо неї багато цікавішим і дозволяє учням вчитися на реальних прикладах життя, що позитивно впливає на їх соціалізацію. Для цього проводяться різні акції. До участі і організації подібних заходів залучаються всі охочі мешканці. Таким чином, поняття „добровільність, добродійність, соціальна активність” стають не просто часткою шкільного життя, але й життям взагалі. Тому можна сказати, що виховна система школи стає виховною системою громади, яка оточує школу.

Діяльність „Школи культури здоров'я – школи партнерства” спрямована на:

1. формування нових цінностей та орієнтацій навчально-виховного комплексу с. Кам'янка на збереження і зміцнення здоров'я:

- широкого впровадження соціальної реклами різних аспектів здорового способу життя в усіх засобах громадської та шкільної масової інформації та заборони реклами та продажу алкоголю, тютюну неповнолітнім;
- залучення до пропаганди здорового способу життя громадських об'єднань, профспілок, авторитетних мешканців села та району, відомих спортсменів та митців, видатних випускників Кам'янської школи;
- участь у впорядкуванні обліку ігор, дозволених для продажу та використання в Кам'янському комп'ютерному клубі;
- популяризацію здорового способу життя та подолання стану суспільної байдужості до здоров'я кожного;
- вимагання персональної відповідальності керівників сільської громади усіх рівнів за створення умов для збереження та зміцнення здоров'я;
- участь у запровадженні органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування системи моніторингу стану здоров'я населення села та створення умов для формування здорового способу життя;

2. формування соціальної та особистісної мотивації до збереження та зміцнення здоров'я:

- встановлення моральних видів заохочення для осіб, що ведуть здоровий спосіб життя та не хворіють, належним чином дбають про збереження здоров'я своїх дітей, формування сімейних традицій здоров'я;
- введення дієвої системи штрафів та заборон для зменшення впливу шкідливих чинників здоров'я;

3. створення кадрового потенціалу для збереження та зміцнення здоров'я людей:

- введення в класифікатор професій нових спеціальностей – фітнес-тренера, консультанта з питань здорового способу життя, фахівця з рекреації, лікаря з оздоровчо-превентивної медицини та інших;
- налагодження системи підготовки фахівців для кадрового забезпечення впровадження у практику технологій здорового способу життя;

Наукова цінність досвіду роботи НВК полягає в розробленій власній Концептуальній моделі навчального закладу „Школи культури здоров'я – школи партнерства” навчально-виховного комплексу с Кам'янка, в центрі якої здорова особистість, яка в процесі навчання має розвинути у людину – творця, здатну до життєтворчої діяльності, потрібну суспільству.

Концептуальна модель „Школи культури здоров'я” враховує та коригує оздоровчо-освітній процес навчально-виховного комплексу, до складу якого входять гімназія і загальноосвітня школа I-III ступеню, ґрунтується на принципах гуманізації, демократизації, безперервності і наступності, полікультурності, культуровідповідності, особистісної орієнтації, превентивності.

Для реалізації педагогічної ідеї Школи культури здоров'я – школи партнерства, системного підходу до оздоровчої роботи науково-методичною радою НВК визначені та затверджені **групи критеріїв результативності діяльності ШСЗ НВК**: медична; психолого-педагогічна; соціально-економічна.

Складовими елементами програми навчально-виховного комплексу як „Школи культури здоров'я – школи партнерства” є:

- активне використання здоров'язберігаючих технологій, загальнооздоровчих заходів;
- створення умов для здоров'язбереження та загального оздоровлення громадою;
- забезпечення успішної адаптації дітей до умов навчання та виховання;
- дотримання санітарно-гігієнічних норм і режиму навчання;
- використання потенціалу Кам'янської районної лікарні та поліклініки;
- підвищення професійного рівня кадрового потенціалу вчителів та обслуговуючого персоналу з питань формування у них валеологічної культури збереження і зміцнення здоров'я учнів;
- впровадження інноваційних виховних технологій; розширення профілактичної (психолого-медико-педагогічної) роботи з батьківською громадськістю;
- розширення гуртків різного напрямку діяльності.

ФУНКЦІЇ УЧАСНИКІВ

„Школа культури здоров'я – школа партнерства”

Учні НВК прагнуть до інтелектуального лідерства, успішна участь гімназистів у конкурсах, учнівських олімпіадах, МАН. Кожного року 80-90% учнів гімназичних і більш 50% учнів загальноосвітніх класів продовжують освіту в різних вузах України та Болгарії.

Психологічна служба НВК створює умови для прояву обдарованих дітей, з активною життєвою позицією, щоб стан дітей був комфортним, а педтехнології психозберігаючими.

Загальноосвітня школа здійснює соціальне замовлення громади на отримання якісної середньої освіти та всебічний розвиток особистості

Гімназія здійснює роботу з обдарованими учнями, розкриває творчий потенціал вихованців, представляє ступінь якості освіти на рівні району, області та всеукраїнському рівні.

Гімназія – це особливий тип навчально-виховного закладу для дітей з 10 до 17 років. Вона виконує функцію забезпечення найбільш повного розвитку природних даних дітей, створює систему розвитку, в межах якої відбувається становлення особистості учня, забезпечує підготовку молоді до життя. З 2-го класу початкової школи вивчається англійська мова. Учні 1-8 класів гімназії вивчають другу іноземну мову – французьку. У 6-8 класах гімназії є профільні класи – суспільно-гуманітарний, природничо-математичний. Відкриття гімназії дозволило зміцнити навчання державної мови, рідної мови.

Дошкільний навчальний заклад забезпечує формування первинних навичок навчальної діяльності, індивідуальний підхід до кожної дитини, виховання культури мовлення, розвиток пізнавальних і соціальних навичок збереження та зміцнення здоров'я, національне та екологічне виховання, формування та розвиток моральних чеснот, шляхетності, почуття милосердя, гармонійного поєднання особистісних індивідуальних якостей дошкільнят.

Дитяча юнацька спортивна школа забезпечує умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я учнів, формує здоровий спосіб життя, підвищує соціальну активність, залучає школярів до фізичної культури як складової частини загальнолюдської культури.

Кам'янська районна музична школа здійснює загальноосвітню музичну освіту і виховання як доповнення до програми ЗОШ, яка допомагає виявити міру свого таланту, розширення музичного світогляду, виховання волі та характеру, моральних якостей, піклування про здоров'я і фізичний розвиток через витонченість, шляхетність ►

4. залучення вихованців навчально-виховного комплексу с. Кам'янка до регулярних занять фізичною культурою та спортом:

- формування переконання кожного учня в необхідності для нього рухової активності як невід'ємного чинника здорового способу життя та успішної життєдіяльності;
- створення умов для регулярної рухової активності заради зміцнення здоров'я з урахуванням інтересів, побажань, здібностей та індивідуальних особливостей кожного;
- проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень у сфері збереження та відновлення здоров'я населення, широкого впровадження їх результатів у практику;
- забезпечення збільшення рівня охоплення дорослого та дитячого колективів НВК оптимальною руховою активністю щодня;
- утвердження в суспільній свідомості впевненості, що фізична культура, масовий спорт сприяють розв'язанню багатьох соціальних та економічних проблем;
- створення умов для фізичного виховання і масового спорту в навчальному закладі в обсязі не менш як 5–6 годин рухової активності на тиждень;
- використання пішохідних та велосипедних доріжок, рекреаційного парку села, спортивних споруд та інших місць для активного відпочинку населення;
- створення нового та удосконалення існуючого науково-методичного та навчального забезпечення процесу використання рухової активності під час дозвілля різних вікових груп учнів;
- удосконалення форми освітньої роботи з різними групами населення щодо рухової активності протягом усього життя;

5. сприяння раціональному харчуванню населення громади:

- інформаційної підтримки

переваг здорового способу харчування;

- інформування учнів та батьків про склад та безпечність харчових продуктів в меню шкільної їдальні;
- забезпечення доступності безпечних харчових продуктів у достатній кількості та асортименті для кожної дитини, задоволення її потреб у повноцінному харчуванні;
- підвищення рівня культури харчування з урахуванням національних традицій, збільшення в раціоні харчування частки овочів, фруктів, рослинних жирів, білого м'яса та риби, відмови від надмірного споживання жирів тваринного походження, солі, цукру, копчених та смажених продуктів;

6. зменшення шкідливого впливу тютюнопаління на здоров'я учнів:

- продовження роботи за програмою протидії алкоголю та наркотикам;
- заборони вживання алкогольних та слабоалкогольних напоїв неповнолітніми, встановлення персональної відповідальності за це батьків;
- запровадження сучасної профілактичної навчальної програми щодо шкідливих наслідків вживання алкоголю та наркотиків у загальноосвітніх навчальних закладах;
- введення в дію механізму чесного та високоякісного інформування учнів про шкідливі наслідки вживання алкоголю, наркотиків на уроках охорони здоров'я, за програмою „Рівний – рівному”;

7. зменшення негативних наслідків вживання алкоголю:

- проведення широкої інформаційної підтримки здорового способу життя на батьківських зборах із залученням медичних працівників;
- суворе дотримання наказу Міністерства науки і освіти України від 08.11.2004. №885 „Про заборону тютюнопаління в навчальних закладах”;
- активізація інформаційної кампанії для населення про

жестів та постави, виявлення обдарованих дітей та підготовка до навчання в спеціальних музичних навчальних закладах.

Кам'янська сільська рада забезпечує право кожної дитини народитися здоровою, вижити і мати умови для всебічного розвитку, бути надійно соціально і психологічно захищеною, створює сприятливі умови для фізичного й духовного розвитку майбутньої повноцінної особистості:

а) забезпечує роботу лікарні з метою створення умов організації медичного обслуговування учнів та працівників школи та профілактику захворювань, проведення регулярних медичних оглядів (профілактичних, вузькими спеціалістами та спостереження диспансерної групи);

б) забезпечує роботу палацу культури з метою залучення молоді до активного та корисного проведення вільного часу з використанням вокальних, хореографічних, театральних та виконавчих здібностей, організація та проведення шкільних, сільських, районних свят та заходів.

Базові підприємства с. Кам'янка беруть участь в організації безкоштовного харчування учнів середньої та старшої школи та педколективу, організації виїздів на спортивні змагання, олімпіади, конкурси та екскурсії, в заохочуванні кращих учнів та учителів, благоустрої шкільних споруд, організації оздоровлення та літнього відпочинку учнів.

Батьківський комітет навчально-виховного комплексу с. Кам'янка захищає законні інтереси своїх дітей в органах громадського самоврядування НВК, допомагає педколективу в реалізації основних завдань загальної середньої освіти.

Рада батьків навчально-виховного комплексу с. Кам'янка забезпечує активну участь чоловіків в організації навчального процесу НВК та вихованні дітей, особливо хлопчиків.

Рада навчально-виховного комплексу с. Кам'янка об'єднує зусилля педагогічного і учнівського колективів, батьків, громадськості щодо розвитку навчального закладу та удосконалення навчально-виховного процесу, підвищує роль громадськості у вирішенні питань, пов'язаних з організацією навчально-виховного процесу.

Піклувальна рада навчально-виховного комплексу с. Кам'янка забезпечує доступність загальної середньої освіти для всіх громадян, задоволення освітніх потреб особи, залучення широкої громадськості до вирішення проблем навчання і виховання.

Рада Мудреців навчально-виховного комплексу с. Кам'янка забезпечує участь поважних мешканців громади у вихованні підрастаючого покоління.

КОНЦЕПЦІЯ ПАРТНЕРСТВА

ПРИНЦИПИ		Шляхи реалізації
1	Єдність мети <i>Цілісність діяльності НВК, родини, громадськості</i>	<ul style="list-style-type: none"> - єдине громадське середовище; - створення атмосфери взаємопідтримки; - турбота про кожного мешканця громади; - задоволення інтелектуальних, емоційних, соціальних потреб; - єдина система дозвілля; - громада та батьки – замовники освітніх послуг для своїх дітей, активні учасники процесу розвитку та виховання;
2	Скоординовані взаємодії	<i>Взаємовідношення</i> <ul style="list-style-type: none"> - підтримка активних відношень з громадськими і державними, вітчизняними і закордонними інститутами та окремими громадянами; - свобода та відповідальність; - самовираження, самовдосконалення;
		<i>Взаємодопомога</i> <ul style="list-style-type: none"> - спільна участь в проєктах, які потребують мобілізації зусиль; - вирішення складних питань разом; - спільна організація та фінансування нових проєктів;
		<i>Взаємодовіра</i> <ul style="list-style-type: none"> - відповідальність діяльності та документів (документації) законодавчим та нормативним правовим актам України; - повага до кожного партнера;
3	Демократичність	<ul style="list-style-type: none"> - рівноправність і рівні можливості; - самодіагностика діяльності; - гуманне взаєморядування і керування
4	Успішне співробітництво <i>Компетентність Організаційна готовність Професіоналізм</i>	<ul style="list-style-type: none"> - ефективне та правомочне виконання кожній зі сторін своїх функцій та повноважень; - спроможність сторін якісно і своєчасно реалізовувати на високому рівні своїх повноважень; - підвищення рівня загальної культури та формування нових традицій та норм поведінки; - здійснення моніторингу розвитку кожного учня; - стимулювання праці як учителів, так і учнів; - фінансово-господарська самостійність НВК, залучення альтернативних джерел фінансування.

небезпеку активного та пасивного тютюнопаління, його наслідки та способи захисту свого здоров'я від тютюнового диму;

- проведення моніторингу стану чисельності учнів, які вживають тютюн, постійне інформування батьків та учнів про його результати;

8. зменшення впливу травм на життя та здоров'я дітей:

- запобігання дорожньо-транспортному та побутовому травматизму;
- підвищення безпеки дорожнього руху в селі за рахунок коштів сільської ради (встановлення обмежувачів швидкості на вулицях села, покращення нічного освітлення вулиць, ремонт дорожнього покриття в селі);

За результатами роботи за моделлю „Школи культури здоров'я – школи партнерства” ресурси школи використовуються більш ефективно на користь всіх людей, що живуть навколо. Надання освітніх і муніципальних послуг стає більш економічним. Школа, перетворюючись на центр соціуму, все більше одержує реальну допомогу і від місцевого співтовариства, комерційних структур, влади. Батьківські внески не є головним джерелом поповнення позабюджетної частки фінансування школи. На перший план вийшли кошти, отримані через організацію спеціальних заходів. Істотну частку складають спонсорські кошти. Сьогодні необхідно привертати до себе увагу представників бізнесу шляхом зміни підходу до роботи з ними. Для цього складаються проєкти, що задовольняють потреби не тільки школи, але й місцевого населення зокрема.

З 2004-2005 навчального року партнерами в навчально-виховного комп-

лексу с. Кам'янка стали: Кам'янська районна лікарня, районна ДЮСШ, базові підприємства АСГП „Прогрес”, приватні підприємці с. Кам'янка та ін.

Розширення послуг на базі школи, як того вимагає модель „Школи культури здоров'я – школи партнерства”, стимулює появу інноваційних освітніх програм, допомагає підвищити професійний рівень педагога, відповідає запитам сучасності.



Тамара Саказли
Школа культури здоров'я – Школа партнерства

Обоснована научная ценность опыта работы НВК с. Каменка, которая заключается в разработанной собственной концептуальной модели учебного заведения „Школы культуры здоровья – школы партнерства”. В учебно-воспитательном комплексе общим благом общества считается забота о человеке, умение любить ближнего, а главной ценностью – жизнь и здоровье человека. Забота о здоровье детей, мотивация их на здоровый образ жизни превращаются в центр социума, поэтому и становятся первостепенными по значению.

Ключевые слова: центр социума, технология партнерского сотрудничества.



Tamara Sakazly
School of health culture – School of partnership

The article deals with the scientific value of the experience of the EPC of the village of Kamianka based on its own conceptual model of educational establishment „Schools of health culture – School of partnership”. The staff of the educational complex consider the care for a person, the ability to love a fellow person to be the common benefit, and the main value is life and health of a human being. Care for the children's health, their motivation on the healthy way of life become the center of the society, of the village community, therefore they become the most valuable.

Keywords: center of the society, technology of partner collaboration.

Успішно реалізуються **профілактичні програми** з різних напрямків пропаганди культури здоров'я: „Школа проти СНІДу”, „Діалог”, „Рівний-рівному”, авторські програми з еколого-просвітницької діяльності учнів, проводяться оздоровчі та профілактичні заходи, які направлені на збереження здоров'я учнів:

- Профілактичні щеплення;
- Дні здоров'я;
- Спортивні свята;
- Спортивні змагання;
- Випуск санбюлетенів;
- Психолого-педагогічні консилиуми;
- Курси за вибором;
- Бесіди про здоров'я;
- Вітамінізація;
- Заняття у спортивних секціях;
- Зустрічі з лікарями;
- Безкоштовне гаряче харчування для учнів усієї школи;
- Працює кабінет релаксації;
- Рухові музичні перерви;
- Фізкультхвилинки;
- Літня оздоровча кампанія;
- Профілактичні тижні;
- Диспансеризація учнів.

Про активний творчий пошук педагогічного колективу свідчать розроблені:

1. Програма щодо створення ситуації успіху з метою надання можливості кожній дитині відчути радість успіху з урахуванням індивідуальних особливостей та схильностей учнів;
2. Система презентації досягнень учнів в Кам'янському НВК;
3. Система організації та проведення масових заходів.

Про результативність та успішність діяльності „Школи культури здоров'я – школи партнерства” навчально-виховного комплексу с. Кам'янка свідчать:

- поступове зниження захворювань різної етимології;
 - збільшення якісних та кількісних показників результативності участі учнів навчально-виховного комплексу в науково-дослідній, спортивно-масовій, художньо-естетичній та інших видах діяльності;
 - високі індивідуальні досягнення спортсменів, членів МАН, учасників конкурсів, предметних олімпіад;
 - зростання кількості учнів, які охоплені секційною, гуртковою роботою, участю у масових заходах.
- Учні навчально-виховного комплексу мають високу загальну культуру, високу працездатність, підвищується рівень їх життєвої компетентності у питаннях збереження здоров'я, вони доброзичливі, дружні, добрі та хазяйновиті.

РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ

- „Школи культури здоров'я – школи партнерства”:**
- 2004-2005 н.р. – створено Програму школи сприяння здоров'ю.
 - Січень 2006 – лауреат Всеукраїнського конкурсу „100 кращих шкіл України в номінації «Школа успіху»”.
 - Листопад 2006 – участь у Всеукраїнському конкурсі – захисті сучасної моделі навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю.
 - Березень 2007 – Обласний семінар директорів опорних шкіл з проблем управління „Партнерство школи, сім'ї та органів самоврядування в управлінні розвитком освіти”.
 - Вересень 2008 – Обласний семінар для керівників навчальних закладів Національної, обласної мережі Шкіл сприяння здоров'ю.

За останні 5 років закінчило НВК: на золоту медаль – 22 учні; на срібну медаль – 24 учні. Стали студентами вузів України – 149 учнів; Студентами вузів Болгарії – 14 учнів.



Педагогіка
ШКОЛИ

Здоров'я
дітей
і школа

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2010

38

ШКОЛА СПРИЯННЯ ЗДОРОВ'Ю „ГАРМОНІЯ, КУЛЬТУРА, ТВОРЧІСТЬ”

Розглядається ефективність функціонування створеної Школи сприяння здоров'ю „Гармонія, Культура, Творчість”, в якій ідея першовартості здоров'я гармонійно охоплює всі аспекти шкільного життя. Для підвищення рівня фізичного розвитку і зміцнення здоров'я учнів передбачено різноманітні заходи.

Ключові слова: медико-психологічна діагностика, фізкультурно-оздоровчі заходи.

Творча атмосфера в колективі Білгород-Дністровської ЗОШ № 3, високий професійний потенціал педагогічних кадрів, цілеспрямований, послідовний інноваційний підхід щодо вирішення завдань виховання здорового покоління, збереження та зміцнення здоров'я дітей, учнівської молоді, системна робота значною мірою зумовлює формування громадської думки в місті щодо духовних цінностей, першовартості здоров'я.

Спираючись на те, що половина успіху в збереженні та зміцненні здоров'я школярів залежить від свідомого формування і розвитку фізично, психічно, соціально і морально здорової особистості зі стійкими переконаннями та системою знань про власне здоров'я і здоровий спосіб життя, наша школа визначила актуальним завданням створення моделі Школи сприяння здоров'ю „Гармонія, Культура, Творчість” в умовах інтенсивного викорис-

тання інноваційних педагогічних технологій навчання і виховання. Це сприятиме створенню умов для збереження здоров'я учнів, підготовки їх до суспільно значущого самоутвердження, самодостатності та самореалізації у здоровому житті.

Педагогічний колектив поставив перед собою завдання: *формування соціально-культурного та оздоровчого простору учнів засобами навчальних дисциплін, позаурочною, предметною та оздоровчою роботою; сприяння розвитку висококультурної, інтелектуально розвинутої, здорової особистості.* Навчально-виховний процес у школі спрямований на сприяння збереженню та зміцненню здоров'я школярів.

Цілеспрямованість, послідовність, відповідність діяльності віковим особливостям дітей, залучення всіх суб'єктів навчального простору, використання урочної та позакласної діяльності, моніторинговий супровід, певні позитивні досягнення дають змогу зробити висновок про ефективність функціонування

**Тетяна
ЛИМАРЕНКО**

Директор Білгород-Дністровської ЗОШ І-ІІІ ступенів Одеської області, вчитель хімії вищої категорії, вчитель-методист

створеної Школи сприяння здоров'ю „Гармонія, Культура, Творчість”.

Створення безпечного освітнього середовища, мотивація здорового способу життя та підвищення культури здоров'я реалізується через чітку систему роботи всіх підрозділів школи: навчально-виховної ланки, педагога-організатора, психолога, соціального педагога, учнівської Ради самоврядування, батьківської громадськості, медичного та обслуговуючого персоналу школи.

Наша школа стала сприятливою для дитини, в якій ідея першовартості здоров'я гармонійно охоплює всі аспекти шкільного життя. Створені комфортні умови для навчання та виховання дітей.

Щороку за даними обстеження школярів медичні працівники визначають структуру захворюваності учнів. Результати комплексної діагностики знаходять своє відображення в *паспорті здоров'я дитини*, який дає повну й чітку інформацію про зріст, вагу, артеріальний тиск, об'єм легенів, фізичний розвиток та функціональні розлади організму. Результати медико-психологічної діагностики учнів та моніторингу ми розглядаємо на робочих нарадах педагогічного колективу, батьківських зборах, складаємо рекомендації для учнів, батьків, учителів. Всебічна інформація про фізичний стан дитини дає можливість учителю та класному керівникові розумно планувати роботу із залучення її до навчальної діяльності, фізкультурно-оздоровчої роботи та трудового виховання.

Для підвищення рівня фізичного розвитку і зміцнення здоров'я учнів передбачено різноманітні фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня. Базові знання про своє здоров'я учні отримують на уроках:

- фізкультури;
- „Основ здоров'я”;
- „Охорони безпеки життєдіяльності”;
- „Я і Україна”;
- біології, фізики, хімії.

В школі проводиться ранкова гімнастика перед початком уроків. Такі заняття сприяють регуляції нервової

ВІЗИТКА

Білгород-Дністровська ЗОШ №3 Одеської області – навчальний заклад – переможець II та III етапів Всеукраїнського конкурсу – захисту сучасної моделі навчального закладу 2009 – „Школи сприяння здоров'ю”, зареєстрованого до Національної мережі Шкіл сприяння здоров'ю.

У школі навчається **920 учнів** (за проектом школи 1176 місць), працюють **64 педагоги**, із них 52 мають вищу та першу кваліфікаційну категорію, 21 – звання „учитель-методист” та 14 – „старший учитель”.

Педагогічна система школи перебуває в режимі постійного розвитку.

Школа посідає перше місце в рейтинговій оцінці діяльності навчальних закладів м. Білгород-Дністровського, є міським опорним навчальним закладом, базовою установою для проходження педагогічної практики студентами Білгород-Дністровського училища Південноукраїнського державного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського.

Адреса

67700, вул. Франка, 9, м. Білгород-Дністровський Одеської області.
Тел.: (048-49) 2-25-15.
Електронна пошта: 3school3@i.ua

системи, підвищенню розумової працездатності учнів, активізують їхню увагу. Це особливо важливо для підготовки дітей до тривалих статичних навантажень упродовж навчального дня.

У школі запроваджено фізкультхвилинки та валеопозиції під час навчальних занять у 1-9 класах. Вони спрямовані на відновлення працездатності, уваги, запобігають захворюванню опорно-рухового апарату, зору. Для цього розроблено спеціальні комплекси вправ гімнастики для занять з учнями I, II, III ступенів та спеціальні комплекси фізичних вправ для учнів різного віку. На кожному уроці в 1-х класах фізкультхвилинки проводяться двічі. Формування здорового способу життя продовжується й на перервах, де організуються рухливі ігри.

На базі початкових класів у школі організована робота на основі про-

Провідна ідея Школи сприяння здоров'ю „Гармонія, Культура, Творчість”:

- створення творчого освітньо-виховного середовища на засадах гуманізму, толерантності, доброзичливості, демократії і глибокої поваги до людини;
- організація і безперервний гармонійний розвиток особистості;
- становлення духовного, психічного та фізичного здоров'я кожної дитини;
- розкриття потенціалу самопізнання, самооцінки, самореалізації, інтеграції в соціокультурний простір через єдність національного та загальнолюдського;
- виховання освіченої, творчої і самодостатньої особистості;
- формування гідності особистості на основі дотримання європейських конвенційних норм і прав дитини;
- формування культури особистості, шанобливого ставлення до держави, інших культур і традицій.

Мета та головні завдання:

- створення умов для розвитку духовної культури особистості, розвитку творчої активності учнів та формування в них позитивної мотивації здорового способу життя;
- забезпечення дієвості учнівського самоврядування;
- забезпечення розвитку комунікативних здібностей особистості, самостійності в прийнятті рішень, критичності та культури мислення, формування позитивної „Я-концепції”, почуття власної гідності та потреби в самореалізації;
- підготовка до життя у швидко змінюваних умовах соціокультурного життя та професійної діяльності;
- формування позитивного соціально-психологічного мікроклімату в школі та класах – на основі аналізу даних соціометричних досліджень;
- відповідність вимогам санітарно-гігієнічних нормативів навчального закладу, наявність еколого-оздоровчих та санітарно-гігієнічних умов для навчання, творчого розвитку учнів у різноманітних видах діяльності;
- проведення просвітницької, роз'яснювальної роботи серед учнів, батьків щодо життєвої необхідності медичних обстежень, негайного звернення до медичних працівників у разі погіршення стану здоров'я.

Спираючись на досвід роботи вітчизняних і зарубіжних учених, педагогічний досвід освітян України та Одещини, діяльність Школи сприяння здоров'я „Гармонія, Культура, Творчість” спрямована на реалізацію ідеї *першовартості здоров'я*, ідеї, яка гармонійно охоплює всі аспекти шкільного життя, спрямована на формування людини з новою ментальністю, що глибоко усвідомлює себе, здатна до самопізнання, пізнання свого етнічного коріння, є високодуховною, уміє самостверджуватися, реалізуватися в полікультурному просторі.

грами НОРЕ „Корисні звички” (тренінги з учнями 1-4 класів).

Велика робота сприянню здоров'я у школі проводиться у позаурочний час. Класні керівники постійно влаштовують такі виховні заходи: „Піклування про здоров'я – обов'язок усіх членів родини”, „Приховані вороги людини”, „Екологічне середовище людини і її здоров'я”, „СНІД – чума ХХІ століття”, бесіди про основні проблеми, з якими стикається суспільство щодня: наркоманія, алкоголізм, тютюнопаління тощо.

Традиційно в школі проводяться **позакласні заходи**, спрямовані на зміцнення фізичного здоров'я та валеологічної культури учнів:

- день здоров'я і фізичної культури;
- загальношкільна спартакіада;
- товариські зустрічі з футболу;
- змагання на першість міста з волейболу, баскетболу, тенісу;
- спортивні змагання „Веселі старти”, „Старти надій”;
- спортивне свято „Мама, тато, я – спортивна сім'я”;
- спортивно-патріотичні змагання „Козацький гарт”, „Патріот”;
- конкурси малюнків, плакатів, рефератів, творчих робіт „Світ, в якому є СНІД”, „Спорт – це здоров'я”;
- туристичні походи „Перехід Пам'яті”, „День туризму”;
- свято з допризовною молоддю до „Дня захисника Вітчизни”;
- обов'язкові бесіди щодо безпеки життєдіяльності;
- виступи агітбригад „За здоровий спосіб життя”, ЮІР.

Робота психологічної служби школи спрямована на формування в учнів здорового способу життя за методом „Рівний – рівному”.

Це суспільно корисна діяльність молоді, яка полягає в передаванні знань, умінь і навичок здорового способу життя, що сприяє запобіганню тютюнопаління, алкоголізму, наркоманії, ВІЛ/СНІДу та іншим негативним явищам.

Важливою складовою роботи практичного психолога нашої школи є вивчення когнітивно-емоційної сфери школяра, тобто пізнання ним себе, свого „Я”, становлення позитивної „Я – концепції”. І саме тут доречним і значущим є вивчення рівня самооцінки дитини. Результати свідчать, що більшість дітей має адекватну самооцінку, яка допомагає їм самореалізуватися. З дітьми, що мають низьку самооцінку, проводяться бесіди, консультування, з'ясовуються причини такої самооцінки.

Також важливою складовою збереження психофізичного здоров'я учнів є відстеження психоемоційного стану тривожності та рівень самопочуття. Стан тривожності та рівень самооцінки дитини вчителі враховують у своїй роботі (тематичні оцінювання, індивідуальні опитування тощо).

Наступним і дуже важливим кроком в організації здорового способу життя є визначення загального розумового рівня розвитку учня, його інтересів, здібностей, типу темпераменту, особливостей характеру. Усі ці дані заносять у так звану „Індивідуальну картку психологічного розвитку”.

Особистісно зорієнтоване виховання та навчання без урахування соматичного та психічного здоров'я дитини неможливо.

У школі щодо сприяння здоров'ю проводиться *змістовна діяльність представниками медичної служби:*

- на початку року організовує проведення медичного обстеження учнів;
- веде індивідуальні медичні картки учнів;
- здійснює контроль за дотриманням санітарно-гігієнічних норм режиму та харчування школярів;
- пропагує здоровий спосіб життя на батьківських зборах, через санбюлетені;
- веде роботу по оздоровленню дітей в

літньому пришкольному оздоровчому таборі;

- здійснює моніторинг стану здоров'я учнів.

Проблему формування навичок здорового способу життя неможливо розв'язувати без співдружності з органами учнівського самоврядування, діяльністю яких керує **учнівський комітет**. Це добровільне об'єднання учнів, метою якого є формування почуття господаря школи, класу, уміння співпрацювати на принципах партнерства, демократизму, співтворчості, є координуючим центром виховання духовності учнів, їх загальнолюдської моралі.

Сьогодні своїм основним завданням педагогічний колектив школи вважає, що основою своєї діяльності є сприяння різнобічному та гармонійному розвитку особистості. Тому діяльність Школи сприяння здоров'я „Гармонія, Культура, Творчість” спрямована на визначення пріоритету індивідуальних і творчих можливостей кожної дитини для формування цілеспрямованої особистості, здатної до саморегуляції, передбачення, конструювання власної життєвої стратегії.



Tetiana Lymarenko

Школа содействия здоровью „Гармония, Культура, Творчество”

Рассматривается эффективность функционирования созданной Школы содействия здоровью „Гармония, Культура, Творчество”, в которой идея приоритета здоровья гармонично охватывает все аспекты школьной жизни. Для повышения уровня физического развития и укрепления здоровья учеников предусмотрены разнообразные мероприятия.

Ключевые слова: медико-психологическая диагностика, физкультурно-оздоровительные мероприятия.



Tetiana Lymarenko.

School of health assistance „Harmony, Culture, Creation”

The article deals with the efficiency of functioning of School of health assistance «Harmony, Culture, Creation» where the idea of great importance of health covers harmoniously all aspects of school life. Various measures are foreseen to raise the level of physical development and strengthening of students' health.

Keywords: medical-psychological diagnostics, athletic-health measures.



Педагогіка
ШКОЛИ

Здоров'я
дітей
і школа



**Олена
БУЙНЕВИЧ**

Директор Одеської
загальноосвітньої
школи №44
I–III ступенів
Одеської міської
ради Одеської
області, навчаль-
ного закладу
Національної
мережі шкіл спри-
яння здоров'ю

ШКОЛА КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я „БАРВИСТИЙ СВІТ ТВОГО ЖИТТЯ”

Автор звертає увагу на те, що потреба у створенні Моделі школи культури здоров'я „Барвистий світ твого життя” зумовлена усвідомленням педагогічним колективом школи пріоритету здоров'я як найвищої цінності, підсумками проведення медичних оглядів учнів та вчителів, результатами моніторингу сформованості ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя дітей та дорослих. Модель реалізується через ефективні шкільні проекти, про які йдеться у статті.

Ключові слова: Школа культури здоров'я.

*Одна з найвищих цінностей в житті —
бути в гармонії зі світом та собою*

Сучасність вимагає від людини певного набору духовних та соціальних якостей, фізичної та психічної витримки, життєвої компетентності, вміння орієнтуватись в непростому світі. Школа в нашому уявленні — мікросвіт, міні-модель світу, тому не може бути відокремлена від суспільного життя та ставати тією межею, яка розділяє життя молоді людини на періоди *до* та *після* шкільного навчання. Робота закладу — не період співіснування, а час для єдності задля розвитку.

Як свідчать дані соціологічного опитування, проведеного в Одеській загальноосвітній школі № 44 в березні 2009 року, біля 60% наших учнів — не перше покоління родини, яке навчалось саме в цій школі. Кращі педагогічні традиції, високий рівень знань випускників, тради-

ційно високий рівень вихованості та дисциплінованості учнів стали справжніми візитівками закладу.

Ідея спрямувати зусилля педагогічного, учнівського та батьківського колективів на розбудову Школи культури здоров'я була підтримана завдяки очевидній актуальності та першочерговості проблеми створення здоров'язберігаючого освітнього середовища. Потреба у створенні Моделі школи культури здоров'я зумовлена усвідомленням педагогічним колективом пріоритету здоров'я як найвищої цінності, підсумками проведення медичних оглядів учнів та вчителів, результатами моніторингу сформованості ціннісних орієнтацій на здоровий спосіб життя дітей та дорослих.

Підсумки досліджень громадської думки про причини погіршення стану здоров'я підростаючого покоління свідчать: **основна проблема** —

бракує знань. Незважаючи на доступність інформації про засади здорового способу життя, вчителям та батькам бракує практичних навичок роботи з дітьми в даному напрямку, дітям – розвитку мотиваційного аспекту, свідомого ставлення до власного здоров'я. Все вищевказане ілюструє *актуальність* систематичної та наполегливої роботи всіх учасників навчально-виховного процесу над створенням особливої, всеохоплюючої атмосфери закладу – Школи найкращих педагогічних традицій, школи – родини для поколінь.

Глибоке вивчення педагогічним колективом вимог, які висуває суспільство до випускника сучасної школи, стало поштовхом до створення *Моделі випускника та Моделі вчителя* школи № 44. У складових особистості учня та педагога, визначених у Моделях, відслідковується **провідна ідея функціонування Школи культури здоров'я – створити освітнє та соціальне середовище, яке об'єднує педагогів, учнів та їх батьків, випускників школи, мешканців мікрорайону в прагненні забезпечити становлення життєвничної особистості, яка цінує життя та вміє бути здоровою та щасливою, реалізується як компетентна особистість у родині, у професії та в соціумі.**

Після визначення пріоритетних завдань педагогічним колективом було вирішено об'єднати зусилля батьківської громади та учнівського самоврядування у спільну з педагогами справу – *розбудову Школи родинного типу, школи активної співпраці всіх небайдужих до плекання здатної бути щасливою особистості дитини.* На початку даного шляху спільними зусиллями були визначені наші про-

Мета функціонування Школи культури здоров'я – створення умов для досягнення гармонії людини зі світом та собою, сприяння духовному, фізичному та соціальному благополуччю всіх учасників навчально-виховного процесу через діяльність Школи-Родини як співдружності педагогів, батьків, учнів, випускників, мешканців мікрорайону.

Головними завданнями Школи культури здоров'я вважаємо:

- Побудову освітнього та виховного середовища з урахуванням індивідуальних показників здоров'я учнів та педагогів.
- Формування позитивного світосприйняття, підтримку довіри до світу, формування життєвої компетентності учнів, прагнення жити в Гармонії зі світом та собою.
- Побудову загального простору Школа-Родина, в якому всі учасники навчально-виховного процесу прагнуть досягти єдиної мети – щасливого та здорового існування.
- Формування пріоритету здоров'я як найвищої цінності людського життя.
- Укріплення фізичного, соціального, психічного та духовного здоров'я вчителя та учня.
- Підготовка учнів до сімейного життя.
- Розвиток та укріплення матеріально-технічної бази закладу в напрямі формування Культури здоров'я.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ШКОЛИ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я

ґрунтується на таких принципах:

- **Принцип родинної єдності.** Виховання та розвиток – процес всебічний, постійно триваючий. Однією з найважливіших умов його успішності вважаємо єдність школи та родини;
- **Принцип науковості.** Всі технології, методи та прийоми педагогічного, батьківського впливу, шляхи налагодження співпраці між учнями базуються на наукових засадах, мають теоретичне обґрунтування, досвід практичного використання.
- **Принцип системності** – діяльність школи культури здоров'я є систематичною, реалізація концепції здійснюється шляхом поступового впровадження наведених Проектів, охоплює всі ступені шкільного навчання та всіх учасників навчально-виховного процесу;
- **Принцип компетентнісного підходу.** Головне завдання функціонування школи – формування життєвої компетентності учнів, невід'ємною складовою якої є свідоме ставлення до власного здоров'я, сформованість пріоритету здоров'я в людини.

блеми, проаналізовано можливості та створено Концепцію розвитку закладу як Школи культури здоров'я.

Творчою групою педагогів, батьків та учнів ОЗОШ № 44 із залученням представників громадських організацій було створено **Модель функціонування Школи культури здоров'я „Барвистий світ твого життя”**. Основою моделі є цілісне й гармонійно розвинене „Я” вчителя, учня та батька та визначені основні складові здоров'я людини.

Модель реалізується через існуючі **ефективні шкільні Проекти**:

„Здорові діти – здорова нація”, який має за мету вивчення стану здоров'я учнів, врахування виявлених проблем та переваг у навчально-виховному процесі, планування та реалізацію конкретних заходів, спрямованих на зміцнення фізичного, духовного, соціального та

психічного здоров'я підростаючого покоління. Реалізація даного проекту передбачає:

1. Повний медичний огляд учнів, створення бази даних, карток здоров'я;
2. Психологічне обстеження: діагностика сформованості ціннісних пріоритетів „Я і здоров'я” за методикою М. Рокича, вивчення рівня тривожності, соціальної адаптації, здатності до саморегуляції, стресової стійкості;
3. Створення та реалізація програм розвитку для учнів, які потребують корекції стану фізичного та психологічного здоров'я;
4. Функціонування Пункту допомоги за принципом „Рівний – рівному”, діяльність волонтерського руху для учнів, які потребують корекції стану соціального та духовного здоров'я;
5. Функціонування гуртків, секцій та клубів, які мають за мету розвиток фізичного та духовного здоров'я підростаючого покоління. Станом на 1 лютого 2010 року при закладі функціонують: тренажерний зал з сучасним обладнанням, секція У-Шу

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2010



та дихальної гімнастики, шейпінг-клуб, студія бального танцю „Престиж”, студія сучасного та спортивного танцю „Імперія”. Крім того, починаючи з вересня 2008 року, продуктивно функціонують Клуби психологічної рівноваги „Шлях до себе” (для учнів), „Світ гармонії” (для вчителів) та „Дитинство без сліз” (для батьків). Аналіз діяльності вищевказаних гуртків, клубів та секцій свідчить про підвищення їх рейтингу серед учнів закладу на 19%, серед батьків – на 8% (дані рахуються по кількості постійних відвідувачів та учасників роботи).

Проект „Щастя бути здоровим” передбачає систематичну роботу над вивченням та укріпленням фізичного здоров'я педагогів, моніторингом рівня професійного вигорання вчителя, проведенням профілактичних та корекційних заходів, спрямованих на формування навичок саморегуляції, розвиток емоційної стійкості та рівноваги.

Проект „Здорова родина – щаслива країна” має за мету втілення основних завдань співпраці школи та родини в напрямку зміцнення здоров'я учнів, а також сприяння укріпленню позитивної мотивації родини до здорового способу життя. В ході реалізації проекту вивчено особливості родинного виховання учнів, запити батьків щодо отримання медико – педагогічних та психологічних консультацій, проведено серію навчальних семінарів та тренінгів для батьків щодо засад здорового способу життя, організовано роботу постійнодіючого консультативного пункту для батьків, особливу увагу приділено заняттям з практичного опрацювання конструктивного подолання родинних конфліктів.



Проект „Духовне відродження”, метою якого є укріплення духовного здоров'я дітей, вчителів та батьків, формування в учнів кращих людських якостей із впровадженням інноваційних методів роботи та з урахуванням традицій народної педагогіки. В межах реалізації проекту в закладі ведуться заняття циклу „Мелодія чистого серця” (школа I ступеню), формується система „Від старшого – молодшим”, завданням якої є делегація виховних функцій старшим учнями школи. Закладом укладено договори з Одеським осередком Всеукраїнської організації „Просвіта”, в рамках якого проведено серію виховних заходів із залученням письменників, поетів, художників, музикантів. Учні школи мали змогу безкоштовно відвідувати вистави в Українському театрі, приймали артистів театру в школі з виставою „Різдвайний вертеп”. Крім того, в школі запроваджено постійно діючий конкурс „Шкільна ділянка майбутнього”, в рамках проведення якого кожний клас розробляє та захищає Проект благоустрою закріпленої території, який

втілюється на реальних пришкольних ділянках.

До роботи Школи культури здоров'я залучені кращі спеціалісти Суворовського району міста Одеси – лікарі-педіатри, гінекологи, наркологи, спеціалісти – психологи, представники спортивних секцій, соціальних служб, правозахисники тощо.

Така наполеглива спільна робота приносить досить вагомі результати:

- За даними моніторингу розвитку ціннісних пріоритетів учнів, який проводиться двічі на рік за методикою М. Рокича, порівняно з даними жовтня 2007 року, в березні 2009 р. на 17% зростає кількість учнів, які мають високий рівень розвитку ціннісних пріоритетів у напрямі „Я і здоров'я”, на 13% – кількість тих, хто має достатній рівень за даним показником. Відповідно, на 36% знизилась кількість учнів закладу, які мають низький, та на 6% – середній рівень розвитку даного напрямку ціннісних пріоритетів. 200 учнів закладу входять в контрольну групу вивчення сформованості вад особистісного розвитку. У порівнянні з попередніми зрізами, на 7,5% знизилась кількість учнів, які мають ускладнення в процесі адаптації до школи, на 4% – кількість дітей з підвищеним рівнем тривожності. За даними дослідження рівня професійного вигорання вчителя, 48% педагогів відмічають, що після проходження занять тренінгових груп мають вищу продуктивність праці, знижується рівень загальної втоми.
- Систематизація роботи в напрямі покращення всіх аспектів здоров'я дитини, залучення до цієї роботи фахівців, підвищення грамотності педагогів та батьків, озброєння їх знаннями вікової психології дитини.
- Поєднання зусиль школи та родини з метою зміцнення фізичного та психічного здоров'я дитини; проведення щорічного опитування педагогів та батьків свідчить про те, що активна розбудова закладу під гаслом „Школа кращого педагогічного досвіду для поколінь” значно підвищує мотивацію всіх учасників навчально-виховного процесу до співпраці.
- Розвиток матеріально-технічної бази Школи культури здоров'я – розбудова пришкольної рекреаційної зони, обладнання спортивної зали, забезпечення закладу очищеною питною водою, сучасний медичний кабінет, наявність іонізаторів повітря в кабінетах школи I ступеня, поступова заміна меблів на відповідні фізичним потребам учнів.



Елена Буйневич

Школа культури здоров'я „Красочный мир твоей жизни”

Автор обращает внимание на то, что потребность в создании Модели школы культуры здоровья „Красочный мир твоей жизни” обусловлена осознанием педагогическим коллективом школы приоритета здоровья как наивысшей ценности, итогами проведения медицинских осмотров учеников и учителей, результатами мониторинга сформированности ценностных ориентаций на здоровый образ жизни детей и взрослых. Модель реализуется с помощью эффективных школьных проектов, о которых идет речь в статье.

Ключевые слова: Школа культуры здоровья.



Olena Buinevych

School of health culture „Colourful world of your life”

The author pays attention to the necessity of creation of the Model of school of health culture „Colourful world of your life” determined by the awareness of the priority of health as the greatest value by the pedagogical staff of the school, by the results of medical examination of the students and teachers, by the results of monitoring of the formation of orientations on the healthy way of life of children and adults. The model is realized through effective school projects described in the article.

Keywords: School of health culture

МЕТОДИ І ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРИРОДО- ОХОРОННОГО ВИХОВАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

В статті науково обґрунтовано теоретичні аспекти використання в практичній діяльності загальноосвітніх навчальних закладів комплексної системи методів і форм організації природоохоронного виховання старшокласників.

Ключові слова: методи природоохоронного виховання.

Серед основних умов, які визначають ефективність природоохоронного виховання, особливе місце посідають методи природоохоронного виховання. Це пов'язано з тим, що, по-перше, вони обумовлюють характер стосунків між суб'єктами виховної діяльності, що складає основу виховного процесу у загальноосвітніх закладах; по-друге, вони пов'язані з новими досягненнями педагогічної науки та практики; по-третє, без сучасних ефективних методів виховання найкращі цілі, ідеали природоохоронного виховання залишаться лише в намірах організаторів.

Методи природоохоронного виховання – це система специфічних прийомів і способів виховної роботи як взаємопов'язаного розвитку суб'єктів природоохоронної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах, що спрямована на оволодіння культурними принципами, нормами і правилами свідомої поведінки в природі, різнобічний розвиток особистості старшокласників,

формування в них загальнолюдських і природоохоронних рис, що визначені цілями педагогіки захисту довкілля і спрямованих на формування активної природоохоронної життєвої позиції старшокласників [5, 7].

Вибір педагогом відповідних методів природоохоронного виховання залежить від урахування цілей, змісту і особливостей виховних впливів на учасника природоохоронної діяльності, педагогічної майстерності спеціаліста галузі, методично оптимального сполучення конкретних обставин і умов протікання виховного процесу [4, 23].

Використання певного способу природоохоронного впливу залежить від конкретної педагогічної ситуації. Вибір методів жорстко детермінований, тому що він глибоко причинно зумовлений. Чим глибше педагог розуміє причини, за яких він використовує ті або інші методи, чим краще знає

Педагогіка
школи

Марина ДЯЧЕНКО-БОГУН

Старший викладач кафедри екології та охорони довкілля Полтавського національного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка

Директор школи, ліцею, гімназії № 3'2010

специфіку самих методів і умови їхнього застосування, тим правильніше він обирає шляхи природоохоронного виховання, вибирає найбільш ефективні і доцільні методи [1, 12].

На практиці один метод або прийом завжди доповнює, розвиває, поправляє й уточнює інший. Отже, потрібний комплексний, системний, конструктивний підхід до застосування методів природоохоронного виховання для підвищення і максимізації ефективності виховного процесу

Постановка проблеми

Побудова сучасної моделі природоохоронного виховання старшокласників у загальноосвітніх навчальних закладах як педагогічна проблема передбачає першочергове вирішення завдань, спрямованих на формування комплексної системи методів і форм організації природоохоронного виховання старшокласників. Відповідність методичного інструментарію тим параметрам життя сучасної школи, які визначають ставлення старшокласників до навчально-виховного процесу як до основної ланки в формуванні готовності учнів до свідомої активної діяльності по захисту довкілля, визначає актуальність теми статті.

Аналіз актуальних досліджень

Науковому розв'язанню досліджуваної в статті проблематики сприяли наукові роботи, в результаті яких було визначено: основні принципи організації природоохоронної освіти (А.М. Алексюк, А.Н. Захлебний, І.Д. Зверев, І.Т. Суравегіна); мету, завдання і зміст природоохоронного виховання старшокласників (В.М. Бровдій, Н.В. Вадзюк, А.Д. Гончаря, Е.В. Гірусов та ін.); зміст природоохоронних знань, вмінь та навичок, а також методи і форми їх використання в організації природоохоронного виховання старшокласників (М.І. Дробноход, О.В. Колонькова, Т.В. Кучер, І.С. Лаптева, Л.В. Пастух, І.П. Підласий та ін.).

Метою статті є висвітлення взаємозв'язку теоретичних аспектів використання системи різноманітних методів і форм організації природоохоронного виховання старшокласників і практики підготовки старшокласників до реалізації заходів по охороні довкілля у загальноосвітніх навчальних закладах.

в загальноосвітніх навчальних закладах.

Оскільки виховний процес – це об'єктивно складне й різнопланове явище, то ефективна природоохоронна виховна діяльність може бути організована тільки шляхом комплексного використання різних форм організації педагогічно-виховного впливу на учнів старших класів [7, 29].

Система методів природоохоронного виховання роботи сучасного загальноосвітнього закладу має комплексно вирішувати завдання підготовки старшокласника, який повинен:

- орієнтуватися в сучасній політичній, економічній, історико-культурній та екологічній ситуації;
- бути здатним до самореалізації, самовизначення;
- безперервно самовдосконалюється, свідомо ставитися до питань самоосвіти [9, 9].

Цілеспрямована система природоохоронного виховання через призму інноваційних форм і методів природоохоронної роботи формує в старшокласників оптимістичне бачення перспектив, усвідомлення неможливості і недоцільності насилля над природою, перетворення екологічних знань і цілей в переконання, що вимагає використання нестандартних форм природоохоронного виховання старшокласників. Удосконалюючи виховну систему, слід в першу чергу впливати на стратегічні напрями формування природоохоронної відповідальності – зміну ціннісних орієнтацій та мотивацію. Практика педагогічної діяльності свідчить про той факт, що ціннісні орієнтації сучасних старшокласників не відповідають еталонним показникам екологічно відповідальної людини і їх зміна є важливим завданням освітньої, природоохоронної та виховної діяльності в загальноосвітньому навчальному закладі [6, 36].

Конкретний набір методів корекції природоохоронних характеристик особистості обирається в залежності від рівня сформованості природоохоронної відповідальності старшо-

класників, а також від якості, типу і характеру відхилення існуючих стандартів природоохоронної вихованості, від еталонних показників критеріїв природоохоронної особистості старшокласників. Діагностика постійно підтверджує, що ціннісні орієнтації на збереження довкілля треба коригувати або заново формувати у майже третини всього дослідженого контингенту старшокласників [2, 150].

Система методів і форм природоохоронного виховання має забезпечити максимально ефективно досягнення наступних **педагогічних завдань**:

- засвоєння провідних ідей, основних понять і наукових фактів, на основі яких визначається оптимальний вплив людини на природу й природу на людину;
- розуміння багатобічної цінності природи як джерела матеріального й духовного розвитку суспільства;
- оволодіння прикладними знаннями, практичними вміннями й навичками раціонального природокористування, розвиток здатності оцінити стан природного середовища, приймати правильні рішення щодо її захисту;
- вироблення вмінь прогнозування можливих наслідків своєї діяльності в природі;
- формування поняття про взаємозв'язки і взаємозалежність в природі;
- розвиток духовної потреби в спілкуванні із природою, усвідомлення її впливу, що облагороджує прагнення до пізнання навколишньої природи в єдності з переживаннями морального характеру;
- формування прагнення до активної діяльності щодо поліпшення й збереження природного середовища, пропаганди екологічних знань, нетерпимого ставлення до дій людей, що наносять шкоду природі [4, 41].

Головними методами зміни ціннісних орієнтацій учнів старших класів є проведення природоохоронних вправ (багаторазове виконання необхідних дій) і акцій (практична природоохо-

ронна діяльність, тренінги поведінки в природі). Це має бути діяльність з переважаючими індивідуальними і мікрогруповими формами організації виховання. Нарощування обсягів теоретичних занять відокремлене від практичної природозахисної діяльності само по собі не є ефективним, оскільки ознайомленість старшокласників з екологічними проблемами і так доволі висока [2, 150].

Конструювання змісту виховної роботи по формуванню природоохоронної відповідальності у старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів передбачає застосування в системі виховної роботи методик формування якостей природоохоронної культури учнів, а найголовніші із них: зміна ціннісних орієнтацій, екологічної свідомості, частково мотивації [3, 51]. Методичне забезпечення виховного процесу ґрунтується на поєднанні змісту, методів, засобів, прийомів з розмаїттям організаційних форм. Психолого-педагогічна модель формування активної природоохоронної позиції старшокласників найбільш ефективно реалізується за умови системного поєднання і використання наступних **груп виховних методів**:

- методи, спрямовані на формування свідомості особистості;
- методи організації активної природоохоронної діяльності й формування досвіду суспільної поведінки;
- методи стимулювання екологічно доцільної поведінки та діяльності.

Переважна більшість практичних природоохоронних заходів повинна відбуватися у формі виховних справ, які повинні мати системний, комплексний, послідовний та безперервний характер. Якщо виховний процес формування екологічно свідомої і відповідальної особистості розглядати як неперервний ланцюг виховних справ, то результатом такої виховної діяльності буде формування психолого-педагогічної моделі взаємодії вихователів зі старшокласниками, де форми, засоби й прийоми природоохоронної

діяльності зливаються в єдину ціль захисту довкілля [3, 51].

Порівнюючи ефективність різних форм виховної діяльності, потрібно віддати перевагу індивідуальним і мікрогруповим формам організації виховання (бесіди, розповіді, пояснення, роз'яснення, впровадження, доручення, змагання, лекції, диспути, доповіді, тренінги, особистий приклад), розробивши чіткий алгоритми їх застосування. Їх незаперечна перевага в можливості швидко й цілісно переглядати форми організації виховання та оперативно змінювати педагогічну тактику при зміні умов. Доцільне використання активних методів природоохоронної роботи є найбільш ефективним з точки зору формування необхідних навичок і форм поведінки. В основу активної природоохоронної діяльності і акцій по захисту довкілля покладено **діяльнісний і комплексний підходи**. Перший вимагає організації різних видів діяльності старшокласників: пізнавальної, трудової, суспільної, екологічної, ціннісно-зорієнтованої і вільного спілкування, а другий – органічного поєднання „зрощування” усіх видів діяльності, їхнього впливу в єдиному процесі. Виховна справа одночасно містить у собі впливи духовні, моральні, естетичні, політичні, інтелектуальні. Діяльнісний підхід визначає спрямованість форм і методів приро-

доохоронного виховання, а комплексний – характер його змісту [5, 7].


Формування природоохоронної свідомості старшокласників доцільно здійснювати на основі *міждисциплінарного підходу*, сутність якого полягає у відході від замкненості на окремий предмет, вивченні „реального світу” в єдності всіх його складностей і протиріч [8, 30].

Враховуючи, що кожна з навчальних дисциплін – це певна система знань, яка повинна специфікою свого підходу чи методу розкрити природоохоронну сферу предмету, показати взаємозв'язок з іншими дисциплінами даного напрямку, педагогам слід створювати глобальне бачення специфічності природоохоронної проблеми, яка в свою чергу стає складовою майбутнього природоохоронного світогляду старшокласника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексюк А.М. Удосконалення навчального процесу в середній школі / А.М. Алексюк, С.О. Кашин. – К.: Вищ. шк., 1986. – 56 с.
2. Бровдій В.М., Вадзюк Н.В., Гончар А.Д. Охорона природи: Посібник для учнів старших класів загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, коледжів. – К.: Генеза, 1997. – С. 142-152.
3. Гирусов Э.В. От экологического знания к экологическому сознанию / Взаимодействие общества и природы. – М.: Наука, 1986. – 352 с.
4. Дробноход М.І. Концептуальні основи формування екологічного мислення та здібностей людини будувати гармонійні відносини з природою / М.І. Дробноход, Ф.В. Вольвач, С.Г. Івашенко. – К.: МАУП, 2000. – 75 с.
5. Екологічне виховання школярів / Під ред. Зверева І.Д., Печко П.П.- М.: Педагогіка, 1984. – С.6-30.
6. Захлебный А.Н., Суравегина И.Т. Экологическое образование школьников во внеклассной работе: Пособие для учителя. – М.: Просвещение, 1984. – 160 с.
7. Колонькова О. Технології виховання у старшокласників ціннісного ставлення до природи / О. Колонькова // Рід. шк. – 2002. – Груд. (№12). – С. 29-31.
8. Лаптева И.С. Методы воспитания экологической культуры подростков // Биология в школе. –1997. – № 3. – С. 26-30.
9. Пастух Л.В. Екологічне виховання та природоохоронна робота в школі / Л.В.Пастух // Біологія. – 2004. – Груд. (№ 35). – С. 8-12.

 **Марина Дяченко-Богун**
Методы и формы организации природоохранного воспитания старшекласников
В статье научно обоснованы теоретические аспекты использования в практической деятельности общеобразовательных учебных заведений комплексной системы методов и форм организации природоохранного воспитания старшекласников.
Ключевые слова: методы природоохранного воспитания.

 **Maryna Diachenko-Bohun**
Methods and forms of organization of nature protection education of senior pupils
The article gives scientifically grounded theoretical aspects of using the complex system of methods and forms of organization of nature protection education of senior pupils in the practical activity of general educational establishments.
Keywords: methods of nature protection education.

ПРОЕКТ КОНСОЛІДАЦІЇ “ДОБРО МОГО СЕРДЦЯ”

В Одесі поточний навчальний рік оголошений Роком консолідації зусиль педагогів, сім'ї та громадськості щодо виховання юних одеситів.

В статті піднімаються проблеми духовності, милосердя, важливості навчати творити добро, виховання здорового способу життя, важливості організації в школі шефської роботи.

Ключові слова: добро, милосердя, любов, щастя.

Надана шкільним педагогам у сучасній школі можливість вибрати концепції виховання, авторські методики, право на експеримент і дослідницьку роботу дозволяє проявляти зацікавленість, гнучкість і відкритість до сприйняття нової інформації, бачити проблему й чітко її формулювати, проявляти високу чутливість до потреб та проблем інших людей. Розумні педагоги роблять ставку на співробітництві *“Ми разом – я, ученя і його батьки – легко розв'язані всі проблеми, тому що ми всі зацікавлені в цьому”*. І саме тоді виникає емоційно-позитивний контакт, при якому з'являється можливість вирішення різноманітних виховних проблем. Залучення батьків до спільної з дітьми діяльності виховує збільшення діапазону позитивних впливів на особистість школяра, що розвивається, підвищення професіоналізму організованої у школі позаурочної діяльності, що забезпечує поліпшення взаємин учителів, батьків і дітей.

Кожному відомо, що основна мета життя –

щастя. До нього ведуть різні дороги: Здоров'я, Любов, Мудрість та Праця. Але сьогодні, в період фінансової нестабільності в країні, в період розшарування суспільства на дуже багатих і дуже бідних, виникає ще один аспект: виживання як матеріального, так і духовного. Потрапляючи на дорослих, він рикошетом б'є і по дітях.

Стимулювання здорового способу життя вихованців – основний напрям виховного процесу. Здорова дитина із задоволенням і радістю включається в усі види діяльності, вона життєрадісна, оптимістична, відкрита в спілкуванні, вона-щаслива. А це запорука успішного розвитку всіх сфер особистості, всіх її задатків і цінностей. Стимулюючи здоровий спосіб життя, ми залучаємо своїх вихованців не тільки до сповідання гарного здоров'я, а й до розуміння того, що в нашій країні є діти, позбавлені почуття материнської любові, поваги, діти, які мають різні

Педагогіка
школи

Сергій ВЕГЕРЧУК

Директор гімназії № 2
м. Одеси, Заслужений
працівник освіти України

Директор школи, ліцею, гімназії № 3'2010

захворювання, вади фізичного розвитку, живуть та навчаються в інтернатах, дитячих будинках. В такій обстановці в них часто формується почуття власної непотрібності, зникає потреба знаходитись серед людей, спілкуватися, користуватися авторитетом, любов'ю та повагою. В рамках проекту консолідації *“Добро мого серця”* ми навчаємо своїх вихованців сприймати будь-яку людину такою, якою вона є з усіма її достоїнствами й вадами, і з усіма плюсами й мінусами її життя. І не тільки сприймати, а й включити в число своїх турбот, спрямованих на пробудження в таких дітях прихованих індивідуальних можливостей. Ми залуцаємо учнів нашої гімназії до цієї роботи через підготовку концертів, виступів, привітань, просто годин спілкування в інтернатах для дітей з фізичними вадами. Спілкуючись з ними, наші вихованці вчать розуміти, що обставини життя можуть бути різними, але в подоланні труднощів частіше відзначати достоїнства в інших, не боятися говорити компліменти, приязно підкреслювати своє позитивне ставлення. Надання матеріальної допомоги у вигляді подарунків, канцтоварів, засобів особистої гігієни, спілкування з „іншим для наших дітей світом”, коли вони бачать, як туга і смуток на обличчях обездолених дітей змінюється усмішкою – це і є добро їхніх сердець. Вони повертаються з розумінням того, що жодна людина не в змозі змінити обставини, але може змінити звичку реагувати на них.

До щастя ведуть людину також дороги любові та мудрості. Ми переживаємо зараз складний час – відкриваються нові сторінки нашої історії, повертаються імена невинно постраждалих людей, переосмислюються події. І держава не все встигає зробити для звичайних незвичайних людей, які в найважчі для нашої Вітчизни дні і роки чесно виконували свою справу. Пам'ять про війну – не спалах святкової ракети, не розсипається, не гасне. Вона переходить від ветеранів

до синів, від синів до онуків. Від тих, що пізнали грозу до тих, хто виріс під мирним небом. Не знаючи і не оцінивши героїчного минулого свого народу, не можна розуміти теперішнього, бути гідним будівником майбутнього. Про це не можна забувати. І саме школа, учні, ті, хто живе поряд з ветеранами, повинні поспішати, розпитати, запам'ятати, увібрати все в свою пам'ять. Щоб яснішою була наступність поколінь, щоб краще зрозуміти себе і людей навколо. Чому саме школа? Мабуть, тому, що тут зароджуються нові традиції, завжди віє вітер змін, який вимагає активної громадянської позиції, так як діти вчать життю у життя. І тут на перше місце виступає спільна робота сім'ї, школи, громадськості в рамках проекту *“Ветеран поруч”*. Наші вихованці допомагають ветеранам прибирати квартири, мити вікна, посуд, сплачувати комунальні послуги, отримувати пресу та періодичні видання на пошті, відправляти листівки, здавати та отримувати речі в хімчистці, купувати продукти харчування в магазинах, приносити воду з бювету та інше. Їхні батьки надають посильну матеріальну допомогу у вигляді продуктових пакетів.

Але, мабуть, це не найголовніше. Головне – це спілкування, відчуття того, що про них пам'ятають, що вони більше не самотні в цьому світі. Це підтримує в цих людях вогник їхнього життя. Адже їхня доброта і мудрість обов'язково йдуть через серце, і вони їх дарують нашим дітям, вчать не тільки знати, а бачити, відчувати та допомагати.

Великий педагог В.О. Сухомлинський підкреслював: *„Треба вміти щадити людину”*. На думку вченого, *„зневажлива жалість принижує людину, а коли, жаліючи, він прагне допомагати – така жалість облагороджує”*. Всім давно відома істина: як ви ставитесь до своїх і чужих стареньких, так будуть ставитись і до вас сторицею, як і заподіяне зло, черствість, байдужість можуть повер-

нутися. Цьому вчимо ми наших учнів. Це вони впроваджують у шефську роботу з людьми похилого віку, пенсіонерами, вчителями, вітаючи їх зі святом, даруючи подарунки, виготовлені власними руками чи куплені батьками, запрошуючи на шкільні свята та концерти, присвячені Дню Матері, Дню Перемоги, Дню захисника Вітчизни. Це наші вихованці спілкуються з ними, звертаються до них за порадами, бо це спілкування – дорога праці, їхньої невтомної та чесної праці, це – дорога до щастя. І ми, дорослі, розуміємо, що їхня мудрість і великий життєвий досвід застерігають дітей від багатьох помилок, І, звичайно, з іншого боку, усвідомлення того, що вони ще потрібні, що їх люблять, що їх думка для когось важлива, – то велика радість для людей похилого віку.

Ми продовжуємо працювати над проектом „Добро мого серця”. Життя не стоїть на місці. Воно міняє і нас, і наших дітей: смаки, запити, психологію, спрямованість інтересів, уявлення про навколишній світ, про своє місце в суспільстві. Пам’ятаємо, що людина цікава, коли вона вміє працювати, співчувати, нести добро,

коли вона невтомна у пізнанні нового, і не тільки „бере від життя”, але й займає високу посаду творця – творить і дарує.

Життя і щастя – все те, що запам’ятовується. Почуте – забувається. Пережите, зроблене, відчуте – ніколи!



Сергей Вегерчук

Проект в рамках консолідації „Добро мого серця”

В Одессе текущий учебный год объявлен Годом консолидации усилий педагогов, семьи и общественности относительно воспитания юных одесситов.

В статье поднимаются проблемы духовности, милосердия, важности учить творить добро, воспитание здорового образа жизни, важности организации в школе шефской работы.

Ключевые слова: добро, милосердие, любовь, счастье.



Serhii Veherchuk

Project within the framework of consolidation „Kindness of my heart”

The current school year in Odesa is declared the Year of consolidation of efforts of teachers, families and public in the business of education of young inhabitants of Odesa.

The article raises the problems of spirituality, mercy, importance of teaching people to do good things, educating of healthy way of life, importance of organization of chief work at school.

Keywords: kindness, mercy, love, happiness.



Від редакції

АНОНС

Всеукраїнський благодійний проект „Добро починається з тебе”

Доброчинність є вищим проявом духовності людини. Благодійність, добро, милосердя не з’являються в людині самі по собі. Ці риси необхідно виховати.

Розпочинаючи у вересні 2007 року благодійний проект „Добро починається з тебе”, його ініціатори й організатори (Міжнародний благодійний фонд „Україна 3000”) ставили на меті відродження й оновлення в Україні традицій благодійництва і залучення дітей та молоді до цієї діяльності.

За три роки проведення Всеукраїнського конкурсу „Добро починається з тебе” реалізовано **1101 благодійний проект**, участь у яких взяли **понад 800 тисяч** дітей та молодих людей.

Підсумковим етапом кожного конкурсу є проведення у травні в м. Києві Національного форуму „Добро починається з тебе”.

Про щорічні заходи, події та результати, нагороди й нагороджених – очікуйте у наступному числі журналу.





ЕЛЕКТРОННІ КНИГИ І НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС

Автор статті розглядає особливості використання електронних книг, їх переваги перед звичайним підручником у сьогоденні. Вказується, як запропоновані технічні рішення дозволяють проводити навчальний процес на високому науковому і дидактичному рівні.

Ключові слова: електронна книга, цифровий опорний конспект, подкаст-технологія, аудіолекція, HTML-книга.

Нова дидактична організація інформаційно-освітнього середовища навчального закладу зачіпає корінним чином модернізацію джерел навчальної інформації. Поряд з класичними друкованими виданнями паперовими виданнями стає необхідним використання видань на електронних носіях. Це обумовлено двома причинами. Єдиним потужним інформаційним середовищем стає Інтернет,

що вимагає створення навчальних видань, адаптованих до Інтернету. По-друге, сьогодні наукові знання поновлюються дуже швидко. Паперові видання не встигають. Електронні книги — це середовище, де дидактичні можливості можуть вноситись динамічно. Та ще й із використанням таких засобів, про які підручники на паперових носіях можуть тільки мріяти (мультимедіа, гіперпосилання і т.д.).

Важливим є розуміння, що таке електронна книга і яку електронну книгу вважати якісним навчальним засобом. Щодо першого, можна сказати: переведений у цифру текст, який можна бачити з екрана, можна вважати електронною книгою. Однак формат виготовлення може бути різним, а звідси і можливості представлення інформації різні, а отже, педагогічні задачі можуть виконуватись цим електронним засобом навчання теж різні. Це добре видно з аналізу трьох форматів електронних книг (Таблиця 1).

Декілька слів щодо якості електронної книги. Звичайно, існують спроби у розробці оцінки якості електронних книг [1-3]. Досконало проробленим це виглядає у критеріях МОН України для отримання електронних засобів навчання грифу МОН України [4]. Однак, на нашу думку, це технологічна оцінка виробу, і не завжди вона коректна: чому 75% використання мультимедіа вважається стандартом, а, наприклад, 70% — не відповідає стандарту. На нашу думку, це виглядає так, якби ми оцінювали книгу за кіль-



**Анатолій
КУДІН**

Проректор з дистанційної освіти та інноваційних технологій навчання Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, доктор фізико-математичних наук, професор

кістю ілюстрацій: 75 – отримує гриф МОН України, 70 – ні.

На нашу думку, якщо виконуються усі загальновідомі вимоги до змісту книги як до паперового навчального підручника чи посібника, то другою складовою оцінки електронного видання є результати перевірки ефективності застосування електронної книги порівняно з паперовою у питанні підвищення наочності, глибокому розумінні матеріалу тощо. Такі параметри можна отримати після проведення педагогічного експерименту, тобто після тривалої апробації на практиці цього електронного видання. Як проміжний параметр, може бути застосований тут, наприклад, число скачувань електронної книги.

Таким чином, сьогоднішні технічні можливості дозволяють здійснювати різноманітні рішення як до представлення матеріалу (мультимедіа, аудіо, відео), так і до технологій його передачі. На нашу думку, визначальним у питанні „якою повинна бути електронна книга, як джерело навчальної інформації”, є **педагогічна ціль застосування**. Так педагогічною задачею навчального видання може бути: пропедевтичне ознайомлення з лекційним матеріалом, аудиторна лекція для самонавчання, допуск до лабораторних занять, віртуальний лабораторний практикум, самоконтроль, міжсесійний контроль знань тощо. Тому у даній статті ми зупинимось тільки на де-

Таблиця 1

Порівняння форматів електронних книг

Формат книги	Можливості представлення інформації	Можливості користувача
DJVI або PDF	Статичний текст зі статичними малюнками	Суцільне читання із збільшенням, копіювання
HTML	Древоподібне представлення змісту, гіперпосилання, відео-, аудіовставки	Вибіркове читання, користування глосарієм, перегляд аудіо і відеофайлів,
Moodle	Окрім вищезазначених – тестування, система обліку дій користувача	Окрім вищезазначених – проходити тестування, комунікації на форумах і чаті.

Фото 1

Цифровий опорний конспект лекції на сайті



Фото 2

Технологія створення подкастів-лекцій



Педагогіка школи

Фото 3

Інтерфейс готової аудіолекції зі слайдами

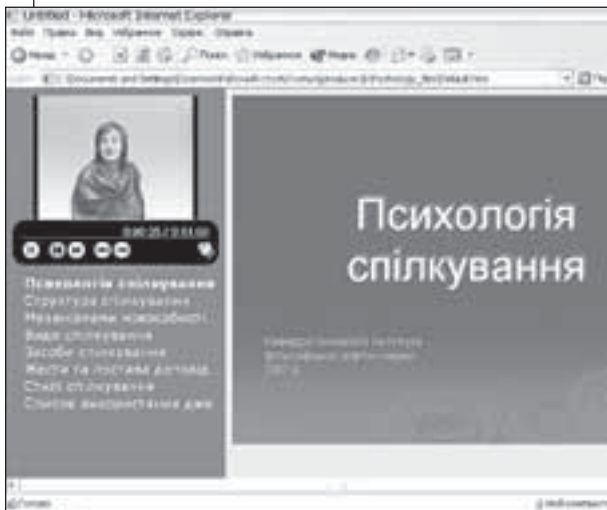


Фото 4

Перше вікно дистанційного курсу в оболонці Moodle: мета курсу (1); результати навчання (2); навчальна стратегія (3); загальні рекомендації (4); програма курсу (5); графік навчального процесу (6); спілкування з тьютором (7); «ресурси» (8); «тести» (9); «форум» (10); «чат» (11); «учасники» (11); «календар» (13); «новини форуму» (14); «останні новини» (15).



кількох, апробованих в НПУ імені М.П. Драгоманова, *технічних рішеннях електронних книг, які найбільш ефективно і якісно розв'язують ту чи іншу навчальну задачу.*

Необхідно пам'ятати при цьому, що для кожного електронного засобу навчання може існувати декілька способів застосування, але один із них є найефективнішим для досягнення конкретної педагогічної мети. Саме про такі способи й буде йти мова при описі запропонованих *технічних рішень навчальних задач.*

1. Навчальна задача – *пропедевтичне ознайомлення з лекційним матеріалом, який буде викладатися в аудиторії.* Найбільш простий і ефективний в розв'язанні цієї задачі є електронна книга у форматі – Word-копія цифрового опорного конспекту лекцій.

Неповнотекстовий конспект лекції викладається завчасно на сайті з повною системою доступу (фото 1).

Важливо передбачити на кожній сторінці існування місця для нотаток – можливість занотовування запитань з незрозумілих частин лекції (передбачене місце на кожній сторінці) та обов'язкове роздрукування.

На лекцію студенти вже приходять з роздрукованим текстом лекції, у якому записані запитання. Лекцію тоді читати в аудиторії в усьому об'ємі немає потреби – лектору достатньо пройти головні моменти, відповісти на запитання, що виникли у студентів при пропедевтичному вивченні лекційного

матеріалу. Такий прийом дуже ефективний, коли треба вчитати великий об'єм матеріалу за невеликий аудиторний час. Звичайно, як на будь-яку форму пропедевтики не потрібно виносити оригінальний матеріал або використання оригінальних прийомів для розв'язання нетипових задач.

2. Навчальна задача – *самонавчання шляхом повторного прослуховування аудиторної лекції*. Технічне рішення – електронна книга як **відеолекції у форматі MP3**. Це фактично запис аудиторної лекції на цифрову відеокамеру (або на вмонтовану в ноутбук), без комп'ютерної обробки до і після зйомок. „Заархівована” і викладена на сервері, наприклад, як на YouTube.

Це найпростіший спосіб формування банку лекцій – лекторію вчителя чи викладача. Як правило, таке технічне рішення застосовується, коли лекція або урок читається як монолог, без демонстрацій, без додаткових малюнків, без математичних виведень, без побудови рисунків. Тобто основна галузь – література, політологія, педагогіка, дидактика тощо.

Донедавна цей формат електронної книги викликав багато нарікань. Однак з технічної точки зору якість такого роду цифрового ресурсу може бути піднята у випадку застосування апаратно-програмних можливостей, що закладені в продуктах фірми Apple (фото 2), а саме: використання передачі даних через сервер

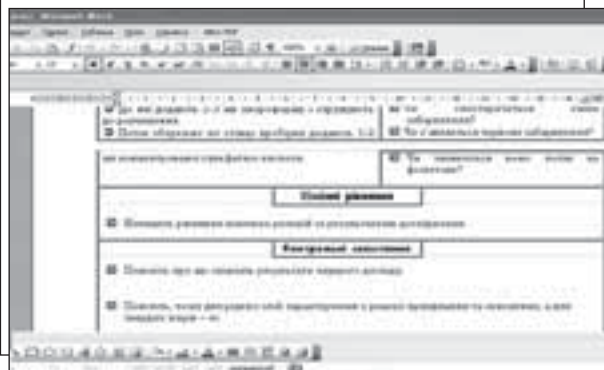
за подкаст-технологією [5]. Як показують результати власного дослідження, такий формат книг став дуже ефективним у випадку роботи із „відстаючими” студентами (які пропустили аудиторну лекцію), а також заочниками.

До недоліків належить мала інтерактивність у

Фото 5
Відеофрагменти дослідів у лабораторному практикумі для перегляду



Фото 6
Електронна форма звіту про виконання завдань лабораторної роботи, що відсилається електронною поштою



Таблиця 2

Приклади вирівнювання тексту

Спосіб вирівнювання	Рекомендації
вліво	Більш звичайний для нашої мови, легко сприймається нашим оком. Краще використовувати при переліку або окремих невеликих абзаців
вправо	Для заголовків, назв таблиць або окремих фрагментів, які хочеться виділити
по центру	Для основних заголовків з виразом
по ширині	У великих текстах цей спосіб потрібно перемішувати іншими способами, щоб не було монотонності. Однак через те, що HTML – формат не підтримує переноси слів, то цим способом користуватись обережно.

Фото 7

Набори кольорових гам

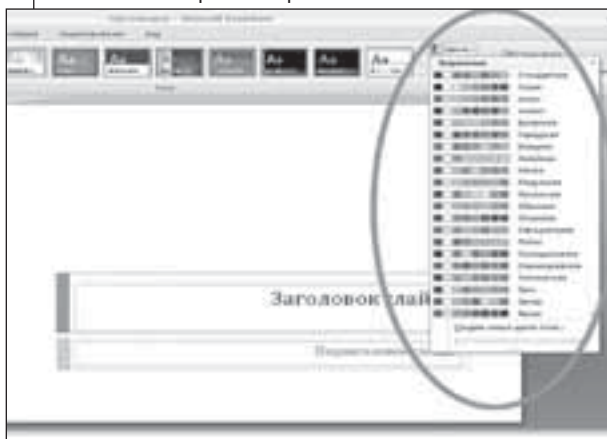


Фото 8

Набір текстур фону



сприйнятті матеріалу студентами, обмеження у використанні різних форм представлення матеріалу (побудова рисунку, фото, відео, процесу тощо).

3. Навчальна мета – *організація самонавчання з дисциплін, при викладенні яких використовуються побудови, виведення, демонстрації* (наприклад, природничі дисципліни). Технічне рішення – електронна книга – **аудіолекції з синхронізованими слайдами**: повнотекстова попередньо записана аудіолекція (з чи без обличчя лектора) з використанням керованого (синхронізованого з текстом лектора) слайд-шоу презентацій у Power Point (фото 3). Основа такої електронної книги – HTML-книга, активація кожного запису змісту книги приводить до автоматичної зміни у двох екранах, де демонструється зображення лектора й супроводження самої лекції – слайд-шоу.

Виготовлення такої електронної книги потребує спеціальної попередньої підготовки, що включає: написання повного тексту лекції чи уроку з розкадруванням, створення презентації у Power Point до тексту з налаштованою анімацією, запис аудіосупроводу, синхронізація у спеціальному програмному продукті, який вільно розповсюджується (наприклад, MS Producer). Процес виготовлення виглядає громіздким, однак усі перераховані недоліки попереднього формату електронної книги у цьому продукті відсутні.

Важливо, що створена у Power Point презентація з налаштованою анімацією, як один із компонентів для виготовлення аудіолекції, може бути використана для супроводу аудиторної лекції чи уроку (для студентів стаціонарної форми навчання).

4. Навчальна задача – *самонавчання за дистанційними технологіями*. Хотілось би підкреслити, що йде мова про основний засіб навчання для нестационарних форм навчання, в тому числі, як показав карантин узимку 2009 року, і для школярів середніх навчальних закладів України. Технічне рішення: електронна книга у форматі **електронного курсу в спеціальній програмній оболонці** (наприклад, Moodle [6]) (фото 4).

Робота виконується за спеціальною технологічною схемою-картою, в якій зазначені вимоги, формати й об'єми певних складових дистанційного курсу. Основне призначення – навчально-методичний засіб для організації дистанційної технології навчання заочників. Потребує проведення додаткових організаційних заходів (додатковий тренінг учнів по роботі з оболонкою Moodle), так і забезпечення Інтернету.

5. Навчальна задача – *пропедевтична підготовка до лабораторного практикуму*. Технічне рішення – електронна книга у форматі електронних інструкцій, які складаються з набором дослідів і таблиць із запитаннями до дослідів, які оформлюються записом з клавіатури. Вигляд такий:

ТЕХНІЧНИЙ ДИЗАЙН HTML-КНИГИ

1. *Навігаційна система* побудована за блочною схемою з ієрархічною структурою посилань як у блоці, так (можливо, але не обов'язково) між блоками (розділами, параграфами).

2. *Особливості структури текстових сторінок*. На кожній сторінці повинно бути дві навігаційні панелі, розміщені на початку і в кінці сторінки.

Ці панелі забезпечують навігацію всередині даного розділу книги і мають три кнопки переходу: на попередню сторінку, на наступну, до меню розділу.

3. *Особливості структури сторінок з графічним зображенням*. Через те, що графічний матеріал є і як ілюстративний матеріал, то сторінку з ним потрібно відкривати в окремому вікні. Для цього достатньо викликати сторінку з параметром TARGET="BLANK".

4. *Особливості представлення тексту*:

Розмір текстової зони. Виходячи з того, що людське око може охопити не окреме слово, а весь рядок чи абзац, необхідно вибирати довжину рядка по ширині екрану, без прокрутки:

- ширина текстової зони має бути в межах 540-570 пікс;
- текстова зона повинна бути відцентрована по горизонталі;
- розмір шрифту не менше 12 пунктів.

Вирівнювання тексту. Використання того чи іншого способу вирівнювання не тільки розв'язує завдання привертання уваги, але й задає ритм читання – прискорює чи сповільнює. У таблиці 2 приведені рекомендації до способів вирівнювання.

Вибір шрифту. Якщо узагальнити, то вони розділяються на гладкі (наприклад, *Arial*), і негладкі (наприклад, *Times New Roman*). Шрифти із „засічками” легко читаються, бо вони служать для ока направляючими для переміщення. Гладкі потребують додаткової уваги, тому вони використовуються в тексті там, де є визначення, ключова фраза, слово, нове поняття. Треба пам'ятати, що на ПК користувача Вашого шрифту може і не бути. Усі грешки й інші символи необхідно вставляти в текст книги тільки у вигляді GIF-файлів з прозорим фоном.

Акцентовування уваги. Виділення текстової інформації на екрані можна здійснити 4 способами: місцем розміщення, фоном, шрифтом, кольором. При використанні кольору не потрібні крайності: оптимальним для Веб-сторінок Інтернету є використання на одній Веб-сторінці не більше 4-х основних кольорів.

Кольори. Чорний на білому – стандартний. Але не найкращий – дуже велике навантаження на око, з'являється втомлюваність. Для цього потрібно зменшувати яскравість зображення на екрані, що приведе до втрати контрастності, яку необхідно збільшувати. Для розв'язання цієї проблеми – правильний підбір кольорової пари: текст і фон:

- для основного тексту краще чорний (темно-синій, темно-коричневий);
- для фону – пастельні тони від вибору загальної кольорової гами. Прикладом є набори кольорових гам в останніх версіях Power Point (фото 7), а також набір текстур фону (фото 8).
- у межах одного тематичного розділу фон повинен залишатися одним, для різних розділів – його відтінки або текстура.

Для виділення фрагмента (сміслового) не треба використовувати різко контрастні кольори з основних кольором. Достатньо використати різні за насиченістю відтінки одного кольору. При чорному тексті й світло-сірому текстурному фоні колір виділення може бути темно-синій або відтінки червоного. Виділення можна досягти й фоном комірки.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Горный Е., Вигурский К. Развитие электронных библиотек: мировой и российский опыт, проблемы, перспективы // Интернет и российское образование. / под редакцией И. Семенова. – М.: Гендальф, 2002. – 243 с.
2. Мадзігон В.М. Теоретичні засади створення електронних підручників. // Проблеми сучасного підручника: Зб. наук. праць Інституту педагогіки АН України. – К.: Педагогічна думка, 2006. – вип. 6. – С.34-38.
3. Ханнанова Т.А., Гусева О.Б., Пинчук Н.П. Технологическая оценка цифровых ресурсов для педагога. 17 Международная конференция-выставка „Информационные технологии в образовании”: Сборник трудов участников конференции. Часть 3. – М.: „Бит про”, 2007, – С.117-118.
4. Наказ МОН України №537 від 17.06.2008 р. „Про затвердження порядку надання навчальній літературі, засобам навчання грифу МОН України” – www.mon.gov.ua/laws/MON_537_08.doc
5. Apple – <https://www.apple.com/ru/macosx/technology>
6. Moodle – <http://moodle.org/>
7. Зуєв І.О. Візуали, аудіали, кінестетики: оптимальні стилі засвоєння навчальної інформації / І.О. Зуєв // Практична психологія та соціальна робота. – Київ: „Практична психологія та соціальна робота”: „СОЦИС”, 2005. – №10. – С.21-25.



Анатолій Кудин

Электронные книги и учебный процесс

Автор статьи рассматривает особенности использования электронных книг, их преимущества над обычным учебником сегодня. Указывается, как предложенные технические решения позволяют проводить учебный процесс на высоком научном и дидактическом уровне.

Ключевые слова: электронная книга, цифровой опорный конспект, подкаст-технология, аудиолекция, HTML-книга.



Anatolii Kudin

Electronic books and the process of education

The author of the article gives the features of the use of electronic books, their advantages as compared to the present ordinary textbooks. It is indicated how the offered technical devices allow to conduct the educational process at a high scientific and didactic level.

Keywords: electronic book, digital supporting compendium, podkast-technology, audiolection, HTML-book.

лабораторний практикум, у якому проведення деяких дослідів замінюються переглядом відеофрагментів цих дослідів (фото 5), які можна детально передивлятись необмежену кількість разів, після чого виконати завдання (відповісти на поставлені до дослідів запитання і відіслати результати електронною поштою у формі звітів на сайт кафедри (фото 6)).

В основі інтерфейсного представлення таких форматів книг лежить деревовидна структура представлення змісту електронних книг, яка дає можливості швидко знаходити необхідний розділ чи параграф книги. Виготовлення такої структури забезпечується використанням HTML-формату (див. вріз на С. 59).

Залежно від характеру мислення, люди поділяються (за класифікацією NLP) на „кінестетиків” (мислять почуттями), „аудіалів” (мислять проговорюванням своїх думок) та „візуалів” (мислять зоровими образами). Дослідження психологів показують [7], що для цих категорій сприятливими для сприйняття є різні кольори, а також форма тексту. Наприклад, для кінестетиків – кольори комфорту, тепла, звичними з дитинства. Для аудіалів (хто вивчає мови, акторам) – у формі білих віршів, віршованих форм. Розбиття по смисловим фрагментам: наприклад, закон Ньютона.

Таблиця 3

Формування означення для аудіалів

Тіло
рухається рівномірно і прямолінійно
або
перебуває в спокою,
коли
дія на йому інших тіл
скомпенсована

Таким чином, запропоновані технічні рішення дозволяють проводити навчальний процес на високому науковому й дидактичному рівні.



УПРАВЛІННЯ ШКОЛОЮ

- *Критерії оцінки ефективності діяльності загальноосвітніх навчальних закладів – Ви самі, шановний читачу, зможете опанувати математичний апарат і технологію статистичного опрацювання значень коефіцієнта ефективності діяльності ЗНЗС. 60*
- *Кожен навчальний заклад створює своєрідну, властиву лише йому духовну ауру, яка виокремлює його серед інших. XXI століття ставить перед учителями вимоги навчитися роботи це ефективно з використанням акметехнологій. Особливості такої роботи розкриваються на прикладі львівської гімназії як моделі акмеологічного навчального закладу, національної школи-родиниС. 87*
- *Духовне пробудження на межі тисячоліть: знайомтеся з єдиним в Україні Інститутом духовного розвитку та його директором – Галиною ШевченкоС. 92*





Управління
школою

КРИТЕРІЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАГАЛЬНООСВІТНІХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розкривається науково обґрунтована факторно-критеріальна модель оцінки ефективності діяльності загальноосвітніх навчальних закладів (надалі ЗНЗ); критерії оцінювання через репрезентовані фактори та критеріальні показники, що згруповані за індикаторами діяльності учасників навчально-виховного процесу, спорідненими ознаками процесів та які характеризують ефективність ресурсної основи. Запровадження моделі дозволяє визначити ефективність діяльності закладу за результатами функціонування підсистем, управлінської діяльності суб'єктів, ресурсним забезпеченням діяльності закладу, якістю освітньої діяльності в циклі „навчальний рік”, ступенем досягнення поставлених перед колективом цілей і розв'язанням завдань.

Ключові слова: критерії оцінки діяльності ЗНЗ, факторно-критеріальна модель оцінки діяльності ЗНЗ, ефективність діяльності ЗНЗ, модель критеріїв оцінки ефективності діяльності ЗНЗ.



**Людмила
КАЛІНІНА**

Завідувач лабораторії управління освітніми закладами Інституту педагогіки АПН України, старший науковий співробітник з галузевого управління освітою, доктор педагогічних наук

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

В Україні протягом останніх років зроблено вагомі кроки у цьому напрямі – розпочато процес удосконалення системи оцінювання навчальних досягнень учнів, експериментально запроваджено зовнішнє стандартизоване оцінювання навчальних досягнень учнів (проект Міністерства освіти і науки України та Міжнародного фонду „Відродження”), прийнято рішення та створено Національний та регіональні центри тестування, запроваджено державну атестацію загальноосвітніх навчальних закладів. Згідно чинного за-

конодавства, а саме Закону України „Про загальну середню освіту” (Ст. 40, п. 3), атестація є основною формою державного контролю за діяльністю загальноосвітніх навчальних закладів, яка спрямована на визначення ефективності роботи загальноосвітнього навчального закладу, відповідності змісту, рівня і якості навчання і виховання учнів вимогам Державних стандартів загальної середньої освіти.

Разом з тим, існує проблема невідповідності між існуючими критеріями і параметрами, методами, механізмами оцінювання досягнень

учнівської молоді та необхідністю оновлення Державних стандартів загальної середньої освіти і перегляду процедур їх вимірювання через певні терміни часу; існуючими процедурами оцінювання результатів діяльності ЗНЗ та інструментарієм їхнього виміру через науковий, технологічний, суспільний розвиток.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Для обґрунтування нових критеріїв нами здійснено аналіз діючих орієнтовних критеріїв оцінки діяльності ЗНЗ (наказ № 352 МОН України від 06.06.2003 р.), що розроблені авторським колективом працівників МОН України у складі Д.І. Дейкуна, М.К. Глоби, М.М. Телегіна, Н.П. Штангей. Як засвідчує контент-аналіз, системний аналіз і кількісний аналіз показників освітньої діяльності за діючими критеріями, вони структурно утворені з 5 компонентів і 30 показників, але є досить розмитими, дублюються, повторюються їхні складники в різних основах групування. Щодо запропонованих авторами орієнтовних норм оцінювання критеріальних компонентів, то слід відзначити їхню неповторність за бальною системою виміру від 0 до 12 балів, до яких автори чомусь вибірково застосовували різні значення коефіцієнтів значущості без усіляких пояснень. А також слід відмітити досить привабливе за ідеєю зіставлення бальної шкали з відсотковою, але за невідомою функцією розподілу випадкової величини оцінювання, за

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Опубліковано вітчизняними і зарубіжними дослідниками чимало праць з даної проблеми. У законодавчо-нормативній базі сфери освіти наведено різні переліки показників ефективності управління, функціонування і розвитку ЗНЗ, а в науковій літературі переважно висвітлені лише окремі математичні та кваліметричні підходи щодо обґрунтованості критеріїв виміру, інструментарію та процедури оцінювання ефективності процесів і видів діяльності суб'єктів управління та учасників навчально-виховного процесу. А саме це такі критерії: критерії результативності діяльності учнів і учителів (О.Л. Ануфрієва, Г.А. Дмитренко, В.В. Олійник); критерії визначення творчої діяльності суб'єктів управління і НВП (О.І. Виговська); критерії розвитку інноваційного середовища (Л.М. Ващенко); критерії ефективності управлінської діяльності керівника (Л.І. Даниленко, Н.М. Островерхова); критерії ефективності системи внутрішкільного управління розвитком (В.С. Лазарев); критерії ефективності державного управління якістю загальної середньої освіти (Т.О. Лукіна); критерії оцінювання проекту нової системи внутрішкільного управління інноваційними процесами (О.Г. Хомерики); критерії оцінки просування школи у своєму розвитку (П.І. Третьяков); критерії оцінки ефективності окремих елементів виховної роботи (М.П. Капустін); критерії оцінки ефективності управління науково-методичною роботою в школі (І.П. Жерносек); критерії якості сформованості професійної компетентності керівника школи (В.І. Маслов); референтні критерії оцінки якості внутрішньої ефективності роботи школи (В. Уайт); критерії оцінки вкладень в середню освіту за узагальненим індексом продукції сфери освіти (М. Вудхолл і М. Блауг), кількісні показники ефективності освіти з економічних позицій (Т. Шульц) та ін. [2, с. 307–308]. Як засвідчують результати термінологічного аналізу, здебільшого поняття ефективності в науці та галузі освіти розроблено стосовно визначення ефективності окремих процесів – ефективність навчання, ефективність виховання, ефективність розвитку школи, ефективність розвитку інноваційних процесів та інших – за певних умов функціонування системи освіти й типу закладу, а не ефективності управління ЗНЗ та ефективності діяльності учасників навчально-виховного процесу ЗНЗ.

Розгляд й аналіз наукових праць з проблеми оцінювання ефективності діяльності загальноосвітніх навчальних закладів дозволяє зробити висновки про розробленість лише окремих її аспектів, відсутність загальної теорії ефективності управління, невирішеність методологічних проблем кількісного вимірювання: результатів і витрат часу на управлінську діяльність, досягнення мети управління та ефективності діяльності педагогічного колективу, економічної доцільності сфери освіти; відсутність розробки практичних механізмів ефективного управління та діяльності в сфері освіти.

МЕТА СТАТТІ

Розкрити критерії оцінки ефективності діяльності загальноосвітніх навчальних закладів, математичний апарат і технологію статистичного опрацювання значень коефіцієнта ефективності діяльності ЗНЗ.

Управління школою

алогічними пропорціями. Наприклад, під час оцінювання показника 1.1.5 „Продовження навчання випускників 9-х класів для здобуття повної загальної освіти” норма його оцінювання становить 5 балів, яка відповідає 100 %, а 2,5 бала – становить 95%, всі значення менше 95% дорівнювали від 2,4 до 0 балів; показник 1.1.2 „Відсоток учнів, які засвоїли навчальні програми на високому рівні” максимально оцінюється 12 балами, що відповідають лише 40%, а не 100% за логікою структурування, а цей же показник менше 3,9 балів – лише 20%; показник 2.1.1. „Охоплення навчанням дітей шкільного віку” оцінюється максимально 5 балами, які відповідають 100%; 4,9 – 4 бали – становить 99–98%; 1–3,9 бала – 97–85%, менше 85% – відповідає 0.

Не менш дискусійним є як власне сам показник 1.2.3 „Ступінь впливу закладу на всебічний розвиток учнів” за сутністю, так і запропоновані норми його вимірювання, а ще й пояснення значень наявних реалій. Максимальне значення цього показника за орієнтовними нормами становить 5 балів, а якщо експерти визнають вплив лише на 2 бали, то хто може пояснити, що являє собою отакий собі вплив за цією оцінкою та що залишилося поза впливом закладу на решту трьох балів, може, моральний, чи соціальний, чи інтелектуальний, чи фізичний розвиток особистості недорозвинений із-за закладу, що закладено у розуміння терміна „вплив”?

А такий показник, як „Соціальний авторитет закладу” – 1.4 оцінюється за 6 балами суб'єктами зовнішнього оточення і замовниками освіти. А якщо оцінка за відгуками учнів, батьків, громадськості, керівників установ становить 1 бал, то що це означає? І чому найвищий бал цього параметра тільки шість балів, і яка власне існує процедура та інструментарій такого оцінювання і хто визначив необхідність і вагомість такого критеріального параметра.

Хочеться звернути увагу і на ключний показник освітньої діяльності в діючих орієнтовних критеріях 2. 5 „Система управління. Оцінка діяльності керівників навчального закладу”, який є некоректно сформульованим, на наше переконання. Оскільки система управління ЗНЗ з позицій системно-діяльнісного підходу включає суб'єкти управління і самоврядування та об'єкт управління – ЗНЗ є тим базисом, представленим способами: *внутрішніх взаємозв'язків між суб'єкт-суб'єктами та суб'єкт-об'єктами управління*, що визначають насамперед організаційну структуру та безпосередню і опосередковану взаємодію з суб'єкт-об'єктами будь-якого ієрархічного рівня управління ЗНЗ; *внутрішніх і зовнішніх взаємозв'язків*, які індукують появу інформації та детермінують ієрархічність

Таблиця 1		
Параметри показників факторів ефективності діяльності загальноосвітнім навчальним закладом		
Показники компонентів фактора	Параметри якісні	
	якісні	кількісні
Наявність чи сформованість певного явища чи якості особистості, управлінського та інформаційного продуктів.	Існує Відсутня Частково	2 0 1
Ступінь виконання дій, зокрема і управлінських, реалізації видів діяльності, функцій управління й посадових обов'язків. Ступінь виконання чинного законодавства з певного аспекту чи на пряму діяльності ЗНЗ. Відповідність нормативно-директивним показникам функціонування процесів у ЗНЗ, сфері освіти.	У частках від запланованої величини	від 0 до 2 балів
Якість освітніх, управлінських й інформаційних продуктів.	Висока Достатня Задовільна Низька	0,81 ÷ 1,0 0,61 ÷ 0,8 0,41 ÷ 0,6 0 ÷ 0,4

системи управління ЗНЗ, її відкритість, характер управлінського впливу (безпосередній або опосередкований, сильний або слабкий) і виконують функцію доповнення та взаємодії між компонентами системи і зовнішнім середовищем. Взаємодію ініціює суб'єкт управління, внаслідок якої виникає єдність „дія – інформація”, спільний канал зв'язку, що призводить до прогнозованого результату діяльності. Отже, *система управління є базисом* задля створення системи критеріїв, визначення параметрів діяльності і функціонування процесів та ранжування цих параметрів, розроблення певної таксономії як для кожного параметру, так і для критеріальної системи в цілому.

Серед процесів, які оцінюються за орієнтовними критеріями, перевага надається навчально-виховному процесу порівняно з усіма процесами, які відбуваються у ЗНЗ, а із функцій управління пріоритетною авторами виділена *функція організації*, оскільки для її оцінювання передбачено 10 показників із 30 порівняно з контролем, управлінським рішенням, аналізом, координуванням, плануванням. Аналогічною є ситуація з пріоритетністю тільки матеріально-технічного забезпечення порівняно з кадровим, а такі як інформаційне, методичне й інші види забезпечення не розглядаються взагалі. Зрозуміло, що пріоритетом в оцінюванні ЗНЗ має бути ефективність роботи та якісні результати, більшість з яких неможливо виміряти в реальному часі, а лише в майбутньому. Але хто через роки, десятиліття вимірює й порівнює результати діяльності ЗНЗ та має вичерпну, а не фрагментарну інформацію про своїх випускників?

Ці приклади можна продовжити і для решти показників орієнтовних критеріїв за орієнтовними нормами оцінювання, але метою нашої статті не передбачалося проведення такого ґрунтового критичного аналізу, але й не вказати на алогізми, цілковиту емпіричність і інтуїтивність розроблених

Таблиця 2

Взаємозв'язок рівнів ефективності діяльності ЗНЗ із величиною оцінного коефіцієнта $K_{ед}$

Рівні ефективності управління ЗНЗ	Інтервал значень коефіцієнта ефективності управління ЗНЗ ($K_{ед}$)	Межі значень коефіцієнта $K_{ед}$
Високий	0,81 – 1	$0,81 \leq K_{ед} \leq 1$
Достатній	0,61 – 0,8	$0,61 \leq K_{ед} \leq 0,8$
Задовільний	0,4 – 0,6	$0,4 \leq K_{ед} \leq 0,6$
Низький	0 – 0,39	$0 \leq K_{ед} < 0,4$

Таблиця 3

Шкала оцінювання параметрів показників ефективності діяльності ЗНЗ

0	0,2	...	1	...	2	бали
0%	10%		50%		100%	%

Якість управлінського, освітнього та інформаційного продуктів визначається в межах значень відповідних коефіцієнтів. Найбільш складною є процедура визначення ступеня реалізації, виконання дій, що оцінюється в частках від запланованих, спроектованих результатів. Оцінювання стану реалізації кожного параметра, як і коефіцієнта ефективності управління закладом, здійснюється в умовних одиницях (балах).

Максимальне значення за ефективну реалізацію відповідного параметра видів діяльності, функцій управління й посадових обов'язків учасниками ЗНЗ дорівнює 2 балам, часткову реалізацію – 1 бал. У разі нереалізації відповідного параметра дій, видів діяльності, функцій управління й посадових обов'язків учасниками ЗНЗ його оцінювання здійснюється за мінімальним значенням, тобто 0 балів. Окрім того, з метою отримання вірогідних результатів нами застосовано метод математичної обробки даних і здійснено співставлення шкали оцінювання параметрів – емпіричних показників процесу управління закладом, які характеризуються сукупністю значень числової системи від 0 до 2 балів, і їхньою відповідністю до відсоткових значень: 0 балів – 0%; 0,2 бали – 10,0% відповідно; 0,4 – 20,0%; 0,6 – 30,0%; 0,8 – 40,0%; 1 бал – 50,0%; 1,2 – 60,0%; 1,4 – 70,0%; 1,6 – 80,0%; 1,8 – 90,0%; 2 бали – 100,0%. Якщо значення коефіцієнта ефективності діяльності ЗНЗ ($K_{ед}$) лежать в інтервалі від 0 до 0,39, то рівень ефективності діяльності ЗНЗ відповідає низькому рівню; від 0,4 до 0,6 – задовільному; 0,61 – 0,8 достатньому; 0,81 до 1,0 – високому.

МОДЕЛЬ КРИТЕРІЇВ

оцінки ефективності діяльності загальноосвітніх навчальних закладів

Фактор 1. Ефективність діяльності адміністративно-управлінської ланки та функціонування процесів у загальноосвітньому навчальному закладі

1.1. Ефективність діяльності адміністративно-управлінської ланки та процесу управління загальноосвітнім навчальним закладом

(1 компонент фактора 1)

1.1.1. Ступінь реалізації функцій управління і посадових обов'язків керівником ЗНЗ згідно з чинним законодавством України.

1.1.2. Ступінь реалізації функцій управління і посадових обов'язків заступником директора з навчально-виховної роботи ЗНЗ згідно з чинним законодавством України.

1.1.3. Ступінь реалізації функцій управління і посадових обов'язків заступником директора з виховної роботи ЗНЗ згідно з чинним законодавством України.

1.1.4. Ступінь реалізації функцій управління і посадових обов'язків заступником директора з науково-методичної ЗНЗ згідно з чинним законодавством України.

1.1.5. Ступінь реалізації функцій управління і посадових обов'язків заступником директора з адміністративно-господарчої роботи ЗНЗ згідно з чинним законодавством України.

1.1.6. Наявність системи управління ЗНЗ і організаційної структури, що є адекватними меті, завданням і стратегіям розвитку ЗНЗ в контексті реалізації державної освітньої політики і регіональним умовам.

1.1.7. Наявність системи інформаційного забезпечення управління й документообігу в ЗНЗ і їх відповідність організаційній структурі системи управління ЗНЗ.

1.1.8. Дієвість планування діяльності усіх структурних підрозділів згідно з нормативно-директивними показниками функціонування процесів у ЗНЗ, координація дій суб'єктів управління і НВП щодо якісного виконання функціонально-посадових обов'язків і розроблення, ухвали та ефективної реалізації управлінських рішень в межах законодавчо визначених повноважень.

1.1.9. Забезпечення співпраці закладу з органами місцевого самоврядування, громадськості, учнівського самоуправління, соціальними інституціями, установами, засобами масової інформації, науковими інституціями, вищими навчальними закладами, батьками учнів та дієвості громадської складової в структурі закладу.

1.1.10. Забезпечення формування організаційної культури в ЗНЗ.

1.2. Якість організації освітнього процесу в загальноосвітньому навчальному закладі (2 компонент фактора 1)

1.2.1. Забезпечення умов рівного доступу до якісної освіти та задоволення освітніх, культурно-національних потреб учнівської молоді. ►

орієнтовних критеріїв не вбачається можливим.

Ми не претендуємо на вичерпність і абсолютність підходів, а пропонуємо науково обґрунтовану **факторно-критеріальну модель оцінки ефективності діяльності загальноосвітніх навчальних закладів та технологію статистичного опрацювання значень коефіцієнта ефективності діяльності ЗНЗ.**

Розробка критеріїв – ознак, на підставі яких буде відбуватися оцінювання, здійснено на підставі аналізу та синтезу показників, які характеризують у даному випадку ефективність діяльності загальноосвітніх навчальних закладів. За терміном „*effectiveness*” краще закріпити переклад „результативність”, „кінцеві результати” як ступінь досягнення об'єктом управління кінцевих (запланованих) результатів, як міра наближення фактичних результатів до задекларованих цілей або завдань. Інтегративним критерієм ефективності у такому сенсі виступає *суспільна значущість і корисність*, що дуже природно впливає із наведеного вище.

Уточнення та деталізація термінологічної сутності поняття і специфіка об'єкта дослідження зумовлює доцільність застосування терміна „*ефективність діяльності ЗНЗ*” у розумінні результативності діяльності з позицій її функціональності, тобто оцінки результатів досягнення чи не досягнення стратегічних, тактичних, операційних цілей, реалізації стратегічного набору, програм і проектів, розв'язання

завдань, що поставлені перед ЗНЗ, які мають досягатися за рахунок ефективного використання людських та інших ресурсів, підвищення якісних характеристик процесів, сформованості особистісних якостей суб'єктів управління та учасників НВП.

Вимірювання якості освіти, якості освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу, що лежать в основі оцінки ефективності діяльності закладом, є виключно складною методологічною проблемою, адже йдеться також і про характеристики, якості, моделі поведінки особистості, які через свою природу не можуть бути повністю вираженими в цифрах та формулах і бути співвідносними з фінансовими витратами, які до останнього часу не були предметом статистичного аналізу.

Ефективність процесу діяльності залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів, раціонального використання ресурсів, здійснення заходів, спрямованих на забезпечення можливості здійснення ефективної діяльності, зокрема і управлінської та самоуправління задля досягнення соціально значущих цілей.

Критерії оцінювання ефективності діяльності загальноосвітніх навчальних закладів структуровані за факторами, що репрезентовані критеріальними показниками (параметрами), згрупованими за спорідненими ознаками, на підставі яких здійснюється оцінка стану реалізації критеріїв. Елементи показника співвідносяться з певною характерною ознакою (в

1.2.2. Відповідність навчального плану нормативам, ступеню й типу закладу, розробки варіативної складової змісту ЗСО до нових педагогічних парадигм і освітніх потреб учнів, і їхніх інтересів через введення нових навчальних предметів, спецкурсів, авторських, інтегрованих, профільних курсів, факультативів та ін. та фактичний стан його виконання.

1.2.3. Надання учням права вільного вибору різних форм навчання: індивідуальна та групова форми навчання, екстернат, допрофільної підготовки, профільного навчання в обсязі державного стандарту та понад ним задля задоволення їхніх освітніх, культурно-національних, соціальних потреб.

1.2.4. Забезпечення дотримання чинного законодавства щодо вивчення української мови та реалізації державної мовної політики України.

1.2.5. Стан організації системи навчання учнів у ЗНЗ.

1.2.6. Забезпечення розробки й реалізації системи виховання учнів у закладі, раціональної організаційної структури управління системою виховання учнів у закладі на демократичних засадах, адекватної змісту та формам роботи.

1.2.7. Забезпечення умов для розвитку учнів (інтелектуальний, емоційний, духовний, фізичний, соціальний, творчий) і їх саморозвитку, самореалізації учнів у різних видах діяльності через варіативність форм її організації, вивчення інтересів і потреб учнів.

1.2.8. Рівень суспільного рейтингу ЗНЗ щодо забезпечення якісної освіти замовникам освіти.

1.2.9. Організація дослідно-пошукової роботи (в спеціалізованих школах, гімназіях, ліцеях, колегіумах).

1.2.10. Технологізація освітнього процесу в ЗНЗ задля забезпечення якості теоретико-методичного рівня викладання базових предметів з основ наук, профільних дисциплін, формування наукового світогляду учнів, опанування учнями різноманітними методами, способами та прийомами самостійного здобуття освіти.

1.3. Соціальний захист, охорона життя і здоров'я учнів і працівників загальноосвітнього навчального закладу (3 компонент фактора 1)

1.3.1. Дотримання конституційного права учасників навчально-виховного процесу на соціальний захист.

1.3.2. Охорона життя та збереження здоров'я учасників навчально-виховного процесу та сприяння закладам охорони здоров'я в організації щорічного безоплатного медичного огляду учнів, моніторингу і корекції стану здоров'я, проведенні лікувально-профілактичних заходів у ЗНЗ.

1.3.3. Організація харчування учнів у ЗНЗ.

1.3.4. Здійснення охорони праці учасників навчально-виховного процесу.

1.3.5. Додержання санітарно-гігієнічних умов діяльності ЗНЗ.

Фактор 2. Ресурсне забезпечення загальноосвітнього навчального закладу.

2.1. Кадрове забезпечення загальноосвітнього навчального закладу

(1 компонент фактора 2) ▶

2.1.1. Рівень укомплектованості закладу педагогічними працівниками відповідно до штатного розпису та раціональність їх розстановки.

2.1.2. Якісний і кількісний склад педагогічних працівників ЗНЗ.

2.1.3. Професійний рівень педагогічних працівників ЗНЗ.

2.1.4. Рівень виконання обов'язків педагогічними та науково-педагогічними працівниками ЗНЗ.

2.1.5. Забезпечення дотримання прав і гарантій держави педагогічних і науково-педагогічних працівників у ЗНЗ згідно з чинним законодавством України.

2.1.6. Забезпечення організації атестації педагогічних працівників і процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників у системі післядипломної педагогічної освіти згідно з плануванням цих процесів і їх результативність.

2.1.7. Заохочення педагогічних і науково-педагогічних працівників у ЗНЗ.

2.2. Матеріально-технічне, навчально-методичне та інформаційне забезпечення діяльності учасників навчально-виховного процесу і функціонування процесів у загальноосвітньому навчальному закладі
(2 компонент фактора 2)

2.2.1. Відповідність стану будівель і приміщень ЗНЗ державним будівельним і санітарно-гігієнічним нормам, використання земельних ділянок закладу відповідно до потреб учасників НВП та завдань навчального ЗНЗ.

2.2.2. Стан матеріально-технічного забезпечення навчальних кабінетів, лабораторій, бібліотеки, спортзалів, спортмайданчиків, навчально-дослідних ділянок та відповідність їх обладнання типовим перелікам обов'язкового навчального та іншого обладнання та існуючим нормативам, естетичним вимогам оформлення приміщень і навчальних кабінетів у ЗНЗ.

2.2.3. Стан інформатизації ЗНЗ.

2.2.4. Програмно-методичне забезпечення діяльності учасників навчально-виховного процесу загальноосвітнього навчального закладу.

2.2.5. Вироблення адміністрацією ЗНЗ стратегії розвитку матеріально-технічної бази й навчально-методичного забезпечення функціонування ЗНЗ та її реалізація через раціональність використання відповідно до потреб та завдань навчального закладу.

2.3 Фінансове забезпечення діяльності учасників НВП і функціонування процесів у загальноосвітньому навчальному закладі

(3 компонент фактора 2)

2.3.1. Відповідність загального фонду бюджету та позабюджетних коштів у ЗНЗ поточним потребам.

2.3.2. Залучення, прозоре та раціональне використання позабюджетних коштів за призначенням.

2.3.3. Планування фінансово-господарської діяльності, реальність заходів і визначення термінів та раціональність його виконання.

2.3.4. Фінансування витрат на формування іміджу ЗНЗ та результатів його діяльності, науково-теоретичних і методичних розробок, видання програм, методичних посібників, словників, дидактичних матеріалів. ►

даному випадку ознаки або індикатори діяльності учасників навчально-виховного процесу або процесів у ЗНЗ), що характеризує ефективність діяльності ЗНЗ і, як правило, передбачає безпосередню оцінку.

Фактори („латинською *factor* – чинник, умова, причина якого-небудь процесу, явища”), що є багатокомпонентними й репрезентовані багатокритеріальними показниками, ми умовно поділили на три групи [4, с. 922].

Критерій, як зазначено в словнику, є „...підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось, мірило” [1, с. 465], *мірило* – це те, що є основою для оцінки, вимірювання або порівняння чого-небудь, а *показник* як ознака чого-небудь – „... наочні дані про результати якоїсь роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь” [1, с. 838].

Під час розробки факторно-критеріальної моделі ефективності діяльності ЗНЗ з позицій системного, діяльнісного, синергетичного і ресурсного наукових підходів ми враховували показники функціонування ЗНЗ, соціально-педагогічні аспекти (організація навчально-виховного процесу, його специфіка й закономірності), які не підлягають вартісним оцінкам, але значною мірою визначають ефективність або неефективність витрат на освіту.

Критерії ефективності діяльності ЗНЗ розроблені в контексті соціально-економічних умов функціонування системи освіти й формування інформаційного

суспільства в країні з урахуванням законодавчо-правових основ формування галузі освіти, посадових вимог до керівництва ЗНЗ та результативності їхньої діяльності та суб'єктів НВП, а процедуру оцінювання результативності управлінської діяльності та якості освіти передбачено здійснювати залежно від виконання ними поставлених суспільно-значущих цілей і конкретних професійних задач. Ефективність діяльності ЗНЗ визначатимемо за результатами функціонування підсистем закладу, ефективності управлінської діяльності суб'єктів, ресурсним забезпеченням діяльності ЗНЗ, якістю освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу в циклі „навчальний рік”, ступенем досягнення поставлених перед ЗНЗ цілей і розв'язанням завдань.

Параметри показників ефективності управлінської діяльності (наявність, ступінь виконання управлінських дій, відповідність нормативно-директивним показникам, ступінь реалізації функцій і посадових обов'язків, видів діяльності, ступінь виконання чинного законодавства з певного аспекту діяльності) та якості освітньої діяльності (наявність, якість, відповідність державним стандартам освіти) є багатомірними та багатокритеріальними і, на нашу думку, їх слід оцінювати за двома шкалами, кількісною та якісною, та які можуть бути співставлені між собою. Слід звернути увагу на те, що певною мірою елементи цього підходу використовувалися дослідни-

Фактор 3. Якість освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

3.1. Досягнення учнів у навчально-пізнавальній діяльності

(1 компонент фактора 3)

3.1.1. Високий рівень навчальних досягнень учнів ЗНЗ за результатами річного (семестрового) оцінювання (кількість учнів, які засвоїли зміст освіти з предметів навчального плану на високому рівні).

3.1.2. Достатній рівень навчальних досягнень учнів ЗНЗ за результатами річного (семестрового) оцінювання (кількість учнів, які засвоїли зміст освіти з предметів навчального плану на достатньому рівні).

3.1.3. Середній рівень навчальних досягнень учнів ЗНЗ за результатами річного (семестрового) оцінювання (кількість учнів, які засвоїли зміст освіти з предметів навчального плану на середньому рівні).

3.1.4. Низький рівень навчальних досягнень учнів ЗНЗ за результатами річного (семестрового) оцінювання (кількість учнів, які засвоїли зміст освіти з предметів навчального плану на низькому рівні).

3.1.5. Відповідність рівня загальноосвітньої підготовки учнів вимогам Державних стандартів загальної середньої освіти за результатами зовнішнього незалежного оцінювання.

3.1.6. Результативність участі учнів у міжнародних і всеукраїнських олімпіадах (кількість призерів у відсотковому (%) відношенні до загальної кількості учнів у ЗНЗ).

3.1.7. Результативність участі учнів у обласних, міських (районних олімпіадах) (кількість призерів у відсотковому (%) відношенні до загальної кількості учнів у ЗНЗ).

3.1.8. Результативність участі учнів у МАН (кількість призерів у відсотковому (%) відношенні до загальної кількості учнів у ЗНЗ).

3.1.9. Кількість медалістів у відсотковому (%) відношенні до загальної кількості випускників 11-х класів, учнів 9-х класів із відзнакою.

3.1.10. Вступ випускників 11(12)-х класів до вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації (% відсоток вступу).

3.2. Досягнення учнів у різних видах діяльності

(2 компонент фактора 3)

3.2.1. Результативність участі учнів у турнірах, творчих конкурсах, спортивних змаганнях і ін. (кількість переможців у відсотковому (%) відношенні до загальної кількості учнів у ЗНЗ).

3.2.2. Соціальна компетентність учнів (адаптація учнів до соціуму та їх підготовка до самостійного життя, рівень соціальної зрілості учнів, сформованість системи цінностей).

3.2.3. Рівень дотримання законів та законслухняності учнівською молоддю (необхідно врахувати стан правопорушень, кримінальних і адміністративних).

У процесі дослідження розроблено **математичний апарат оцінювання ефективності діяльності ЗНЗ**. Незалежною змінною в дослідженні визначено фактор, який безпосередньо впливає на об'єкт вивчення, тобто діяльність ЗНЗ.

Показник ефективності діяльності K_{ed} визначається як сума значень трьох факторів, які репрезентовані багатокритеріальними показниками з урахуванням їх вагових коефіцієнтів за формулою (1), яка в результаті низки перетворень і послідовних підстановок системи показників факторів Φ_1 (3), Φ_2 (4), Φ_3 (5) набуває вигляду (6).

$$K_{ed} = \sum_{i=1}^3 \psi_i \cdot \Phi_i, \quad (1)$$

$$K_{ed} = \psi_1 \cdot \Phi_1 + \psi_2 \cdot \Phi_2 + \psi_3 \cdot \Phi_3, \quad (2)$$

$$\Phi_1 = \sum_{j=1}^3 x_{1,j}, \quad (3)$$

$$\Phi_2 = \sum_{j=1}^3 x_{2,j}, \quad (4)$$

$$\Phi_3 = \sum_{j=1}^2 x_{3,j}, \quad (5)$$

$$K_{ed} = \sum_{j=1}^3 \psi_{1,j} \cdot x_{1,j} + \sum_{j=1}^3 \psi_{2,j} \cdot x_{2,j} + \sum_{j=1}^2 \psi_{3,j} \cdot x_{3,j}, \quad (6)$$

де K_{ed} – показник ефективності діяльності ЗНЗ; ψ_1, ψ_2, ψ_3 – вагові коефіцієнти відповідних факторів; Φ_1 – фактор першого порядку – ефективність діяльності адміністративно-управлінської ланки та функціонування процесів у загальноосвітньому навчальному закладі; Φ_2 – фактор другого порядку – ресурсне забезпечення загальноосвітнього навчального закладу; Φ_3 – фактор третього порядку – якість освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу.

Значення вагових коефіцієнтів факторів під час обчислення числових значень коефіцієнта ефективності отримане шляхом експертної оцінки. Результати експертної оцінки округлені до двох значущих цифр і нормовані на одиницю, як це видно з формули (7).

$$\sum_{i=1}^{10} \psi_{ij} = 1, j=1,2,3 \quad (7)$$

Числове значення першого фактора Φ_1 – **Ефективність діяльності адміністративно-управлінської ланки та функціонування процесів у загальноосвітньому навчальному закладі** – згідно з формулою 3 одержується як сума трьох експертно отриманих значень критеріїв: 1.1 – ефективність діяльності адміністративно-управлінської ланки та процесу управління загальноосвітнім навчальним закладом; 1.2 – якість організації освітнього процесу в загальноосвітньому навчальному закладі; 1.3 – соціальний захист, охорона життя і здоров'я учнів і працівників загальноосвітнього навчального закладу. ►

ками і раніше на обмеженій кількості показників явищ, які вивчалися або контролювалися. Так якісна оцінка результатів і продуктів управлінської діяльності за традиційною системою здійснювалася у таких вимірах, як „задовільно” чи „незадовільно”, а кількісна – у відсоткових одиницях. Поєднання якісного й кількісного підходів, розширення кваліметричної бази оцінювання ефективності діяльності ЗНЗ супроводжується варіативністю технологій оцінювання процесів у ЗНЗ, включаючи раціоналізацію та упорядкування існуючих процедур контролю згідно з чинним законодавством. Спрощену процедуру визначення параметрів компонентів факторів ефективності діяльності ЗНЗ проілюстровано у табл. 1.

Для якісних оцінок показників факторів нами розроблено механізм переводу отриманих результатів в кількісні показники, що дозволить їх статистично узагальнити. Як бачимо, з визначених нами показників оцінювання компонентів фактора, один із них – наявність – визначається достатньо просто у ході звичайної процедури самоконтролю або контролю завдяки визначенню наявності або відсутності управлінського та освітнього продуктів за визначеним переліком (наприклад, наявність концепції розвитку, статуту, штатного розпису, програмного забезпечення, системи планів тощо).

Критерії і показники оцінювання ефективності діяльності ЗНЗ подаються у балах та їх долях від нор-

мативів (стандартів), які розроблені МОН України та іншими міністерствами для галузі освіти. Критерії оцінювання ефективності діяльності ЗНЗ за обрахованими значеннями відповідних показників відповідають певному рівню ефективності діяльності (високий, достатній, задовільний, низький). Значення коефіцієнтів ефективності діяльності ЗНЗ (K_{ed}) подані від 0 до 1, а інтервал значень (K_{ed}) подано у таблиці 2. Параметри критеріїв оцінювання подаються у частках (долях) від нормативів (стандартів) та співвідносяться зі шкалою оцінювання емпіричних показників діяльності ЗНЗ (табл. 3).

Викладена технологія оцінювання ефективності діяльності ЗНЗ за допомогою системи факторів і багатокритеріальних показників, які характеризують ступінь досягнення мети та результативність діяльності ЗНЗ, освітні, управлінські та інформаційні продукти, цілком відповідає потребам практики і є зручною у використанні. Дана технологія є універсальною, і за зміни умов функціонування ЗНЗ або вироблення інших управлінських та інформаційних продуктів чи вимог до управління можуть бути модернізовані або замінені одні критерії на інші або визначені інші фактори впливу на ефективність процесів.

За аналогією можна розробити модифіковану версію або зовсім іншу за змістовим наповненням модель і здійснити статистичне опрацювання коефіцієнта ефективності діяльності ЗНЗ. Важливо зрозуміти, що дана технологія спрямована на визначення ефективності діяльності ЗНЗ, а не на пошук методів, засобів, резервів його підвищення.

Визначення значення коефіцієнта ефективності діяльності ЗНЗ дає можливість оцінити рівень ефективності функціонування підсистем закладу, управлінської діяльності адміністративно-управлінської ланки, визначити роль і внесок кожного суб'єкта управління та самоуправління усіх ієрархічних рівнів у забезпечення якісної освіти та досягнення мети. Зауважимо, що висвітлена факторно-

критеріальна модель ефективності діяльності ЗНЗ і технологія її оцінювання ґрунтується на методології досліджень щодо виміру, аналізу й оцінки результатів педагогічних досліджень, теорії соціального управління, управління людськими ресурсами, змісті управлінської діяльності, теорії діяльності, кваліметричному підході до оцінювання якості діяльності та системи багатокритеріальних показників. Модель наочно відображає основні характеристики процесу державно-громадського управління та самоуправління, управлінської діяльності; дозволяє практично визначити ефективність діяльності ЗНЗ у розрізі критеріальних рівнів та проаналізувати існуючий стан досягнення

Для обчислення числового значення другого фактора Φ_2 – *Ресурсне забезпечення загальноосвітнього навчального закладу* – за формулою 4 необхідно за аналогією здійснити оцінювання значень показників його 3-х компонентів й обчислити суму їхніх добутків: 2.1 – кадрове забезпечення загальноосвітнього навчального закладу; 2.2 – матеріально-технічне, навчально-методичне та інформаційне забезпечення діяльності учасників навчально-виховного процесу і функціонування процесів у загальноосвітньому навчальному закладі; 2.3 – фінансове забезпечення діяльності учасників НВП і функціонування процесів у загальноосвітньому навчальному закладі.

Значення *якості освітньої діяльності загальноосвітнього навчального закладу* – фактор Φ_3 обчислюється за формулою 5 і репрезентовано двома компонентами 3.1. – досягнення учнів у навчально-пізнавальній діяльності в ЗНЗ, 3.2. – досягнення учнів у різних видах діяльності згідно з факторно-критеріальною моделлю.

Розгляд механізмів розробки управлінських, інформаційних продуктів, управлінських рішень як продуктів діяльності керівництва й методів їх реалізації під час управління не передбачено в рамках здійснення даного дослідження. Водночас за формулами (3), (4) і (5) можливо оцінити ступінь впливу факторів Φ_1 , Φ_2 , Φ_3 на ефективність діяльності закладом, а застосування методу двофакторного дисперсійного аналізу та математичної статистики дозволяє визначити їх кореляційний зв'язок і ступінь впливу на якість освітнього процесу [2, С.328–443].

мети й конкретизувати стратегічні цілі й „стратегічний набір” розвитку закладу.

Технологія статистичного опрацювання значень коефіцієнта ефективності діяльності ЗНЗ

1. За даними, отриманими для групи ЗНЗ (на кожному етапі експерименту: констатувальному – КЕЕ, формувальному – ФЕЕ до якого включено нами і контрольний зріз – КЗЕ), обчислюємо значення коефіцієнта ефективності діяльності j -го ЗНЗ як функцію факторів j -го ЗНЗ

$$K_{edj} = \sum_{i=1}^n \Psi_i \cdot x_i \quad (1),$$

де Ψ_i – ваговий коефіцієнт i -го фактора, а x_i – сумарне значення оцінки i -го фактора j -го ЗНЗ на певному етапі експерименту, x_i обчислюються за такою формулою:

$$x_i = \Phi_k \sum_{k=1}^D P_k \quad (2),$$

де: D – кількість показників фактора (для $\Phi_1 D=3$, для $\Phi_2 D=3$, для $\Phi_3 D=2$); P_k – k -й показник i -го фактора, Φ_k – ваговий коефіцієнт k -го показника у i -го фактора.

2. За математичне сподівання [5, с. 19 – 23] прийнято середнє значення функції K_{ed} , яке обчислюється за формулою

$$\langle M \rangle = \frac{\sum_{j=1}^m K_{edj}}{m} \quad (3),$$

де m – розмір вибірки, що у нашому дослідженні представляє кількість ЗНЗ, яка дорівнює кількості закладів, які будуть задіяні в експерименті). Знаходимо математичне сподівання K_{edr} для певного району:

$$\langle K_{edr} \rangle = \frac{\sum_{j=1}^m K_{edj}}{m} \quad (4),$$

де K_{edj} – значення коефіцієнта ефективності діяльності j -го ЗНЗ, j – номер (код) ЗНЗ, а m – кількість ЗНЗ у районі, r – код району міста.

Наприклад, у N -районі міста чи району 20 ЗНЗ:

$$\langle K_{edr} \rangle = \frac{\sum_{j=1}^{20} K_{edj}}{20} \quad (5).$$

3. Визначаємо стандартне відхилення функції K_{ed} за формулою:

$$S = \sqrt{\frac{m \sum_{j=1}^m K_{edj}^2 - \left(\sum_{j=1}^m K_{edj} \right)^2}{m(m-1)}} \quad (6).$$

ВИСНОВКИ

Оцінювання роботи загальноосвітнього навчального закладу забезпечується аналізом якісних і кількісних показників його діяльності та досягнутих результатів із застосуванням різних методів і технологій діагностування, моніторингу, експертизи та бажано застосування таких методів аналізу стратегічного управління, як SWOT аналіз, PEST аналіз, GAP аналіз задля визначення сильних і слабких сторін діяльності, прогнозу розвитку процесів і технологій реалізації „дерева цілей”.

Оцінка ефективності діяльності загальноосвітніх навчальних закладів необхідна для з'ясування реального стану, оскільки дозволяє встановити ступінь відповідності досягнутих результатів нормативним вимогам і ресурсному забезпеченню, потребам замовників освіти, соціальному замовленню суспільства, особистісним очікуванням громадян та планування подальшого розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. Т. Бусл. – К.: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2001. – С. 465.
2. Калініна Л. М. Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології: моногр. / Л. Калініна. – К.: Інформатодор, 2008. – 472 с.
3. Образцов П. И. Методы и методология психолого-педагогического исследования / П. И. Образцов. – СПб.: Питер, 2004. – 268 с.
4. Пустовіт Л.О. Словник іншомовних слів / Л.О. Пустовіт, О.І. Сколенко, Г.М. Сята, Т.В. Цимбалюк. – К.: Вид-во „Довіра” УНВЦ „Рідна мова”, 2000. – С. 922.

5. Румшинский Л.З. Математическая обработка результатов эксперимента: Справочное руководство / Л.З. Румшинский. — М.: Наука, 1971. — с.19 — 23.
6. Теннант-Смит Дж. Бейсик для статистиков / Дж. Теннант-Смит; пер. с англ. — М.: Мир, 1988. — С. 44.



Людмила Калинина
Критерии оценки эффективности деятельности общеобразовательных учебных заведений

В статье раскрыта научно обоснованная факторно-критериальная модель оценки эффективности деятельности общеобразовательных учебных заведений; критерии оценивания через определенные факторы и критериальные показатели. Внедрение модели позволяет определить эффективность деятельности заведения по результатам функционирования подсистем, управленческой деятельности субъектов, ресурсному обеспечению деятельности, качеству образовательной деятельности в разрезе цикла „учебный год”, степени достижения целей и задач, поставленных перед коллективом.

Ключевые слова: критерии оценки деятельности ЗНЗ, факторно-критериальная модель оценки деятельности ЗНЗ, эффективность деятельности ЗНЗ, модель критериев оценки эффективности деятельности ЗНЗ.



Liudmyla Kalinina
Criteria of estimation of the efficiency of general educational establishments' activity

The article gives scientifically grounded factor-criteria model of estimation of the efficiency of general educational establishments' activity; the estimation criteria through represented factors and criteria indexes.

Introduction of the model allows to define the efficiency of the establishment's activity by the results of functioning of its subsystems, administrative activity of the subjects, by resource providing of the establishment's activity and fulfilling the tasks.

Keywords: criteria of general educational establishments' activity, factor-criteria model of estimation, efficiency of the establishment's activity, criteria model of estimation of GEE's activity.

Стандартне відхилення представляє відхилення генеральної сукупності для інтервалу значень K_{ed} , які передбачаються відомими. Для кількості даних, які отримані в експерименті, можна вважати, що значення S наближається до дисперсії σ генеральної сукупності, тобто „...повного набору значень, який може набувати випадкова величина” [6, с.44].

4. Для діапазону зміни значень K_{ed} , який становить $0 \div 1$, знаходимо відносні частоти V_k попадань значень функції у кожен із семи інтервалів ($L=7$)

$L \in [0; 0,4); [0,4; 0,5); [0,5; 0,6); [0,6; 0,7); [0,7; 0,8); [0,8; 0,9); [0,9; 1)$.

Відносні частоти обчислюються за формулою

$$V_k = \frac{n_k}{\sum_{i=1}^N n_i} \quad (Д.7),$$

де n_k — кількість попадань значень функції K_{ed} у k -й інтервал, N — загальна кількість значень K_{ed} . Відносній частоті V_k можна ставити у відповідність ймовірності попадання значення випадкової величини K_{ed} у k -й інтервал [3]. Отримуємо гістограму, яка опише ймовірність попадання значень коефіцієнта ефективності діяльності K_{ed} в k -ий інтервал.

5. Перевіряємо розподіл частот V_k від k на відповідність нормальному розподілу.

6. Для значення коефіцієнта надійності $t_a=0.95$ визначаємо ширину довірчого інтервалу відхилень вибіркової середньої величини. Довірчий інтервал X для математичного сподівання генеральної сукупності представляє собою діапазон значень K_{ed} , які використовується для визначення рівня надійності. Рівень надійності даних K_{ed} , частоти яких знаходяться в цьому інтервалі, визначається за формулою $100*(1-a)\%$, де значення $a = 0,05$ і дорівнює $95,0\%$

7. Виконуємо процедури 1 – 6 для даних, які будуть нами отримані на констатувальному та формуальному етапах експерименту.

8. Здійснюємо порівняння отриманих даних.

9. Приймаємо за нульову статистичну гіпотезу незалежність вибірок, отриманих на констатувальному та формуальному, констатувальному та у контрольному зрізі експерименту до однієї генеральної сукупності. Під час формулювання нульової гіпотези ми враховували, що розходження значень коефіцієнта ефективності діяльності ЗНЗ генеральної сукупності у процесі дослідно-експериментальної роботи може бути зумовлено і випадковими причинами.

H₀: Отриманий емпіричний розподіл значень K_{ed} на формуальному етапі та його контрольному зрізі передбачаємо не буде відрізнятися від теоретичного розподілу.

H₁: Отриманий емпіричний розподіл значень K_{ed} на етапах ФЕЕ та КЗЕ ФЕЕ передбачаємо будемо відрізнятися від теоретичного розподілу.

10. За критерієм К. Пірсона перевіряємо статистичну достовірність гіпотез.

ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ

в суспільному житті й політиці Російської імперії. Рецензія

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2010

74

Виокремити малодосліджені аспекти в діяльності інтелігенції, прийти до високого рівня узагальнення ролі української інтелігенції в суспільному й політичному житті того періоду, ввести в науковий обіг нові твердження автора допомогли глибокий аналіз історіографії та залучення широкого кола джерел. Так щодо останніх, то при ознайомленні з текстом монографії відчувається, що автор використовував як мінімум три великі групи джерел: мемуари та спогади; тогочасна публіцистика та періодика; матеріали українських архівів (серед яких і ті, що водяться у науковий обіг уперше).

У науковому дослідженні Коляди І.А. також приваблює фундаментальність, логічність, обґрунтованість і послідовність викладу матеріалу та висновків. Так, зокрема, детально проаналізувавши історіографію та джерельну базу свого наукового дослідження, автор переходить у другому розділі до розгляду особливостей соціального статусу тогочасної української інтелігенції, її основних рис та місця в системі державної стратифікації. Автор визначив основні моменти формування різних прошарків інтелігенції: гуманітарної, технічної, комерційної, охарактеризував їхнє повсякденне життя, склав соціально-психологічний портрет представників від різних прошарків інтелігенції.

Окремо хотілося б виділити цікавий аспект, який розкрив автор, а саме: матеріально-побутові умови життя інтелігенції, її повсякдення, родинні стосунки та моделі поведінки у міжособистісних взаєминах і взаєминах із соціумом.

Глибиною наукового осмислення та ґрунтовністю викладу матеріалу відзначається третій розділ монографії, в якому автор розкриває цілий ряд заходів, вжитих представниками української інтелігенції на ниві формування української національної культури та самосвідомості.

Четвертий розділ монографії присвячений розкриттю основних напрямів політичної активності інтелігенції. Сюди входить аналіз її участі в діяльності громадських і політичних рухах, політичних партіях, державних інституціях.

Висновки, зроблені автором, цілком справедливі та логічні, вони відзначаються чіткістю формулювань, конкретністю висловлювань та високим рівнем осмислення результатів наукового дослідження.

Разом з позитивними якостями цього фундаментального дослідження слід також наголосити на ряді недоліків, серед яких захопленість автора розглядом організаційних засад деяких суспільних рухів та політичних партій.

Олександр РУБЛЬОВ

Вчений секретар Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор

Монографія кандидата історичних наук, доцента кафедри методики викладання історії та суспільно-політичних дисциплін Інституту історичної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова *Коляди І.А. Українська інтелігенція в Росії: суспільно-політична та соціально-культурна діяльність (друга половина XIX – початок XX ст.)*. – К., 2010 присвячена дослідженню ролі української інтелігенції в суспільному житті і політиці Російської імперії, охоплює досить значний хронологічний відрізок часу та включає в себе надзвичайно різні аспекти діяльності української інтелігенції у тогочасному житті Російської імперії.

Слід відзначити, що проблема виникнення, розвитку та діяльності інтелігенції в Російській імперії не нова, проте подібного за часовими рамками, залученням широкого кола джерел, рівнем аналізу, узагальнення та конкретизації історичних фактів і процесів історичного дослідження в історіографії ще не було.

В цілому ж монографія Коляди І.А., яка є продуктом багаторічної, сумлінної наукової праці автора, заслуговує на увагу не тільки фахівців історії української інтелігенції Російської імперії, а й вчителів, керівників загальноосвітніх навчальних закладів, всіх тих, хто цікавиться історією України.

ПРОБЛЕМИ СИТУАТИВНОГО ЛІДЕРСТВА В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Розкриваються проблеми ситуативного лідерства в управлінській діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу. Дано характеристику інноваційним управлінським функціям керівника ЗНЗ, вказано на важливість розвитку управлінських умінь через використання на курсах підвищення кваліфікації такого методу навчання, як „автобіографічна рефлексія”.

Ключові слова: менеджмент освіти, функції управління, інноваційні управлінські функції, ситуативне лідерство.

Сучасний етап розвитку системи освіти, спрямований на її інноваційний розвиток, створив умови для залучення до управлінської діяльності таких керівників закладів і установ освіти, які не лише здобули професійні знання з теорії управління людськими, матеріальними й фінансовими ресурсами (менеджменту), а й такими, що є лідерами в освітніх організаціях, керівниками конкретних процесів, що

забезпечують їх успішність і ефективність.

Згідно чинного законодавства про освіту на посаду керівника загальноосвітнього навчального закладу (ЗНЗ) призначається педагогічний працівник з вищою освітою, який отримав додаткову освіту з управління соціальними (соціально-педагогічними) системами. Однак ця вимога закону протягом багатьох років виконується лише частково; більшість керівників ЗНЗ не мають додаткової вищої освіти з менеджменту організацій; в основному вони проходять курси підвищення кваліфікації. При чому в обласних інститутах післядипломної педагогічної освіти, яких налічується

Мета статті: розкрити проблеми ситуативного лідерства в управлінській діяльності керівника загальноосвітнього навчального закладу.

Завдання: проаналізувавши інноваційні управлінські функції керівника загальноосвітнього навчального закладу, виокремити основні типи шкіл та види лідерства, що сприяють розвитку системи освіти.

Управління
школою



**Лідія
ДАНИЛЕНКО**

Доктор педагогічних наук,
професор

Директор школи, ліцею, гімназії № 3 2010

Нагадаємо деякі інноваційні управлінські функції керівника ЗНЗ, обгрунтовані в дисертаційному дослідженні Н.С. Погрібної. Це функції моніторингу, маркетингу, проектування й інвестиції [6].

Зокрема, моніторингова управлінська функція керівника ЗНЗ забезпечує його постійні локальні та загальні спостереження з метою їх подальшої корекції та приведення всіх видів діяльності у відповідність до визначених цілей. Вона сприяє отриманню керівником постійної й об'єктивної інформації про стан справ організації. За умов її реалізації створюється інформаційна база про діяльність ЗНЗ за всіма напрямками, яка сприяє активізації процесів самоорганізації та самоврядування в учнівському, педагогічному і батьківському колективах.

Важливим є те, що моніторингова управлінська функція є самостійною управлінською функцією і тому не може перетворюватися у функцію прийняття управлінського рішення чи обліку й контролю. Інформація, отримана в ході моніторингових процедур, має використовуватися лише для аналізу ситуації в закладі освіти та її покращення.

Маркетингова управлінська функція керівника ЗНЗ сприяє швидкій його адаптації до сучасних ринкових умов. У межах її реалізації керівник здійснює аналіз зовнішніх комунікацій закладу освіти, прагне до передбачуваності й скерованості цього процесу через створення освітнього продукту, на який розраховує замовник.

Здійснення маркетингової функції потребує від керівника здатності до прогнозування, моделювання, реалізації образу освітнього закладу майбутнього, створення його внутрішньої культури, визначення умов, здатних до реалізації на освітньому ринку, ресурсів, якими він володіє.

Реалізація маркетингової управлінської функції керівника відбувається за умов постійного формування й підтримки спільно з учнівським, педагогічним і батьківським колективами, відповідного освітнього середовища, зацікавленого у високоякісній освітній діяльності даного закладу освіти.

Проектна функція в інноваційній управлінській діяльності керівника ЗНЗ відтворює сутність його інноваційної діяльності. Завдяки її реалізації від-

24 в Україні та в автономній республіці Крим, керівники ЗНЗ навчаються як викладачі шкільних предметів і лише частково як керівники соціально-педагогічними системами. І лише в Центральному інституті післядипломної педагогічної освіти (ЦППО) ДВНЗ „Університет менеджменту освіти” керівники ЗНЗ навчаються за скороченими програмами, передбаченими Державним стандартом з підготовки магістрів з менеджменту освіти чи магістрів з управління навчальним закладом. Тобто лише в ЦППО керівники ЗНЗ підвищують кваліфікацію як управлінці. Однак цей обсяг підвищення кваліфікації є недостатнім для сучасних вимог і потреб суспільства й держави.

За нашими експериментальними даними встановлено, що серед слухачів курсів підвищення кваліфікації – керівників ЗНЗ, що навчалися в ЦППО, мають додаткову вищу освіту з управління навчальним закладом (чи менеджменту освіти) лише 21% респондентів. Цей показник, отриманий у 2009 році, порівняно з 2000 роком зріс на 17%, що свідчить про позитивну тенденцію такої підготовки професійних управлінців у вітчизняній системі загальної середньої освіти. Продовжують працювати керівниками ЗНЗ фахівці з 20-25 річним досвідом управлінської діяльності (34% респондентів). Проблемним є те, що вони недостатньо володіють сучасними функціями управління, зокрема, такими, як:

- менеджерська, консультативна, прогностична, представницька, політико-дипломатична, обгрунтованими в монографіях Л.І. Даниленко і Н.М. Островерхової [1; 2; 3];
- інформаційна – у монографії Л. Калініної [4];
- бачення стратегії й розвитку, керівництва й моніторингу якості освітнього процесу, мотивації управління персоналом, управ-

ління розвитком і фінансами, внутрішньої та зовнішньої комунікації – у колективному науково-методичному посібнику, рекомендованому Міністерством освіти і науки України [5].

Серед пріоритетних управлінських функцій керівники ЗНЗ продовжують називати лише традиційні (планування, організація, координація, облік, контроль), і в більшості саме ті, що не сприяють розвитку інноваційних, демократичних змін в управлінні: це функції планування – 96,7%, контролю – 91,9% й організації – 70,9%.

Опитування та інтерв'ювання керівників ЗНЗ, проведене в ЦППО за останні два роки (522 респонденти), свідчить: 87% респондентів впевнені, що в сучасному суспільстві немає місця авторитарному управлінню; 73% вважають, що директор сучасного ЗНЗ має відтворювати у своїй діяльності такі риси, як: високий рівень загальноосвітньої та професійної підготовки; здатність приймати сміливі самостійні нестандартні рішення; здатність до здійснення процесу постійного поновлення знань та самоосвіти; прагнення до досягнення, створення та реалізації нового протягом усього виробничого життя; високий рівень комунікативних умінь та вмінь працювати в групі й колективі.

Переважає більшість керівників ЗНЗ (83,8%) вважають, що першою умовою інноваційного розвитку закладу освіти є реалізація особистісно орієнтованого підходу до управління; 67,7% – додаткова матеріальна та інформаційна підтримка; 61,2% – здійснення спеціальної підготовки до інноваційної діяльності; 87,7% – власний приклад керівника загальноосвітнього навчального закладу – учасника інноваційних процесів; 77,4% – впровадження в управління нового змісту форм і методів роботи. 93,6% респондентів усвідомлюють, що на освітньому ринку відбувається

працюються технології розроблення, експериментування, апробації та впровадження освітніх інновацій, здійснюється залучення учасників навчально-виховного процесу до інноваційних процесів, формується мотиваційна сфера розуміння педагогами якісних змін, яких потребує їх діяльність і діяльність закладу освіти в цілому.

Через реалізацію проектно-управлінської функції керівник ЗНЗ створює реальні умови для залучення педагогів й учнів до управлінської та інноваційної діяльності.

Ця управлінська функція потребує від керівника постійного проектування стратегії розвитку закладу освіти шляхом визначення мети, шляхів її досягнення, з'ясування основних завдань, планування послідовності дій, залучення виконавців, організації виконання, здійснення контролю за ходом виконання, накопичення та реалізації необхідних ресурсів, втілення передбачених заходів, підведення підсумків через визначення коефіцієнту залучення кожного учасника проекту.

При застосуванні проектно-управлінської функції кожний керівник обов'язково є членом проектно-групи, але не обов'язково є її керівником – це важливо для формування демократичних засад управління і створення творчих умов праці.

Інвестиційна функція в управлінні ЗНЗ забезпечує запит, потреби учасників навчально-виховного процесу через фандрайзинг [7].

Головна мета цієї функції полягає в залученні додаткових ресурсів завдяки успішному переконанню інших в тому, що здійснення будь-якої діяльності, у т.ч. інноваційної, є доцільним і необхідним, потребує при цьому фінансової, матеріальної чи інтелектуальної підтримки.

Фандрайзинг здійснюється через рекламу, спеціальні заходи, пошту, членські внески, особисті зустрічі тощо.

Для переконання інвестора у необхідності підтримати будь-який шкільний проект бажано його розробити максимально зрозумілим (прозорим, прогнозованим) й економічним з визначенням дольової участі й вкладання власних інвестицій в нього.

Знання і володіння цими функціями в управлінні ЗНЗ сприятиме розвитку їх керівників як лідерів.

активна конкуренція, яка спонукає їх до впровадження інновацій шляхом: покращення управлінської діяльності (89,6%), оновлення роботи з кадрами (63,7%), впровадження нових проєктів (39,6%), вивчення теорії управління (25,8%).

Таке протиріччя свідчить про те, що *керівники ЗНЗ розуміють про необхідність змін, яка настала, але недостатньо до них підготовлені*. Тому що саме знання і застосування сучасних управлінських функцій керівника ЗНЗ (модернізовані, розвивальні, інноваційні) спільно з традиційними (прийняття управлінського рішення, планування, організація, коригування, координування, облік і контроль) сприятимуть інноваційному розвитку закладу освіти й забезпечать їх лідерство в управлінні, якість, яка прискорить процеси переведення соціально-педагогічних систем зі стану стабільного функціонування у стан інноваційного розвитку й добробуту.

Не можна не погодитися з думкою С.М. Курганського, коли він називає функцію управління „мозком” усієї управлінської діяльності закладу освіти, його центральною нервовою системою, яка об'єднує, інтегрує всі інші функції в єдине ціле.

Практичний досвід керівників визначається їхнім мисленням [8]. А це означає, що рівень ефективності діяльності закладу освіти залежить від рівня мислення його керівника.

Для того, щоб кожний керівник ЗНЗ прагнув розвивати свій спосіб мислення, в європейських країнах, зокрема, у Нідерландах, на курсах підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти запроваджується такий метод навчання, як «автобіографічна рефлексія», при застосуванні якого кожний керівник закладу освіти обмірковує власну кар'єрну історію, описує різні факти, аргументує причини їх виникнення. В основу цього методу навчання покладена теорія „суб'єктивної концепції лідерства”

[8], яка розглядається науковцями і практиками як „окуляри, крізь які керівник дивиться на реальність”.

За допомогою рисунка можна побачити, що „суб'єктивну концепцію лідерства” керівника ЗНЗ розглядають через професійний самоаналіз власної управлінської діяльності й систему знань, власного досвіду й перспектив.

З одного боку, „суб'єктивна концепція лідерства” містить низку думок керівника щодо самого себе, а саме:

- *Особистий образ*: як керівник описує себе, якої думки він/вона про самого себе?
- *Самооцінка*: наскільки добре він/вона виконує свою роботу, як оцінює себе?
- *Професійна мотивація*: які мотиви спонукали керівника стати керівником або змінити свою роботу чи функції. Які чинники відіграють найбільшу роль у його професії?
- *Бачення завдання*: які є найважливішими, щоб бути гарним керівником? Що потрібно робити, щоб стати гарним керівником і чому?
- *Бачення майбутнього*: які очікування має керівник щодо своєї професії в майбутньому?

З іншого боку, „суб'єктивна концепція лідерства” керівника ЗНЗ передбачає зображення його перспектив, що базуються на існуючому власному досвіді та знаннях.

„Суб'єктивна концепція лідерства” не завжди буває прийнятною. Фільтри, через які керівник вибірково розглядає свій досвід, можуть бути дещо „засміченими”.

Коли керівник прагне покращити свою професійну діяльність, він досліджує свою „суб'єктивну концепцію лідерства”, коригує та збагачує її; досліджує власну історію життя, щоб дізнатися про критичні випадки та досвід, які привели до тієї суб'єктивної концепції, якою він/вона послуговується.

Для розвитку управлінських умінь важливим є використання на курсах підвищення кваліфікації такого методу навчання, як „автобіографічна рефлексія”, в якій керівник обмірковує власну кар’єрну історію, описує різні факти, аргументує причини їх виникнення.

Описуючи свою професійну (управлінську) автобіографію за відповідними критеріями, керівник, як правило, прагне визначити рівень ефективності своєї управлінської діяльності.

У теорії управління існує декілька підходів щодо виявлення рівня ефективності. Один із них – функціональний, описаний нами в роботі [2], за яким вираховується величина співвідношення кількості управлінських функцій, що реалізуються в діяльності керівника ЗНЗ, до їх загальної кількості; другий – ситуаційний, в якому значна роль відводиться лідерству керівника закладу освіти [8].

Ситуаційний підхід щодо визначення ефективності управління розглянемо за Квіном (Quinn) [8], який у своєму дослідженні розглядав чотири різні погляди на ефективність (схеми 1 і 2).

Розглянемо коротко **типи шкільних лідерів** і порівняємо їх з типами загальноосвітніх навчальних закладів.

А. Лідер школи як адміністратор.

Перший погляд на ефективність може бути охарактеризований ключовим словом „менеджмент”. Це залучає внутрішній фокус

ЧОТИРИ ПОГЛЯДИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ

- спрямовані на *контроль* чи *гнучкість* закладу освіти, в яких визначаються пріоритети закладу освіти – стабільність, моніторинг і контроль чи гнучкість і зміни;
- спрямовані на *внутрішній* чи *зовнішній фокус*, коли заклад освіти більше фокусується на своєму внутрішньому середовищі чи на зовнішньому (схема 1).



Схема 1. Множинність розуміння поняття ефективності за Квіном (Quinn)

За теорією множинного розуміння поняття ефективності управління Квін розглянув ці чотири погляди через ключові слова (характеристики) – менеджмент, добробут, результати, перспективи:

Погляди на ефективність школи

Фокуси	Внутрішні	Зовнішні
На контроль	Менеджмент	Результати
На гнучкість	Добробут	Перспективи

Характеристики, подані в таблиці, стосуються як ЗНЗ, так і їх керівників, які розглядаються як лідери – професіонали, які мають чітко виражену систему інтересів і цінностей, що проявляється в їхній поведінці, а також мають цілу низку особистісних якостей, які дозволяють їм приймати раціональні управлінські рішення і відстоювати їх методами переконань, а не методами навіювань чи адміністративного впливу.

Якщо думки керівника ЗНЗ збігаються з будь-яким із поглядів на ефективність, що розглядаються в таблиці 1, то й погляд на лідерство керівника ЗНЗ буде відповідним – таким, що фокусується на певному типі ефективності управління, а саме фокус на контроль чи фокус, на гнучкість та певному типі шкільних лідерів – лідер з питань людських ресурсів, підприємець, адміністратор чи інструкційний лідер:



Схема 2. Типи шкільних лідерів

і, водночас, спрямований на стабільність. Внутрішні шкільні правила розробляються і дотримуються в рамках існуючих національних правил. Ці правила, зокрема, стосуються послуг та інших управлінських питань, а саме: фінансовий менеджмент, менеджмент персоналу, залучення додаткових джерел.

Завдання правил – стандартизувати й правильно розподілити такі послуги. Керівникові, котрий фокусується на цьому типі ефективності, відповідають такі види діяльності, як координація і моніторинг організаційного менеджменту: розробка планів, заповнення вакансій, планування й проведення зустрічей відповідно до порядку денного, надання інструкцій технічному персоналові, виконання адміністративних завдань, наймання на роботу та звільнення, складання бюджетів, формулювання критеріїв щодо освітньої політики школи, встановлення інформаційної системи, застосування адміністративних заходів.

Цей фокус поглядів на ефективність можна спостерігати в традиційних школах із відносно значним відокремленням освітніх й управлінських питань. Педагоги у такій школі розглядаються як фахівці, котрі володіють вирішальним голосом під час прийняття рішень щодо освіти, яку забезпечують. Вони спрямовують свої зусилля на щоденну професійну діяльність і є до певної міри незалежними. Інновації, які здебільшого відбуваються під впливом державної політики, майже не порушують внутрішню стабільність такої школи. Більше того, інновації можуть здійснюватися на рівні окремих педагогів. Вони, зазвичай, залишаються в рамках окремого класу. У традиційній школі найважливішою роллю керівника (його найголовніша сфера ефективності) є роль адміністратора. Звичайно, ще донедавна це було найважливішою роллю.

В. Керівник як лідер з питань людських ресурсів.

Другий погляд на ефективність школи пов'язаний з поняттям „добробут”. Він також більше стосується внутрішнього фокуса і спрямований на забезпечення різноманітних потреб членів цієї школи. Розвиток команди і визнання окремих особистостей, залучення до процесів прийняття рішень – важливі для такого типу керівника. Прикладами діяльності керівника, який фокусується на розумінні ефективності як процесі, орієнтованому на розвиток „людських ресурсів”, є:

- залучення персоналу до прийняття рішень;
- посередництво у вирішенні конфліктів;
- урахування й використання особливих умінь персоналу;
- надання зворотного зв'язку педагогам;
- заохочення командного духу;
- увага до почуттів кожного члена команди.

Школи, де є таке розуміння ефективності, характеризуються як заклади з гарними стосунками між персоналом і високим ступенем співпраці з урахуванням поглядів кожного. Особливі якості кожного члена команди використовуються таким чином, що педагоги мають змогу виконувати не лише викладацькі, а й інші функції.

У рамках такого погляду ефективність поширюється й на учнів, багато уваги приділяється диференціації процесу навчання (враховуються потенційні можливості кожного члена команди).

У такій школі керівник виконує роль лідера з питань людських ресурсів; члени команди підтримують один одного та створюють позитивний соціальний клімат.

С. Керівник школи як інструкційний лідер.

Третій критерій ефективності може бути охарактеризований по-

няттям „результативність”. На відміну від двох попередніх критеріїв, тут має місце зовнішній фокус. Зосередження (фокус) на досягненні результатів збігається із зосередженням на стабільності й моніторингу. У рамках цієї перспективи ефективна школа є такою, що забезпечує гарні учнівські навчальні результати. Дослідження з питань ефективності шкіл засвідчують важливе значення керівника, який має високі очікування щодо педагогів і учнів. Він здійснює нагляд за роботою педагога в класі, розробляє навчальну програму й оцінює її виконання, стежить за прогресом учнів.

Зосередження зусиль на такому типі ефективності приводить до ефективної школи (хоча у даному випадку термін „ефективність” має дещо обмежене значення). У такій школі основні зусилля спрямовуються на високі навчальні результати учнів, часто пов’язані з когнітивними цілями. Високі результати потребують певного педагогічно-навчального клімату, інструкцій і високих очікувань. У такій школі наголошується на навчальній ролі керівника, який грає прагматичну роль інструкційного (повчального) лідера.

Д. Керівник школи як підприємець.

Четвертий критерій ефективності може бути виражений за допомогою терміна „перспектива”. Тут також має місце зовнішній фокус, але він поєднується із гнучким ставленням та спрямованістю на зміни. Адаптація школи до навколишнього середовища, що змінюється, відіграє важливу роль. Школа спрямована на зовнішній розвиток і намагається володіти ресурсами та допоміжними засобами з огляду на майбутній розвиток. Діяльність керівника такої школи спрямована на пошук стратегічних можливостей для розвитку та вдосконалення закладу. Прикладами такої діяльності є початок проведення консультацій з іншими шко-

лами, збереження контакту із зовнішнім середовищем. Керівник такої школи намагається аналізувати можливості й загрози зовнішнього середовища, обирати стратегію, яка б забезпечила сталий розвиток закладу. Це також передбачає, що керівник розробляє певні ідеї, які лягають в основу стратегічних та операційних планів, він активно долучається у розвиток гарних стосунків між школою і середовищем. Керівника такої школи можна вважати підприємцем, який фокусується на її сталому розвитку.

Як видно з цього аналізу, всі типи шкільних лідерів (керівників ЗНЗ) мають право на існування. І добре, коли керівник є певним лідером в залежності від різних ситуацій, тобто коли він стає ситуаційним лідером або коли він не втрачає свого лідерства у будь-якій ситуації.

Розглядаючи лідерські ролі керівників ЗНЗ у різних типах шкіл (традиційна, громадсько-активна, індивідуально-орієнтована, авторитарна), нами визначено, що найбільш перспективними є ті заклади освіти, де практично керівником реалізуються всі лідерські ролі (табл. 2).

Таблиця 2

Ролі керівника школи відповідно до її типу

ТИП ШКОЛИ	Ролі керівника школи			
	Адміністратор	Людські ресурси	Інструкційний лідер	Підприємець
Традиційна школа	X			
Широка школа (Громадсько-активна школа)	X	X	X	X
Визначена (індивідуальна) школа (Школа професійного розвитку)	X	X	X	X
Авторитарна школа або школа-уніформа	X		X	

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Даниленко Л.І. Управління інноваційною діяльністю в загальноосвітніх навчальних закладах: Монографія. – К.: Міленіум, 2004. – 358 с.
2. Даниленко Л.І. Модернізація змісту, форм та методів управлінської діяльності директора загальноосвітньої школи: Монографія. – К.: Логос, 1998. – 140 с.
3. Островерхова Н.М., Даниленко Л.І. Ефективність управління загальноосвітньою школою: соціально-педагогічний аспект: Монографія. – К.: Школяр, 1996. – 302 с.
4. Калініна Л.М. Інформаційне управління загальноосвітнім навчальним закладом: системи, процеси, технології: Монографія. – К.: Інформавтор, 2008. – 472 с.
5. Освітній менеджмент: Навч. посібник / За ред. Л.Даниленко, Л. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
6. Погрібна Н.С. Управляти школою по-новому – К.: Шк. світ, 2009. – 112 с.
7. Підготовка керівника середнього закладу освіти: Наук.-метод. Посібник / За заг. ред. Л. Даниленко. – К.: Міленіум, 2003. – 305 с.
8. Шоутен Т., Даниленко Л.І., Зайченко О.І., Софій Н.З. Менеджмент керівників закладів дошкільної і початкової освіти / За заг. ред. Л.Даниленко, Всеукраїнський фонд „Крок за кроком”. – К.: СПД-ФО Парашин К.С., 2009. – 112 с.



Лидия Даниленко

Проблемы ситуативного лидерства в управленческой деятельности руководителя общеобразовательного учебного заведения

Раскрываются проблемы ситуативного лидерства в управленческой деятельности руководителя общеобразовательного учебного заведения. Дана характеристика инновационным управленческим функциям руководителя ЗНЗ, указано на важность развития управленческих умений, использование на курсах повышения квалификации такого метода обучения, как «автобиографичная рефлексия».

Ключевые слова: менеджмент образования, функции управления, инновационные управленческие функции, ситуативное лидерство.



Lidiia Danylenko

Problems of situation leadership in the administrative activity of the leader of a general educational establishment

The problems of situation leadership in the administrative activity of the leader of a general educational establishment are opened in the article. The innovative administrative functions of the leader of a GEE are described. It is indicated the importance to develop administrative abilities through the use of such method of teaching as «autobiographic reflection» on the qualification raising courses.

Keywords: management of education, function of management, innovative administrative functions, situation leadership.

Тому, аналізуючи матеріали, відображені у таблиці 2, можна висловити думку, що саме стратегічними моделями розвитку ЗНЗ можуть бути ті, що мають громадсько-активні й особистісно орієнтовані характеристики як пріоритетні.

Власне такою ми і бачимо модель „школи майбутнього”, а її керівник має стати „ситуаційним лідером”, який має чітку „суб’єктивну концепцію лідерства”, глибоке розуміння й усвідомлення управлінського процесу та своєї ролі й місії в даному процесі.

Як висновок відмітимо, що лідерство та керівництво є управлінськими явищами, в яких значну роль відіграють не функціональність і знання та досвід управління конкретного керівника, а його поведінка, спрямована чи не спрямована на розвиток людських, матеріальних чи фінансових ресурсів, добробут організації, а також наявність гнучкого і творчого способу його мислення.

Тільки особистість керівника загальноосвітнього навчального закладу з інноваційним способом мислення, на якому справедливо наголошує Президент АПН України академік В.Г. Кремень, забезпечить його випереджувальний розвиток, створить умови для конкурентних переваг на вітчизняному й світовому ринку освітніх послуг.

МОДЕЛЬ АКМЕОЛОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ – ГУМАНІТАРНОЇ ГІМНАЗІЇ

У статті розкриваються особливості роботи гімназії як моделі акмеологічного навчального закладу з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови, а саме: організація навчального процесу, виховна робота, робота учнівського самоврядування.

Ключові слова: акмеологія, метод проєктів, національна школа-родина.

XXI століття – століття якісної, професійної та інноваційної освіти – ставить перед учителями вимоги щодо пошуку нових форм і методів навчання, створення можливостей для них і учнів вільно орієнтуватися в сучасному освітньому просторі, організації навчально-виховного процесу на сучасному рівні з використанням акметехнологій.

Акмеологічна освітня діяльність – це процес внесення якісно нових елементів в освіту. Стратегічне значення освіти в державотворенні, зміна її парадигми з авторитарної на гуманістичну, особистісно-зорієнтовану висувають на перший план дослідження законів і закономірностей освіти, концепції розвитку загальноосвітньої школи, суттєвостворюючим напрямом якої є розвиток і виховання успішної учнівської молоді. Цьому сприяє перехід суспільства й освіти в інноваційний режим розвитку.

Кожен навчальний заклад створює своєрідну, властиву лише йому духовну ауру, яка виокремлює його серед інших. Львівська українська гуманітарна гімназія з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови – це храм науки, творчого пошуку, де кожен педагог, гімназист має можливість виявити й реалізувати свої здібності й таланти. Кожен учитель нашої гімназії – особистість, яка ставить перед собою мету й втілює її в життя: виплекати інтелектуальну, духовну, відповідальну, активну й творчу молоду (особистість) людину, здатну діяти в нових ринкових умовах демократичного суспільства. Коли батьки направляють дитину до школи, вони бажають їй хороших наставників, тобто педколектив, який би був знаючий, зацікавлений у навчанні й вихованні, вмів



Управління
школою



**Галина
ЛОПУШАНСЬКА**

Директор
Львівської української гуманітарної гімназії з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови

Директор школи, ліцею, гімназії № 3'2010

*...Він дома
Він сам – господар, цар і Бог.
Народ воскрес. В своїй державі
Відродить мужню, добру славу.
Сиріт захистить, храми, вдів.
Народить геніїв, вождів.
Свавілля й влада – не від Бога.
Народ обрав свою дорогу.*

П.П. Кононенко

*Що нам потрібно?
Не губити зв'язку з предками
і думати про своїх нащадків*

Яків Гальчевський

Акмеологічна освітня діяльність ЛУГГ спирається на **провідні принципи сучасної інноваційної освіти:**

- Демократизація й гуманітаризація;
- Єдність загальнолюдського й національного;
- Розвивально-виховний характер навчання;
- Співтворчість, життєтворчість, диференціація та індивідуалізація;
- Оптимізація й відкритість навчально-виховного процесу;
- Розроблена структура навчально-виховного закладу працює на результат;
- Результатом є успішна високоосвічена людина зі сформованою національною свідомістю.

Управлінська діяльність в гімназії спрямована на творчий процес розвитку особистості кожного вчителя та педагогічної системи в цілому.

Оновлення управління випереджає процеси розвитку сучасної школи. В гімназії створено модель управління, до якої залучаються педагоги, батьки, громадські організації.

Поєднання раціонального та емоційно-чуттєвого в управлінській діяльності гімназії забезпечує реалізацію їх інтегруючої функції – зростання професійної майстерності вчителів, формування творчої особистості, здатної навчити й виховати патріотів України.

У практичній діяльності широко використовуються колегіальні форми управління, сповідується єдність управління і співуправління, забезпечується раціональний розподіл функціональних обов'язків між членами адміністративно-управлінської ланки, членами колективу, активне включення в процес управління вчителів, учнів, батьків, представників громадськості.

У гімназії педагогам надаються широкі права в проявленні творчості, виборі форм, методів навчання й виховання, розвитку учнівського самоврядування. Докладається чимало зусиль для розвитку ініціативи вчителів, учнів, батьків.

Проведено ряд Всеукраїнських та Міжнародних конференцій з актуальних проблем управління закладами освіти, зокрема: актуальні проблеми управління сучасною школою, розвиток школи нового типу: досвід, проблеми, перспективи; філософія сучасної освіти; менеджмент в освіті та ін.

Інноваційна діяльність гімназії потребує додаткових інтелектуальних, матеріальних та часових витрат учасників навчально-виховного процесу. Значимим є те, що такий колектив одностайно сформувався: вчителі, батьки та учні.

Педагогічний колектив та учні гімназії намагаються втілити в життя основні місії, а саме: бути центром інновацій, ланкою, що поєднує різні навчальні заклади.

Впровадження освітніх технологій розвитку і саморозвитку особистості приносить суттєву зміну в кінцевий результат освітнього процесу.

об'єднати, направити спраглий до всього нового й завжди стояв крок попереду, був налаштований на позитивні зміни.

Передбачаючи потреби незалежної України в науковій еліті з високим патріотизмом, вибрали напрям розвитку: від спеціалізованої школи з поглибленим вивченням англійської мови до гуманітарної гімназії з поглибленим вивченням українознавства та англійської мови.

У книзі "Українознавство" П.П. Кононенка знаходимо такі вислови Є. Єфремова: „*Становище України в самому процесі нескінченної ще боротьби невиразне й мінливе, ... накладає на її громадян чимало нових обов'язків, а з них найперший – знати свій край, щоб найбільш доцільно та інтенсивно служити йому*”.

Величезну роль відіграють фактори історичної пам'яті, свідомості та волі, міра самопізнання, громадянської та національної самосвідомості, гідності, честі, усвідомлення кожним і власної, й історичної місії нашої нації, держави та культури, бо люди без високої самосвідомості не мають і високої мети та енергії могутнього волевияву, а нації з народів перетворюються в населення й постають не суверенними творцями, а тільки знярядям чужих інтересів, маріонетками в жанрі життя, а потім жертвами обставин. Тому виникла потреба реформування навчально-виховного процесу нової школи. Основним завданням гуманітарної освіти є

введення українознавства до базового змісту освіти.

Акмеологічний освітній простір гімназії сприяє підвищенню рівня успішності учнів (успішність учнів гімназії перевищує середню статистичну на 10-12%). Збільшено структурні компоненти в організаційній структурі управління гімназією, введено посаду заступника директора з науково-методичної роботи, на громадських засадах працюють: керівники кафедр, лабораторій, школи молодого педагога, передового педагогічного досвіду. Також він передбачає збільшення числа управлінських функцій керівника. Крім класичних (традиційних) функцій, це: прогностична, політико-дипломатична, консультативна, менеджерська, представницька. Для реалізації акметехнологій учасник навчально-виховного процесу вкладає задум, докладає зусиль для його виконання. Участь закладу в такій діяльності є випереджальною та стає основою навчання для різних категорій педагогічних працівників закладів освіти м. Львова, області, України.

Інтенсивний розвиток міжнародної економіки та відносин, що давно перетнули національні кордони, інтенсифікація міжнаціональних культурних зв'язків, входження України до світової спільноти, активізації міжнародного туристичного бізнесу потребує якісної підготовки гімназистів з іноземних мов. Тому в ЛУГГ англійська мова вивчається поглиблено з п'ятого класу,

Враховуючи рівень організації навчально-виховного процесу, особливостей педагогічного та учнівського колективів, **науково-методична робота з педагогічними працівниками гімназії** спрямована на виконання наступних завдань:

- забезпечення професійного розвитку вчителів;
- підвищення ефективності управління гімназією;
- перехід гімназії до державно-громадського управління;
- створення системи науково-методичної роботи;
- інформатизація навчально-виховного процесу;
- реалізація Програми розвитку гімназії;
- упровадження інноваційних технологій.

Пріоритетними напрямками науково-методичної роботи є такі:

- упровадження Програми розвитку гімназії;
- розширення зв'язків з громадськістю;
- модернізація змісту, методів навчання і виховання;
- упровадження освітніх технологій, створення експериментальних майданчиків;
- організація науково-методичної роботи в гімназії, співпраця з науковими інститутами, кафедрами в галузі впровадження нових освітніх технологій;
- розширення змісту освіти (створення авторських або запровадження нових інтегрованих, нетрадиційних курсів);
- розробка вчителями методичного забезпечення;
- пошук ефективних програм, моделей та технологій роботи з обдарованими дітьми;
- покращення матеріально-методичного забезпечення освітнього процесу;
- налагодження зв'язків з установами, організаціями в інтересах розвитку гімназії.

Педагогічний колектив працює над науково-практичним оволодінням проблем:

1. Від інноваційного змісту й технологій освіти через педагогічну майстерність вчителів до формування особистості учня та підготовки його до життя в сучасних умовах.
2. Вивчення українознавства з метою підготовки української еліти, плекання духовності нації.

Науково-методична робота у гімназії здійснюється згідно наступної структури:

- робота науково-методичної ради, кафедр, методичних об'єднань;
- робота Школи молодого педагога, Школи передового педагогічного досвіду, лабораторій українознавства, змісту та інновацій гуманітарної освіти, творчої лабораторії класного керівника (Схема. 1).

Схема 1. Структура методичної роботи



У Національній доктрині розвитку освіти України, Програмі розвитку освіти м. Львова на 2008-2012 рр. та інших нормативних документах МОН України питання оновлення змісту і форм професійної діяльності педагогічних працівників розглядаються як необхідна умова модернізації всієї системи освіти.

Ми визначили **місію навчального закладу** як досягнення максимально можливого рівня розвитку особистості кожного учня шляхом впровадження інновацій в навчально-виховний процес. Це поставило перед нами проблему створення атмосфери педагогічного партнерства, найсприятливіших умов для професійного зростання, творчого самовираження та самореалізації всіх педагогів, колектив намагається раціонально та оперативно використовувати інноваційні методики, форми, прийоми навчання та виховання.

Тому **головним нашим завданням** було і залишається створення в нашому освітньому закладі оптимальної для розвитку вчителя моделі науково-методичної роботи, яка покликана максимально розширити освітні ресурси, дати шляхи сміливим пошукам, педагогічній творчості, новаторству.

У своїй роботі наші вчителі активно використовують **інтерактивні форми і методи організації навчально-виховного процесу** (зокрема: уроки-конференції, диспути, широко використовується проектна методика, метод мозкового штурму, ігрові моменти). Вміло поєднують ефективні традиційні та інноваційні технології.

Головний критерій хорошого досвіду – результативність. Наші вчителі є активними учасниками, призерами та переможцями освітянських конкурсів, зокрема: „Вчитель року”, „Освітянський досвід” і „Креативний педагог”.

Процес виховання здійснюється за допомогою різноманітних форм і методів роботи, завдяки творчому пошуку вчителів.

Цікаво та активно проходять усі виховні заходи, які організовує **творча лабораторія класного керівника**. Її діяльність спрямована на розвиток інтелектуальних та творчих здібностей учнів.

Учні особливо активно беруть участь у проведенні вікторин, диспутів, дискусій, влаштовують вечори поезії, пісні, фестивалі дитячої творчості, козацькі забави, дні родини тощо.

Упродовж багатьох років наша гімназія залучає велику кількість учнів до туристично-краєзнавчої роботи, вивчення історії школи, міста, рідного краю. Змістовною є робота **клубу „Мандрі”**. Про нього неодноразово писали ЗМІ. Екскурсії до державних, народних та шкільних музеїв сприяють орієнтуванню в часі, просторі, минулому, сучасному, майбутньому.

Виховні педагогічні технології мають соціальну орієнтацію для становлення учня як суб'єкта соціального життя. Позитивний виховний результат досягається через розвиток учнівського самоврядування, виконання та аналіз колективних справ. Багато цікавих ідей втілює **учнівський парламент**. Активно працюють комісії. Видається друкований орган „*Тинейджер*” (ініціатор проекту – випускниця гімназії Цифуляк Марія).

Важливим аспектом роботи є міжнародні зв'язки, участь у роботі Міжнародного „**Партнер**”-клубу, співпраця зі школами Східної України. Гімназія бере активну участь у міжнародних конференціях з українознавства, висвітлює ідеї родинного виховання в журналах „Рідна школа”, „Українознавство” та газеті „Директор школи”.

а також з п'ятого – друга іноземна мова.

Львівська українська гуманітарна гімназія розвиває та поглиблює досвід вивчення англійської мови та спецкурсів, накопичений за більш як 40-річний період її існування як спеціалізованої середньої школи. Сьогодні вчителі кафедри іноземних мов продовжують та розвивають традиції свого навчального закладу, впроваджуючи нові профільні предмети, інноваційні технології у вивченні іноземної мови, користуються найсучаснішими навчально-методичними комплексами британських видавництв *Longman, Oxford, Cambridge, Macmillan, Express Publishers*.

На початковому й середньому етапах навчання в гімназії учні оволодівають основами граматичної системи англійської мови та мінімальним словниковим запасом, які виступають базисом для **фактичної** мовної діяльності на старшому етапі. Саме на цьому етапі збільшується навантаження учнів спеціальними предметами – спецкурсами з англійської мови, які вивчаються як обов'язкові предмети гуманітарного циклу та факультативами (див. вріз на С. 87).

На етапі духовного відродження України, розвитку національного виховання учням гімназії всіма формами та засобами навчально-виховного процесу прищеплюється зацікавленість до культурного та політичного життя нації, формується багатий духовний світогляд.

На основі *українознавства* створили **національну школу-родину**, яка є навчальним державно-громадським осередком, що оберігає національну культуру, і за своєю організацією, змістом і формами роботи відповідає національно-культурним потребам, віковим особливостям дітей.

З 1990 року співпрацюємо з науково-дослідним Інститутом українознавства Міністерства освіти і науки України над проектом „*Роль школи-родини в реформуванні й розвитку суспільної системи освіти*”. Метою дослідження є формування здорової творчої особистості, громадянина України – носія національних цінностей. Українознавство посідає центральне місце в системі освіти ЛУГГ.

Головним ядром розвитку школи-родини визначено філософію родинності, в якій черпається, пізнаються найсуттєвіші чинники буття української людини, де здійснюється самопізнання й самореалізація особистості в різних рольових видах діяльності, де набуваються навички і вміння для життєвого й професійного вибору, здійснюється перша соціалізація, засвоюються цінності: універсальні, родинні, національні, особистісні, шанобливе ставлення до кожного члена сім'ї, особливо до дитини. Безперечно, гімназія не є родиною, але своєю життєдіяльністю вона може бути наближена до родинного середовища, де дитину люблять, турбуються за її здоров'я, збереження Божого дару в ній.

Українознавство, львовознавство – вивчення англійською мовою історії, культури, політичної системи, екології та інших питань, пов'язаних з життям України, а також історії, економіки та архітектурних пам'яток Львова.

Країнознавство – вивчення історії, географії, політичного устрою та культурного життя таких англійських країн, як Велика Британія, США, Канада, Австралія.

Науково-технічний переклад – дає учням можливість оволодіти теорією та практикою перекладу в таких важливих галузях, як наука, сучасні комп'ютерні технології, економіка, медицина та ін.

Ділова англійська мова – спецкурс, який дає учням гімназії необхідні знання для ведення будь-якої ділової розмови, підвищує їхню культуру ділового спілкування, знайомить з реаліями ділового світу Європи та Америки.

Англійська та американська літератури – спецкурс, який вивчається у гімназії традиційно. Зібрана величезна бібліотека англійської літератури, як класичної, так і сучасної, яка щороку поповнюється.

Упровадження курсу українознавства на уроках іноземної мови є на часі надзвичайно актуальним і отримало позитивні відгуки педагогічного загалу шкіл міста Львова. Це сприяє патріотичному вихованню молоді й утвердженню України як національної держави.

У гімназії працює **Євроклуб „Пульс”**, метою якого є пропаганда і знайомство учнів і вчителів міста з європейськими традиціями.

Робота Євроклубу спрямована на виховання в стінах ЛУГГ молодої людини, яка є патріотом, а в той же час мислить по-європейському.

Члени Євроклубу вивчають матеріали освітнього проекту „Європейські студії в школах України”, започаткованого Міжнародним Фондом „Відродження”, беруть участь в акціях, круглих столах, семінарах-практикумах та конференціях, що проводяться в Україні та за кордоном, поглиблюють свої знання англійської та німецької мов як засобу міжнародного спілкування з однолітками з європейських країн. Учні гімназії не лише дізнаються про історію та сучасне життя європейських країн, а також поглиблюють свої знання про рідну країну та місто для того, щоб гідно представляти Львів та Україну на **Всеукраїнському та Міжнародному рівнях**.

Партнерами нашої гімназії є освітні заклади Великої Британії, Голландії, Польщі, Канади, Німеччини, США, Придністров'я. Учні під час канікул проходять мовну практику в міжнародних таборах у Польщі, Хорватії, Угорщині, Великобританії. Лідери учнівського самоврядування побували за кордоном на навчанні. Учні 10-х класів беруть участь у програмі „ACCELS”, щороку переможці їдуть на навчання в США.

Вчителі гімназії докладають багато зусиль для того, аби наш навчальний заклад у своїй просвітницькій діяльності йшов на крок попереду в підготовці учнів з питань євроінтеграції, у вихованні справжніх патріотів своєї держави, які могли б не лише словом, а й ділом сприяти просуванню України шляхом прогресу та процвітання.

Поглиблення знань з іноземних мов та лінгвістичних компетенцій учнів забезпечується завдяки участі в проєктах МОН України та „Британської ради”.

Подорожі до іноземних лінгвістичних шкіл Франції та Великої Британії є необхідною ланкою для ефективного та поглибленого вивчення іноземних мов. Під час канікул здійснюються навчальні поїздки до Англії та Польщі.

В гімназії успішно реалізується програма „Обдарованість”.

Одне з важливих питань роботи з творчо обдарованою особистістю-формування у молодого покоління активної громадської позиції, прагнення своїм талантом і працею принести користь державі, суспільству. Актуальність даної програми визначається тим, що сьогодні, коли Україна особливо потребує зміцнення наукового потенціалу та формування національної еліти, необхідна підтримка обдарованої учнівської молоді. Виконавці програми-педагогічний, учнівський, батьківський колективи гімназії, творчі наукові спілки, загальноосвітні школи, вузи на умовах співпраці.

З метою виявлення та розвитку обдарованих учнів, їх підтримки та залучення до науково-дослідницької роботи, сприяння їх подальшому інтелектуальному розвитку, а також стимулювання самостійної роботи учнів щодо вивчення українознавчого та країнознавчого матеріалу англійською мовою відповідно до визначених шляхів розв'язання методичної проблеми гімназії, пов'язаної із запровадженням диференційованого підходу до навчання та виховання дітей, на базі нашої гімназії створено роботу координаційної ради МАН гімназії.

Розвивати природні творчі обдарування та формувати навички науково-пошукової роботи гімназисти мають можливість відвідуючи **Наукове гімназійне товариство**.

З метою всебічного розвитку і творчої реалізації особистості учнів, їх здібностей та навичок організовано роботу гуртків: „Юний еколог”; „Мандри”; „Умійко”; ЮІР; ДЮП; „Юний кореспондент”; „Дивосвіт”; „Живи, книго”; Євроклуб „Пульс”; „Соколята”; „Мій Львів”.

Кожна дитина – це окремий нерозгаданий світ, зрозуміти, виховати і розвинути її здібності можливо тільки за допомогою добра, справедливості, мудрості. Уся робота гімназії спрямована на розв'язання основних проблем: як зробити дитину щасливою, наповнити її життя змістом і найвищими цінностями, як допомогти їй знайти свій шлях.

Педагоги працюють над пошуком та відбором обдарованих дітей, створюють освітнє поле і комфортні умови для інтелектуального, духовного, морального та естетичного розвитку учнів, опрацьовують ефективні моделі для роботи з обдарованими дітьми, створюють систему стимулювання обдарованості.

Найважливішим в організації роботи з обдарованими дітьми є створення загального „поля креативності”, яке сприяє розвитку творчих здібностей учнів, викладачів. Виходячи з цього, визначено **головні завдання в роботі з обдарованими дітьми**:

- створення максимально сприятливих умов для розвитку обдарованих учнів;
- розробка і поетапне впровадження нового змісту освіти, інтерактивних технологій навчання і виховання;
- створення сприятливих умов для самозростання, розвитку творчого потенціалу вчителів.

Педагогами втілюються в життя нові педагогічні технології, які дозволяють гімназистам щороку посідати призові місця на олімпіадах, а випускникам поповнювати лави студентства найпрестижніших вищих навчальних закладів України, Європи та світу.

Українознавство вивчається як окрема дисципліна та інтегрується в інші науки, зокрема гуманітарного циклу з метою виховання національної свідомості учнівської молоді.

Програма інтегративного курсу „Українознавство” є однією із складових частин у системі навчально-виховного процесу гімназії. Вона базується на основних стратегічних завданнях, закладених у Державній національній програмі „Освіта” (Україна ХХІ століття), а також у концепції національних систем освіти Науково-дослідного Інституту українознавства під керівництвом П.П. Кононенка

Українознавство сприяє становленню кожного гімназиста як творця себе, творця своєї родини, творця своєї держави, творця світу. Впровадження українознавства у виховний процес здійснено за напрямками: національне виховання; громадянське виховання; родинно-сімейне виховання; військово-патріотичне виховання; трудове виховання; художньо-естетичне виховання; моральне виховання; екологічне виховання; формування здорового способу життя.

У школі-родині, яка базується на українознавчій основі, велика увага приділяється формуванню духовності. У цьому напрямі педагоги керуються Концептуальними засадами морально-духовного спрямування ЛУГГ. Психологічна служба є помічницею у формуванні нових відносин і стосунків між вчителями, учнями та батьками, поліп-

шенні психологічного клімату.

Педколектив гімназії школи тісно співпрацює з піклувальною радою, реалізуючи основні положення концепції родинного виховання, залучає батьків до активної участі в навчально-виховному процесі.

Ми будемо стосунки гімназійного життя через „трикутник” учні-батьки-вчителі, основними принципами якого є спільність дій в усьому.

Плідно впроваджують в освітній процес гімназії українські національні ідеї: науково-пошукові центри ім. В. Сухомлинського, І. Огієнка, С. Русової, О. Степанівни та осередок науково-педагогічного товариства ім. Г. Ващенка.

Школа-родина утверджує відродження цінностей родини, її відповідальність за виховання дитини. Родинність як принцип функціонування єдності людей взаємопроникає в усі ланки освіти і має пріоритети національного виховання: почуття приналежності до роду, народу, етносу, держави, світового співтовариства.

У контексті актуалізації змісту освіти на проектно-діяльнісних засадах, використання перспективних педагогічних технологій, спрямованих на формування конкурентоздатної особистості, яка може самостійно розробляти свої життєві стратегії, використовуючи свої знання для створення та досягнення мети, зростає роль проектної технології навчання та виховання. Метод проектів, зорієтова-

ний на плекання особистості як творця і проектувальника свого життя, є, без сумніву, однією із складових впровадження інтерактивного навчання та виховання.

Запровадження проектного навчання в гімназії засвідчило його перспективність та педагогічну доцільність завдяки забезпеченню життєвого розвитку учнів, становленню дитини як

Майбутнє освіти закладається сьогодні, насамперед **впровадженням нових освітніх технологій** у навчання з метою підвищення ефективності діяльності засобами інформаційних технологій. Це відповідає головним напрямам оновлення освітнього процесу – діяльнісному підходу, педагогіки співробітництва, які змінюють як роль і місце вчителя в класі, так і характер пізнавальної діяльності учнів.

Стрижнем навчального процесу стає комп'ютерний експеримент, який проводиться в гімназії. Впровадження ІКТ піднімає роль вчителя на більш високий рівень – вчитель повинен так змоделювати пізнавальні процеси учнів, так організувати комп'ютерні експерименти і навчальний процес, щоб учні самостійно робили „відкриття” і будували свої власні когнітивні моделі

Методологічний зміст такої роботи полягає в тому, що вона, по суті, перетворює навчальний процес у самоспрямоване навчання, при якому учень має найбільшу свободу у виборі самої стратегії навчання.

У гімназії налагоджено тісну співпрацю з **багатьма навчальними закладами**, а саме: Київський Інститут українознавства, Міський центр творчості дітей та юнацтва Галичини, Український гуманітарний ліцей Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка, Львівський національний університет ім. І. Я. Франка, Європейський університет (м. Львів), Школа мистецтв, Дрогобицький державний педагогічний університет, СШ №41 м. Києва, СШ №5 м. Ужгорода, гімназія м. Мукачеве, м. Берегове. Заклади освіти Жовківського району, Перемишлянського району, заклади освіти Сколівського району, смт. Славське, заклади освіти Хустського району, Національні музеї м. Львова та Києва, Юридичний університет м. Львова, Комерційна академія м. Львова, Національний університет „Львівська політехніка”, Львівський державний інститут фізичної культури, Українська академія друкарства, Академія мистецтв та дизайну (м. Київ), київські Фінансовий та Бізнес ліцеї, освітні заклади – члени Міжнародного „Партнер”-клубу.



Від редакції

Міжнародний форум
акмеологічних загальноосвітніх навчальних закладів

„АКМЕОЛОГІЯ – НАУКА ХХІ СТОЛІТТЯ: теоретико-практичний аспект”

(м. Київ, 15-17 лютого 2010 р.)

ЮНЕСКО визначило ХХІ століття – століттям освіти

Організатор Форуму – Український гуманітарний ліцей
Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
Голова організаційного комітету Форуму – *Л.М. Кравчук*,
перший Президент України, голова Піклувальної ради УГЛ.

*Щоб бути Великим,
треба бути людиною
Великої ідеї та Великою характеру.*
Митрополит А. Шептицький

Головною метою форуму стало визначення ролі акмеологічних підходів стосовно сучасних стратегій розвитку системи освіти, ознайомлення з досвідом упровадження принципів акмеології в практику освітньої діяльності навчальних закладів України.

Серед основних завдань Форуму були такі:

- презентація моделей акмеологічних загальноосвітніх навчальних закладів України;
- розробка інваріантної моделі акмеологічного загальноосвітнього закладу та моделі випускника акмеологічної школи;
- визначення ролі акметехнологій в освітній діяльності та управлінні навчальним закладом;
- створення інформаційної бази перспективного досвіду педагогів у сфері розвитку та впровадження акмеології як науки ХХІ століття.



творчої і соціально активної особистості. Під час роботи над проектом учні набувають досвіду розв'язання реальних проблем із життя у навчально-виховній діяльності.

Реалізація методу проектів у Львівській українській гуманітарній гімназії проводиться під час урочної, позаурочної та позакласної роботи. Педагогічний колектив іде шляхом побудови інноваційного освітнього середовища, щоб створити умови для розвитку і становлення особистості гімназиста. Знать, умінь та навичок у традиційному розумінні не досить, їх необхідно перетворити на життєві, які дають змогу учню самореалізуватися у подальшому житті. Освітні проекти гімназії спрямовані на формування особливого педагогічного стилю в гімназії, який забезпечує підготовку до самостійного, дорослого життя, вчать учнів критично мислити, приймати рішення в нестандартних ситуаціях, вільно користуватися інформаційними та комунікаційними технологіями, бути конкурентоздатними на ринку праці.

Проводячи роботи в напрямі розширення проектів науково-пошукового, дослідницького характеру, учні мають можливість брати участь у міжпредметних проектах із захистом робіт на семінарах, конференціях, симпозіумах.

Протягом багатьох років наша гімназія вважається одним з найпрестижніших навчальних закладів Львова, із багатими 50-річними традиці-

ями поглибленого викладання англійської мови.

За цей період зібрано та вивчено досвід наших вчителів-корифеїв в галузі освіти, відомих у місті та поза його межами. А сьогодні педагоги гімназії продовжують та розвивають традиції свого навчального закладу, впроваджують акметехнології.

Вміння використати власний досвід та знання, а також досвід та здобутки усієї української освіти допомагає у пошуку нових шляхів розвитку гімназії.

Для педагогічного колективу розвиток успішної особистості учнів має пріоритетне значення, оскільки це сприяє формуванню національної еліти України. Гімназія прагне до створення відкритої освітньої системи, до залучення більшої кількості учасників з метою обміну набутими знаннями. Відкритість знань дасть можливість зазирнути в їхній зміст. Нестандартні методики роботи вчителів представляють здобутки української навчально-виховної системи педагогам інших держав.

ЛУГГ доводить, що акмеологічний освітній простір є ефективним. Він допомагає дослідити актуальні проблеми педагогіки життєтворчості. Це дає можливість через участь у конкретній справі плекати активного, всебічно освіченого гімназиста, майбутнього громадянина з почуттям патріотизму, толерантності, відданості дорученій справі.



Галина Лопушанская

Модель акмеологического учебного заведения - гуманитарной гимназии

В статье раскрываются особенности работы гимназии как модели акмеологического учебного заведения с углубленным изучением украиноведения и английского языка, а именно: организация учебного процесса, воспитательная работа, работа ученического самоуправления.

Ключевые слова: акмеология, метод проектов, национальная школа-семья.



Halyna Lopushanska.

Model of the acmeological educational establishment the humanitarian high school

The article opens up the features of work of the high school as the model of acmeological educational establishment with deep study of Ukraine-learning and English, namely: organization of the educational process, education work, work of students' self-government.

Keywords: acmeology, method of projects, national school-family.

Управління школою

Про Інститут єдиний в Україні ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ та його директора – Талину ШЕВЧЕНКО

Духовне
пробуд-
ження
на межі
тисячоліть



З часу свого заснування Інститут духовного розвитку людини звідусіль щоразу збирає вишукану педагогічну й громадську аудиторію на свої виняткові й значущі різноманітні заходи – конференції, майстер-класи, години духовного єднання й ін.

Не один раз облетіла країну звістка про цю установу та її працівників. З року в рік шириться коло їх прихильників, які стають найактивнішими партнерами, відкривають власні лабораторії, створюють експериментальні майданчики. Особливо важливо, що останні організуються в школах, гімназіях і ліцеях Луганщини й Донеччини.

Цього року до Інституту завітали високоповажні гості: Президент України **Віктор Янукович**, Міністр освіти і науки **Дмитро Табачник**, президент НАПН України **Василь Кремень**.

На фото: Високих гостей зустрічають **О.Л. Голубенко**, ректор Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, та вчені й співробітники Інституту духовного розвитку людини (його директор – **Г.П. Шевченко**).



Дмитро Табачник



Василь Кремень



Колективи Інституту та кафедри педагогіки СНУ

**ДО ЮВІЛЕЮ
ГАЛИНИ
ШЕВЧЕНКО:**

постать жінки-керівника у вітальних словах вчених, колег, учнів і друзів



Василь КРЕМЕНЬ

Президент НАПН України, академік НАН і НАПН України

Я з великою приємністю хочу привітати Галину Павлівну з її славним ювілеєм. Це жінка, яка вже зробила надзвичайно багато в освіті, в науці, в громадянському розвитку країни, і впевнений, що зробить ще багато.

Галина Павлівна – знаний в нашій країні і за її межами науковець, яка є одним із зачинателів АПН України, науковець, яка досліджує ґрунтовно проблеми духовного розвитку особистості. Вона проявила себе і як організатор, оскільки декілька років тому змогла за підтримки Східноукраїнського національного університету імені В. Даля, ректора О.Л. Голубенка відкрити такий підрозділ, як Інститут духовного розвитку. Я був у цьому інституті і зазначу, що він займається надзвичайно важливою проблематикою, яка пов'язана з духовним зростанням підростаючого

**ПРО ІНСТИТУТ
ДУХОВНОГО РОЗВИТКУ ЛЮДИНИ**

Його започатковано й відкрито на громадських засадах 13 жовтня 1999 року рішенням бюро Донецького наукового Центру НАН України.

З 2003 року Інститут став структурним підрозділом Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, а з 2006 року наказом Міністра освіти і науки України набув статусу Науково-дослідного інституту у його складі.

Підґрунтям для його створення стали здобутки провідних учених Донбасу в галузі гуманітарних наук та наукової школи, засновником і керівником якої є Г.П. Шевченко, тож доцільно, що саме вона є директором цього Інституту.

Організаційна структура Інституту включає:

1. Науково-дослідні лабораторії.
2. Експериментальні майданчики.
3. Науково-дослідні центри.
4. Кафедру ЮНЕСКО „Духовно-культурні цінності виховання та освіти” (Рішення департаменту вищої освіти Секретаріату ЮНЕСКО від 30 вересня 2008 року).

Кадровий потенціал Інституту:

- 20 докторів наук, професорів;
- 98 кандидатів наук, доцентів;
- 60 докторантів, аспірантів, пошукувачів;
- 1 академік та 1 член-кореспондент НАПН України;
- 1 заслужений працівник науки і техніки України;
- 2 заслужених працівники народної освіти України;
- 1 заслужений художник України.

Партнерами у розв'язанні проблем духовного розвитку особистості поряд з Академією педагогічних наук України, іншими установами й закладами є й середні загальноосвітні школи, ліцеї, гімназії.

Інститут – колективний член Міжнародної Слов'янської академії освіти імені Яна Амоса Коменського, тісно співпрацює з багатьма провідними науковими й освітніми навчальними закладами близького й дальнього зарубіжжя: Росії, Білорусі, Болгарії, Польщі, Словаччини, Угорщини, Чехії, Австрії, Франції, Бельгії, Іспанії.

Серед завдань Інституту наступні:

- створення науково-обґрунтованої стратегії досліджень та розвитку духовності в регіоні й формування політики в галузі новітньої парадигми духовної культури виховання Людини Планетарної;
- координація та організація наукових досліджень в Донецькому регіоні з проблем духовного розвитку особистості.

Серед пріоритетних напрямів наукових досліджень такі:

- методологія феномену духовності та виховання Людини планетарної;
- духовні основи світоглядної культури сучасної людини;
- взаємодія та взаємовплив світської та релігійної духовності;
- інформаційна культура сучасної людини та її вплив на розвиток духовності особистості;
- виховання почуття патріотизму та поваги до військової доблесті предків у підростаючих поколіннях.

Інститутом розроблені й представлені в МОН України, іншим установам і організаціям, в тому числі й міжнародним, **наукові проекти**, серед яких:

- Моніторинг духовного розвитку учнівської молоді в культурно-освітньому просторі регіону.
- Розроблення системи методів формування духовних потреб та духовних цінностей учнівської молоді в умовах трансформації інформаційної сфери.

Інститут духовного розвитку людини відкритий до співробітництва, тож і запрошує всіх, кого турбує доля України і людства.

Управління школою

покоління українців. Це дуже важливо, особливо в умовах, коли відбувається національна ідентифікація українців, особливо в такому складному регіоні, як Луганщина, де потрібно здійснювати духовний розвиток людини в контексті багатокультурності, багатоетнічності, в суперечних економічних обставинах.

Досить подивитися на зовнішню привабливість Галини Павлівни – і зразу-

міло, що вона готова творити добро кожному. Це відповідальний член академії з високим рівнем порядності, керівник, вчений, педагог-практик, а не лише теоретик. Її шанують і широко поважають в академії, знають і в інститутах, znana вона й серед освітян України.

Хочу побажати так триматися довгі десятиліття і радувати нас своєю творчістю, спілкуванням!



**Микола
ЄВТУХ**

Академік-секретар
відділення вищої
освіти НАПН
України

Вона з тих небагатых, хто поєднує і жінку, і вченого, і матір, і дружину, і прекрасну бабусю.

І н с т и т у т розвитку духовності людини – це її ідея, яку вона виношувала 10 років. Її ставили перепони, говорили „нащо це?“, але

вона сама без жодної допомоги відкрила інститут, який знаний не лише в Україні, а й країнах СНД, і за кордоном. Відкрито на базі інституту і кафедру ЮНЕСКО (представник ЮНЕСКО Марлен Буш особисто знайомилася з роботою Інституту).

Цей заклад підтримується Національною академією наук, зокрема Володимиром Павловичем Шевченком. Знаний він і серед духовенства України та інших країн. На місцевому телебаченні були започатковані Галиною Павлівною „Години духовності“. До їх проведення залучалися представники духовенства, академіки. Згодом були міжнародні духовні конференції, які мали резонанс, практичне втілення ідей: почали вводити в школах уроки етики.

Вона – ентузіаст, добрий і розумний пропагандист, сподвижниця. Вона підняла те, що не підняв жоден інститут, і зрушила проблему з місця.

Дай Боже їй здоров'я, сили, натхнення!



Володимир ШЕВЧЕНКО

Голова Донецького наукового центру НАН і МОН України, ректор Донецького національного університету, академік НАН України, Герой України

Багато років тому, за снувавши спільний проект (нині Науководослідний інститут духовного розвитку людини), ми були впевнені, що досягнення високих життєвих стандартів кожної людини н е м о ж л и в е

без духовного розвитку та вдосконалення людської природи. Галина Павлівна якнайкраще втілила спільну ідею науковців Донбасу в життя, всі ці роки пропагуючи в суспільстві ідеї гуманізму, розвитку моралі та духовності кожного.

Бажаємо Галині Павлівні як творцю культури та духовності зводити усе вищі ціннісні горизонти на цьому шляху в ім'я Людини!

Управління школою

Щодня своєю кропіткою працею Ви, Галино Павлівно, робите безцінну роботу для людства – виховуєте в молодому поколінні духовність. Сьогодні народ невдоволений ідеологічною порожнечою в суспільстві, саме тому Інститут духовного розвитку людини, який Ви очолюєте, є для людей яскравою зіркою, високим прикладом основ культурних та моральних цінностей людства, світоглядної культури особистості. Ця робота заслуговує на пошану та

підтримку. За одинадцять років існування Інституту Вам вдалося зробити стільки, скільки не роблять за довгі десятиліття.

Від щирого серця бажаю вам міцного здоров'я, натхнення та насаги для підкорення нових вершин! Нехай ваші учні з вдячністю до свого Наставника – до Вас – несуть у суспільство високі морально-духовні принципи!



Олександр ГОЛУБЕНКО

Ректор
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля

Яне раз брав участь у роботі спеціалізованих рад, які проходили за головування Галини Павлівни. Мені як вченому-філософу імпонує, що під її орудою здійснюються фундаментальні та прикладні наукові дослідження з проблем духовного розвитку людини, спираючись на інформатизацію суспільства, глобалізацію, коеволюцію людини і довкілля. Важливо й те, що вони проводяться з урахуванням етнокультурних особливостей регіону,

а тому мають не лише теоретичне значення, а й практичне: сприяють підвищенню комфортності інформаційного середовища освітньої діяльності.

Вона – фантастичний педагог! У багатьох вчених особистість – прагматична, а у Галини Павлівни – вона духовна.



Володимир БЕХ

Перший проректор
НПУ імені М.П. Драгоманова,
доктор філософських наук,
професор

Побывать на кафедре педагогики, где рождались все новые методики подготовки педагогических работников для школ области, мне было и интересно, и познавательно, и входило в круг моих функциональных обязанностей как начальника главного управления образования облгосадминистрации. Радость и приветливость, с какими она меня встретила,

навсегда очаровали меня. Теперь я знаю, что такова она со всеми – это её визитная карточка. И в этом, на мой взгляд, как раз и проявляется высшая степень педагогического такта и воспитания.

Конфуций сказал: „Доброта позволяет повелевать людьми“. Думаю, это основной принцип, благодаря которому Шевченко Галина Павловна добилась



Олексій ОМЕЛЬЧЕНКО

Директор Луганського технікуму транспортного будівництва, кандидат педагогічних наук, доцент, Заслужений працівник народної освіти України

замечательных результатов: создала кафедру педагогики в крупнейшем техническом вузе на востоке Украины, воплотила в жизнь свою мечту — сделала свой коллектив центром духовности в Луганской

области и в государстве, открыв и возглавив Институт духовного развития человека.

Я счастлив тем, что всегда старался внести свою крупицу в создание этого замечательного учреждения, в котором торжествует наука, педагогика, искусство, милосердие и боголюбие. Институт в последние годы ощутимо расширил свои границы. Его подразделения созданы во многих ведущих учебных заведениях Луганской области. Подобная лаборатория открыта и в нашем техникуме. Она работает над темой: „Духовное воспитание лич-

ности будущего социального работника”.

Мы стали проводить в области мероприятия, несущие духовность и гуманизм, смелее внедрять в учебно-воспитательный процесс сакральную педагогику. Вся эта работа воплотилась позже в моей диссертации. Я благодарен Галине Павловне за то, что она длительное время готовила меня к исследовательской работе и стала моим научным руководителем.

И несмотря на такой режим работы, командировки и изнурительный труд в лекционных и конференц-залах, она остаётся чрезвычайно красивой и обаятельной женщиной, способной встретить и выслушать, дать совет и благословить на большие дела...

Единственное, что требует от нас Галина Павловна — эти дела должны быть добрыми, нести людям счастье, красоту и духовность!



Катерина ФОМЕНКО

Директор Старобільської гімназії Луганської області, к.п.н., депутат Луганської обласної Ради

Галина Павлівна Шевченко —
Учитель,
Науковець,
Людина,
Особистість.

Я вдячна долі, яка поєднала мене з нею — талановитим управлінцем Інституту духовного розвитку людини, професіоналом найвищого класу, надзвичайно душевною людиною.

Саме під її керівництвом у гімназії йшла пошукова, експериментальна робота, яка

дала відповіді на важливі питання життя школи: як учителю долати негаразди світом власного серця, творити гармонію великої духовності через утвердження Істини, Добра, Краси засобами благодатного слова, як бути носієм високої шкали людських цінностей; як створити педагогічні умови для духовної самореалізації Особистості, тобто як зробити дітей щасливими.

Ми вдячні Галині Павлівні за власний внесок у створення моделі Школи духовної самореалізації особистості в нашій гімназії.

Управління школою

Педагоги гімназії вітають Галину Павлівну з ювілеєм. Широ й сердечно бажають щастя й успіхів, цікавої та результативної праці, наукових і творчих здобутків, здоров'я й на- снаги!



Вітаю Вас, мій Друг і Учитель, Галино Павлівно, з ювілеєм!

Ви своїм розумом торуєте шлях у майбутнє, виховуєте людей, формуєте їх моральне обличчя й активну життєву позицію. Ваша професійна й життєва місія має культуро- і світотворчий характер. Ваше прагнення до піднесення праці педагога — найгуманнішої професії на планеті — не дозволяє Вам розчинитися в емпіричному бутті, втратити дійсні сутнісні потенції, бо є виразником висо-

кодуховного і високоморального. Ви позбавлені імпульсивно-ситуаційної програми поведінки, і не обмежуєтеся поведінкою соціокультурною.

Ви — не квазі-детермінована особистість, а людина реальних дій і вчинків. Ви — наш духовний лідер, і я бажаю Вам залишатися такою ж, бажаю нових досягнень і здоров'я.

Многая Вам літа!



Валентин АЛФІМОВ

Декан факультету перепідготовки і підвищення кваліфікації керівних пед. працівників, зав. кафедри управління освітою, директор ліцею ДонНУ, д.п.н., професор

Учителю и наставнику низкий поклон и наилучшие пожелания от



педагогического коллектива лицея и донских казаков Луганщины.

Именно Вы своевременно поддержали нашу инициативу, и на востоке Украины появилось нестандартное учебное заведение. Более 1500 выпускников — это Ваши дети!

Мы счастливы работать вместе с Вами, уважаемая Галина Павловна!



Анатолій КАТАШОВ

Директор комунального закладу „Луганський ліцей іноземних мов”, к.п.н, Заслужений учитель України, голова Спільки козацького народу Луганщини

Директор школи, ліцею, гімназії № 32010

**Колектив
Лисичанської
багато-
профільної
гімназії
(директор —
Світлана
БЕЛУХА,
перший ряд,
у центрі)**



Широсердно вітаємо Галину Павлівну Шевченко з чудовим ювілеєм!

Діяльність цієї дивовижної людини, науковця, педагога, вихователя, зусиллями якої твориться майбутнє нашої гімназії, спрямована на формування духовної культури гімназистів, виховання культури почуттів. Для колективу гімназії Галина Павлівна є справжнім Наставником і взірцем подвижництва. Гімназія є експериментальним майданчиком і науковою лабораторією при Інституті духовного розвитку людини СНУ ім. В. Дала.

Ми вдячні Галині Павлівні за височінь її духу

й здатність щедро дарувати зерна знань, за вміння створити атмосферу творчої піднесеності й високої духовності не лише під час лекційних та семінарських занять із учнями, але й з учителями гімназії. Справжній Майстер, Галина Павлівна спонукає нас до творчості, запалює вогнем неспокою й силою віри. Її людяність і мудрість, життєвий приклад гідності, ставлення до людей і своїх обов'язків дають нам підтримку й духовне опертя.

Шануємо Вас, Галино Павлівно, і сердечно зичимо здоров'я, невичерпної життєвої наснаги та творчого довголіття!



Марина РОГАНОВА

Проректор з гуманітарної освіти та соціальної політики Донбаського інституту техніки та менеджменту МНТУ ім. акад. Юрія Бугая, к.п.н., доцент

Інститут духовного розвитку людини — це об'єднання науковців Донбасу, діячів культури, духовенства, яке залучене до співробітництва з метою створення різногалузевої, широкомасштабної наукової програми виховання духовності в учнівській молоді та інших верств населення, спря-

мованої на реалізацію її цивілізаторського змісту, ноосферного мислення, планетаризації свідомості.

Шевченко Галина Павлівна очолює Інститут духовного розвитку людини. За час її плідної та натхненної діяльності створена відома в країні та за її межами науково-педагогічна школа, у якій, починаючи з 90-х р. минулого століття, ведуться дослідження з методологічного обґрунтування, теоретичного моделювання й практичної перевірки нового типу освіти й вихо-

вання учнівської та студентської молоді.

Шановна Галино Павлівно! Широ вітаємо Вас із ювілеєм! Спілкування з вами — це благодатне поле, засіяне зернами мудрості, любові, наснаги, а Ваш приклад переконує, що у колектив-

ному характері Науки роль Особистості ніколи не зменшиться.

Дозвольте побажати Вам, Галино Павлівно, гарного здоров'я, благополуччя, багато щасливих днів життя, нових досягнень та успіхів!

Дорогий Вчителю!
Вітаю Вас від усієї душі з ювілеєм! Дякую Вам за теплоту Вашого серця, мудрість порад, добру підтримку, творчість, яку Ви вмієте дарувати своїм учням! Ви, як ніхто інший, вмієте втілювати в життя одвічні духовні істини — Красу, Добро, Любов; окрилювати, дбайливо плекати в юній душі ніжні паростки вміння жити в гармонії зі Всесвітом!

Колектив кафедри від щирого серця вітає Вас із видатною подією для кожного з нас — Вашим Днем Народження!

Ми всі зичимо Вам щастя, здоров'я, плідної роботи на майбутнє, задоволення від її результатів, радості й любові в сім'ї й серед Ваших учнів і друзів. Ваш внесок у розвиток педагогічної науки, культури і духовності України й Луганщини зокрема є неоціненним. Особливу вдячність

Галина Павлівна відіграла (і продовжує відігравати) в моєму житті дуже важливу роль. Саме вона підказала мені напрям наукового пошуку, саме вона „стояла з дрючком” і примушувала мене закінчувати те, що я почав. Я вдячний їй за віру в мене (іноді здавалося, що

Бажаю Вам міцного здоров'я, щирості, любові та поваги від своїх рідних, учнів, друзів! Хай яскраво світить над Вами сонечко, всміхаються квіти, вирощені Вашими дбайливими руками, а душа Ваша назавжди залишається молодою та піснюю!

висловлює кафедра, де майже кожний пройшов Вашу педагогічну й наукову школу, відчув благодатний вплив Ваших життєдайних ідей та практичних досягнень.

З любов'ю і великою пошаною до Вас, найкраща і найдорожча в світі, обожнювана нами, Галино Павлівно, весь колектив кафедри.

вона вірить в мене більше, ніж я сам), за рідкісний талант знайти саме ті слова, які потрібні саме зараз. Я вдячний долі, що належу до наукової школи Галини Павлівни і бажаю їй довгих років життя, постійного натхнення і ніколи не заспокоюватися на досягнутому,



Наталія БОНДАРЕНКО

Заступник декана факультету дошкільної освіти та практичної психології Слов'янського державного педагогічного університету



Володимир ЧЕРВОНЕЦЬКИЙ

Завідувач кафедри практики іноземних мов СНУ, доктор педагогічних наук, професор

Управління школою



**Євгеній
ЗЕЛЕНОВ**

Доцент кафедри педагогіки СНУ, доктор педагогічних наук

бо попереду завжди чекає найцікавіше.

І закінчити я хочу своїм віршем, який присвячений Галині Павлівні.

Жила-была волшебница в одной из дальних стран,

И дар ее таинственный от бога был ей дан,

В ее душе жила весна, цвела разрыв-трава,

И чтоб не сделала она, она была права.

И дом ее тонул в цветах, текла вблизи река,

И в реку падали с моста два нежных лепестка.

За что б колдунья не бралась, горело все в руках,

Ей был доступен мрак земной, и небо в облаках,

Колдунья многое могла – помочь, сберечь, найти,

Она указывала путь, когда уж нет пути,

Она могла найти слова, когда уж нету слов,

И пахарь был готов пахать, а воин бить врагов.

Не знаю, правда или нет – колдунья-то жива,

И бродит где-то меж людей, лихая голова,

Одним подскажет, где найти, другим – что потерять,

У них, волшебниц, выбор свой – его не угадать.

Но только кажется порой – мы знаем, кто она,

Кто любит так еще цветы, в ком мудрость всем видна?

Но мы молчим, она молчит, лишь ночью в тишине

Мотив таинственный звучит на золотой струне.



**Ірина
ЧЕБОТАРЬОВА**

Доцент кафедри педагогіки СНУ

**Інна
ФОРОСТЮК**

Викладач кафедри англійської мови СНУ, народна майстриня Луганщини

Для мене Галина Павлівна стала хрещеною науковою матір'ю та справжнім Учителем. Це людина, в якій поєднується безліч талантів, бурхли-

вої енергії, привабливості, людяності, мудрості, далекоглядності та ширості. Галина Павлівна – джерело не тільки наукових ідей, а й таких, що сприяють розвитку кожного її студента, викладача, і в цілому – Інституту.



УЧИТЕЛЮ

Когда за кисть берется гений,

*Тогда ликуют небеса
И посылают откровенья
Божественные голоса...*

*Но в каждом слове,
в каждом звуке*

*Останется душа того,
Кто первым дал нам кисти
в руки*

И указал на полотно.



Надія ФУНТІКОВА

Докторант кафедри педагогіки, к.п.н, доцент СНУ

Широсердно вітаю вельмишановну Галину Павлівну – Вчителя, Вченого, дорогу моєму серцю Людину – з ювілеєм!

Дякую Вам, Галино Павлівно, за відкритий мені шлях у світ науки,

за те, що не втомлюєтесь щоденно вчити своїм життям найважливішим речам – любові, добру, шляхетності, уваги й поваги до людини, красі думок і вчинків.

Бажаю Вам талановитих і вдячних учнів, радості, відчуття повноти життя, краси й натхнення, здійснення мрій і нових мрій!

Управління школою

Від широкого серця хочу привітати Галину Павлівну з її славним ювілеєм, подякувати за створені вагомні наукові здобутки і творчі надбання, за щирість і справедливість, за чуйність і наполегливість, за відвагу й стриманість, за інтелігентність і культуру, за професіоналізм і творчу, безкорисну працю, за самопожертву в ім'я розвитку сучасної духовної, моральної, культурної людини й суспіль-

ства, вітчизняної і світової педагогічної науки, кращого майбутнього України і всього Світу.

Г а л и н а Павлівна — це **Людина-Творець**, **Людина-Воїн**, **Людина-Символ**. *Дай Боже їй міцного здоров'я, надійного кола однодумців, вдячних учнів, щирих партнерів і здійснення творчих планів!*



Костянтин ШЕВЕРДІН

Заступник директора НДІ духовного розвитку людини з координації і зв'язків, старший науковий співробітник СНУ, Заслужений художник України

Дорогая Галина Павловна! Вы для нас Большой Учитель, Большой Ученый, Большой Человек и Настоящая Женщина! Желаем Вам только духовно развитых и образованных учеников, новых свершений и побед на ниве науки, неиссякаемой энергии и здоровья, долгих лет научной, личной и семейной жизни!

Будьте счастливы! Пусть исполняется все задуманное! И пусть Бог хранит Вас!



Сейфулла РАШИДОВ

Докторант кафедри педагогіки СНУ, кандидат філософських наук



Світлана РАШИДОВА

Доцент кафедри педагогіки СНУ, кандидат педагогічних наук

Искренне поздравляем Вас, уважаемая Галина Павловна, с юбилеем!

Вы не перестаете удивлять своей неиссякаемой энергией, неутомимостью, смелостью научно-педагогических идей, оптимизмом, душевностью, духовностью и красотой. Общение с Вами вдохновляет, а Ваш при-

мер убеждает, что при всей справедливости утверждения о коллективном характере современной науки, роль личности в ней является решающей и объединяющей. Мы гордимся тем, что работаем с Вами.



Тетяна ГРИНЬКО

Старший викладач кафедри педагогіки Горлівського педагогічного інституту іноземних мов, керівник науково-дослідної лабораторії „Екологія життя” Інституту духовного розвитку людини СНУ, к.п.н.

ВАГОМІЙ ДОРОБОК Г.П. ШЕВЧЕНКО та її визнання

Галина Павлівна – відомий фахівець у галузі теорії естетичного виховання. Нею започатковано новий напрям у педагогічній науці, згідно з яким і створено наукову школу „Формування духовної культури учнівської молоді засобами мистецтва”, яку офіційно визнано АПН України у 1994 р. Під її науковим керівництвом розроблено і впроваджено в практику роботи загальноосвітніх шкіл педагогічні технології естетичного і духовного розвитку комплексом мистецтв школярів.

Нею написано понад 150 наукових праць, зокрема: „Эстетическое воспитание в школе”, „Взаимодействие и интеграция искусств в полихудожественном развитии школьников”, „Основы мировой художественной культуры и искусствознания. Пособие для учителей школ, гимназий и лицеев” (у співавторстві), „Поэтический образ морали в искусстве: опыт нравственного воспитания старшеклассников” та ін. Під її керівництвом захищено понад 100 докторських й кандидатських дисертацій з проблем естетичного виховання, духовного розвитку особистості засобами мистецтва. За результатами досліджень її педагогічної наукової школи видано більше 20 монографій і навчальних посібників, понад 800 статей у провідних науково-педагогічних виданнях України, ближнього й дальнього зарубіжжя.

З 2004 року Г.П. Шевченко є академіком Міжнародної Слов'янської академії імені Яна Амоса Коменського, головним редактором збірника наукових праць „ДУХОВНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ: методологія, теорія і практика”, який внесено до переліку фахових видань ВАК України.

У 2010 році Галині Павлівні ШЕВЧЕНКО виповниться 70-років. Більше 50-ти вона віддала педагогічній справі і вихованню духовно багатой, небайдужої до стану справ на рідній землі особистості. Галина Павлівна – фахівець надзвичайно високого рівня, практик, теоретик і навіть політик сучасної вітчизняної і міжнародної педагогічної науки, що підтверджується відкриттям у 2009 році Міжнародної кафедри ЮНЕСКО „Духовно-культурні цінності виховання та освіти” в Науково-дослідному Інституті духовного розвитку людини Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля та й тим, що в грудні 2009 року професор Г.П. Шевченко обрана до складу Національної Комісії України у справах ЮНЕСКО.

За цей доробок Г.П. Шевченко нагороджено почесним званням України „Заслужений діяч науки і техніки України” (1996 р.), орденом „2000 років Різдва Христового” (2000 р.), Почесною грамотою Національної академії наук України (2005 р.), Почесною грамотою Донецького наукового центру Національної академії наук і Міністерства освіти і науки України (2005 р.), Почесною грамотою Верховної Ради України (2006 р.), орденом Княгині Ольги III ступеня (2006 р.), золотою медаллю К.Д. Ушинського від Академії педагогічних наук України (2009 р.), почесним званням „Почесний професор Східноукраїнського національного університету” (2010 р.).

Костянтин ШЕВЕРДІН,

заступник директора Науково-дослідного інституту духовного розвитку людини з координації і зв'язкам, старший науковий співробітник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, Заслужений художник України

Колектив Науково-дослідного інституту духовного розвитку людини та кафедри педагогіки СНУ імені Володимира Даля щиро вітає свого керівника, генератора інноваційних ідей, чуйну людину, неперевершеного фахівця найвищого гатунку, класика педагогічної науки, новатора, вірного друга, духовну мати Галину Павлівну Шевченко зі славним ювілеєм!

Ми висловлюємо їй безмежну вдячність та свою любов. Галина Павлівна – людина повної віддачі для кожного зокрема та для країни взагалі. Її діяльність можна прирівняти до великого героїчного подвигу в ім'я майбутнього духовного розвитку суспільства, який вона здійснює кожен день, кожної хвилини. Як творець духовного світу особистості, як захисник людської гідності та моралі, як талановитий та геніальний педагог Галина Павлівна багато років тому очолила боротьбу з бездуховністю та моральним деградуванням людства. Все своє життя присвятила утвердженню ідеалів добра, правди, милосердя, патріотизму, працьовитості та мужності.

Бажаємо Галині Павлівні довгих років невичерпного натхнення, міцного здоров'я, відданих колег, співробітників та однодумців, адже духовність і мораль, віра, правда і справедливість, які Галина Павлівна своєю діяльністю несе у сучасне суспільство, – головні ціннісні віхи на складному історичному шляху українського народу. Тільки через призму духовності ми бачимо майбутнє і України, і всього людства.

БУТИ ПЕРШОЮ – ЦЕ ПОСТУП ВПЕРЕД, ДО НОВИХ ЗВЕРШЕНЬ!

„Освіти немає без Учителя, з іменем якого були поряд перемоги і поразки його учнів. З іменем його крокувала мудрість, яка завжди жила в суспільній свідомості і мала великий духовно-моральний вплив на все суспільство. Учитель – громадянин і професіонал, йому дано право бути духовним наставником, який веде в майбутнє засобами освіти й виховання” [2, С. 559]. На наш погляд, ці слова академіка І.А. Зязюна визначають той взірць, до якого повинна бути спрямована діяльність кожного вчителя.

Гімназія № 1 міста Одеси носить ім'я *Алли Петрівни Бистріної* – ім'я Вчителя. У цьому році гімназії сповнюється 145 років. 28 років нашу гімназію створювала, будувала, плекала Алла Петрівна. За ці роки зростали нові корпуси гімназії, матеріально-технічна база, але, і це найголовніше, було створено міцний колектив одностайних, колектив, якому притаманні атмосфера творчого ентузіазму, дружніх співвідносин між учнями, вчителями та батьками. Під керівництвом А.П. Бистріної СШ № 119 першою в місті отримала статус гімназії. Саме у ті роки було закладено основи менталітету, стилю взаємовідносин та традиції, що створюють об-

личчя гімназії, відрізняють його від інших навчальних закладів, і які є провідними для нашої гімназії сьогодні. **Важливим проявом довіри до колективу нашої гімназії є те, що значна кількість учнів сьогодні – це діти та онуки випускників.**

Школа – відкрита державна система, яка завжди зорієнтована на процеси, що відбуваються у суспільстві. Наразі процеси гуманізації та демократизації суспільства призводять до суттєвих змін в освіті, і, як наслідок, потребують нового погляду на управління освітньою установою. Сучасні вчені підкреслюють, що ядром управління освітньою установою сьогодні є групова співпраця, гуманізація, демократизація, націленість на розвиток особистості. Головною метою управління на-уковці вважають постійний пошук найефективніших способів і форм

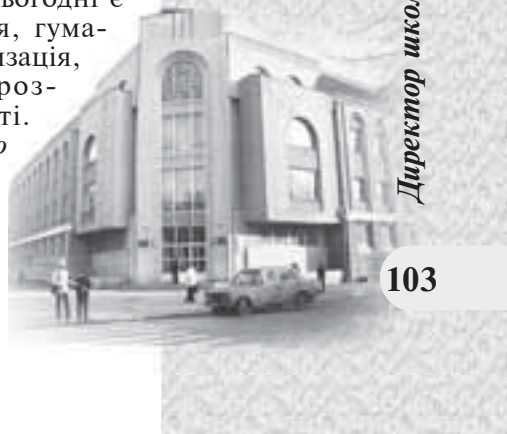
Управління
школою



**Людмила
ТОПЧІЙ**

Директор гімназії
№ 1 імені
А.П. Бистріної
м. Одеси

**145-річчю
гімназії №1
присвячується**



Директор школи, ліцею, гімназії № 3'2010

Ми пишаємось тим, що в нашій гімназії працюють 6 Заслужених учителів України (С.І. Пастух, Л.Д. Дудкевич, Т.А. Мокрота, О.В. Кузнєцова, М.Л. Лістицька), 5 кандидатів наук (В.О. Бистрін, М.О. Бугайова, Н.Г. Комаренко, О.П. Коршко, І.Ю. Потапова), 26 учителів-методистів. Найціннішим досягненням є той факт, що сьогодні в гімназії з 77 учителів – 10 наші випускники. Одним з девізів нашого педагогічного колективу ми вважаємо: „Учитель, виховай учня”, – тому що свій досвід та натхнення учням та вчителям дарує вже друге покоління вчителів – випускників гімназії. Саме це свідчить про те, що наш колектив, мов живий організм, постійно росте й розвивається.

Ми вважаємо номер нашої гімназії № 1 – вже званням. Бути першим дуже почесно, але, водночас, дуже відповідально, бо не можна зупинитися на досягнутому, підтвердженням цього звання повинен бути постійний рух уперед.

Всі сильні та слабкі сторони будь-якого колективу завжди висвітлюються в складних ситуаціях. Саме такі ситуації є показником справжньої сформованості педагогічного колективу, його спроможності щодо вирішення нестандартних проблем. Зауважимо, що наш колектив такі випробування витримав. У січні 2009 року трапилося несподіване: головним корпусом гімназії пройшла тріщина. Гімназію було закрито на капітальний ремонт, і навчання у II семестрі продовжувалося в приміщеннях трьох різних шкіл у дві зміни. Тріщина пройшла через будівлю, але вона не пройшла крізь головний фундамент – фундамент нашого колективу! У цих надзвичайних умовах колектив залишився непохитним: за планом проходили заняття, учні готувалися до участі в олімпіадах, проводилась виховна робота. Результатами цього екстремального навчального року ми можемо пишатися: 16 учнів посіли призові місця тільки на олімпіадах обласного рівня, на Міжнародній олімпіаді з російської мови Федорова Ірина (10 клас) посіла 3 місце, на Всеукраїнському конкурсі учнів-винахідників та раціоналізаторів з хімії Станіславчик Анастасія (11 клас) посіла I місце.

Навіть для звичайного навчального року три гімназичні вистави – велика подія! У виставах „Світ Ясної Поляни”, присвяченій пам'яті Л.М. Толстого, „Проделки Черта, или Сон в апрельскую ночь”, присвяченій 200 річниці М.В. Гоголя, „Этот стон у нас песней зовется”, за мотивами творів М.Є. Салтикова-Шедрина та М.О. Некрасова брали участь учні з 5 по 11 клас (режисери-постановники – вчителі методичного об'єднання російської мови та літератури – М.А. Заславська, О.П. Коршко).

впливу на керовані складові освітньої установи, що базується на засадах гнучкого управління [4, С. 271-279].

Ми вважаємо, що управління сучасною освітньою



установою повинне впроваджувати інноваційні зміни у навчальний процес. Інноваційні процеси завжди мають своїх носіїв, характеризуються переходом в якісно інший стан, ревізією застарілих норм і положень, а нерідко й їх переглядом, визначають творчі зміни в способі діяльності, житті, стилі мислення [4, С. 117-124].

Наш досвід показує, що педагогічні інновації можуть бути тільки результатом творчого пошуку, передбачають оновлення мети, змісту, форм і методик навчання та виховання, вони пов'язані зі значними змінами в свідомості педагогічного колективу, що обумовлюють нову організацію спільної діяльності вчителя та учня. Саме тому одним із важливих завдань, що стоїть перед адміністрацією гімназії та сприяють реалізації інноваційних процесів, є „...створення колективу однодумців, співдружності людей, об'єднаних однією метою, які будують свою діяльність на основі принципів гуманізму й демократизму, творчості ...” [2, С. 508-509].

Впровадження педагогічних інновацій може бути успішним тільки на підґрунті *вмотивованого сприйняття нововведень педагогами*. Безумовно, вчитель повинен чітко усвідомлювати мету інноваційної зміни, прогнозувати очікувані результати та бути впевненим у тому, що ці інновації будуть позитивно впливати на навчально-виховний процес [3, 5].

Дуже цінним є те, що в нашому педагогічному ко-

Для впровадження та реалізації інноваційних ідей створено **ТВОРЧІ ГРУПИ**, до складу яких входять як досвідчені, так і молоді вчителі. Вони працюють за наступними напрямками:

- **формування інформаційної компетентності** (керівник групи І.Ю. Потапова, кандидат педагогічних наук);
- **формування математичної компетентності** (керівник групи О.В. Кузнецова, Заслужений вчитель України);
- **формування комунікативної компетентності** (керівник групи Л.Д. Дудкевич, Заслужений вчитель України);
- **формування продуктивної компетентності** (керівник групи М.Л. Лістицька, Заслужений вчитель України);
- **формування автономізаційної компетентності** (керівник групи Т.А. Мокрота, Заслужений вчитель України);
- **формування моральної компетентності** (керівник групи Н.Г. Комаренко, кандидат педагогічних наук);

Крім того, **В ГІМНАЗІЇ ПОСТІЙНО ДІЮТЬ:**

- **школа вищої педагогічної майстерні**, яку очолює С.І. Пастух, заступник директора з науково-методичної роботи, Заслужений вчитель України;
- **школа передового педагогічного досвіду**, яку очолює Л.Д. Дудкевич, Заслужений вчитель України;
- **школа молодого вчителя**, яку очолює І.Ю. Потапова, кандидат педагогічних наук;
- **майстер-класи**, як одна з форм передачі перспективного педагогічного досвіду педагога-майстра з конкретної науково-методичної проблеми. Очолюють майстер-класи досвідчені, творчі педагоги, досвід роботи яких вивчено та узагальнено. Це Заслужені вчителі України С.І. Пастух, Л.Д. Дудкевич, Т.А. Мокрота, О.В. Кузнецова, М.Л. Лістицька.

З метою організації наукової діяльності обдарованих учнів, підготовки майбутньої наукової зміни створено **постійно діючу Малу академію наук гімназії №1**, очолювану О.П. Коршко, кандидатом педагогічних наук.





ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес / Семен Гончаренко, Василь Кушнір, Григорій Кушнір // Шлях освіти. — 2008. — № 4.
2. Зязюн І.А. Педагогічна освіта: теоретичні пошуки і практичні результати // Філософія педагогічної дії: монографія / Іван Андрійович Зязюн. — К.; Черкаси, 2008. — 559 с.
3. Роншен С. Инновации и реформы в системе народного образования // Управление развитием образования в регионе: сравнительный анализ / С. Роншен, Ф. Луи. — Мурманск, 1996. — С. 43-98.
4. Семенова А.В. Парадигмальне модулювання у професійній підготовці майбутніх учителів: монографія / Алла Семенова. — Одеса: Юридична література, 2009. — 504 с.
5. Степаненко С.М. Сталий розвиток суспільства: роль освіти / С.М.Степаненко, Н.І. Тимошенко // Проблеми освіти: наук.-метод. зб. — К., 2006. — С. 18-24.

лективі інновації виходять не тільки зі сторони адміністрації, але й зі сторони вчителів-новаторів, і це суттєво сприяє результативності інноваційних процесів в гімназії. Колектив гімназії має великий творчий потенціал (див. врізи на С. 104-105).

Внутрішньошкільна методична робота об'єктивно виконує роль зв'язкової ланки між життям і діяльністю педагогічного колективу і державною системою освіти, психолого-педагогічною наукою, передовим педагогічним досвідом освітян України і сприяє втіленню в життя проблеми, над якою працює наш педагогічний колектив: „Розвиток творчих здібностей учнів через впровадження інноваційних технологій. Формування творчої особистості вчителя та учня”.

Теперішній навчальний рік знов підтверджує результати плідної діяльності нашого колективу з впровадження інновацій в навчальному процесі, що знаходять позитивний відгук у вчителів нашого міста: гімназія №1 імені А.П. Бистріної посіла I місце серед шкіл Приморського району міста Одеси та I місце серед шкіл міста в конкурсі „Панорама творчості” за номінацією „Школа навчальних досягнень”.

Отже, праця вчителя — це постійне навчання, прагнення до творчого пошуку та саморозвитку і „... з огляду на нескінченно можливу природу педагогічного процесу професійна діяльність учителя як людини й особистості є також нескінченно можливою” [1, С. 7].

СЬОГОДЕННЯ ГІМНАЗІЇ №1



Управління
школою

Розповісти про свою гімназію в короткій статті досить важко, тому що це школа з прекрасною історією, з глибокими історичними коріннями, вона – один із найстаріших закладів міста. Когось, напевно, здивує: чому „свою” гімназію? Тому що в цій школі я працюю уже майже 32 роки, з них 4 роки по сумісництву, будучи інспектором по школах в Жовтневому районі м. Одеси, 11 років – вчителем англійської мови та літератури і 17 років – заступником директора з навчально-виховної роботи.

Сьогодні в своєму педколективі ми оцінюємо роботу кожного вчителя не тільки по кількості років на педагогічній ниві, а й з позиції результативності, тобто *що досягнуто*. Для цього мало знати і любити свій предмет, але й потрібно бути особистістю з іскоркою Божого Дару і хисту.

Багаторічна робота з дітьми в гімназії показала, що *вчитель повинен модифікувати навчальні програми, пристосовувати їх до умов навчального закладу, інтересів учнів*. Вчителями розроблені цікаві програми спецкурсів, факультативів, проводяться нетрадиційні уроки.

Виходячи з нових реалій і потреб суспільства, ми розуміємо й відчуваємо на практиці: особливістю сучасності стає те, що людина для самореалізації в суспільстві має набути вміння самостійно, усвідомлено роботи вибір, активно діяти і природно сприймати зміни, вміти структурувати свій життєвий простір та вчитися протягом

життя. Методична служба гімназії постійно тримає в полі зору це питання, проводить моніторинги навчання учнів у гімназії, аналізуємо їх. Учти учня пізнавати свій внутрішній світ, свої потенціальні можливості, пізнавати світ іншої людини, вживатися в оточення, пізнавати реальність – це стало невід’ємною складовою освітньої діяльності вчителів гімназії.

В період з вересня по січень 2009-2010 н.р. були проведені моніторинги діяльності вчителів з різних питань, які ставили своєю метою виявлення сприйняття та розуміння вчителями гімназії складової якісної сучасної освіти та як вчителі створюють умови до її дотримання і наскільки вони до неї готові.

Сьогодні для нашого колективу вчителів важливим завданням постає перебудова шкільного середовища з *моделі предметних знань на модель розвитку здібностей* та завоювання особистісного освітнього і життєвого простору.

Ми розуміємо, що інноваційні підходи допоможуть нам подолати розрив між освітою і вимогами життя, дозволять істотно активізувати розумову та пізнавальну діяльність учнів, підвищать



**Світлана
ПАСТУХ**

Заслужений вчитель України,
заст. директора з
НМР гімназії №1
ім. А.П. Бистріної

Директор школи, ліцею, гімназії № 3'2010

ГІМНАЗІЯ №1 сьогодні є базовою для Одеського обласного інституту післядипломної практики, Одеського національного університету імені І.І. Мечникова, Одеського педагогічного національного університету ім. К.Д. Ушинського.

Однією із *найсуттєвіших задач*, які поставив перед собою цей навчальний заклад, є формування особистості як творця, носія національної культури та науки, оволодіння науковим методом пізнання та розвитку дослідницьких здібностей.

В гімназії використовується *науковий підхід* до організації роботи предметних методичних об'єднань, проводиться науково-методична робота проблемних питань, над вирішенням яких працює весь педагогічний колектив.

В школі створені необхідні умови для повноцінного навчально-виховного процесу, для гармонійного поєднання навчання і виховання, для реалізації державної політики в сфері освіти; для творчого зростання інтелектуальних здібностей учнів; для успішного залучення батьків до навчально-виховного процесу, для перетворення батьків учнів у наших однодумців у питаннях виховання найкращих, найбільш важливих моральних цінностей – гуманності, майстерності, талановитості та обдарованості.

Філософія гімназії – демократизація навчально-виховного процесу. Протягом 2-х навчальних років вона перетворює в життя методичну проблему: „Розвиток творчих здібностей учнів шляхом впровадження інноваційних технологій. Формування творчої особистості вчителя й учня”.

Щоб *реалізувати основну мету гімназії*, створені умови для навчання талановитих, обдарованих і здібних учнів; для залучення їх в систематичну науково-дослідницьку пошукову та експериментальну роботу, так як в нашій гімназії в центрі уваги – учень. Вирішенню цих питань сприяє Мала академія наук, яка охопила велику кількість учнів.

Колектив в своїй роботі керується істиною, що *тільки творчий вчитель може виховати творчу особливість*. Тому одна з головних задач гімназії – *зробити учня творчою особистістю*. Пріоритет особистості став основою філософії та ідеології навчання, виховання, центральною цінністю орієнтації як учителя, так і учня.

Гімназія пишається своїм високопрофесійним, творчим і невтомним колективом.

Головне кредо діяльності педколективу гімназії №1 можна вмістити в одне слово: „*пошук*”, а це:

- пошук обдарованих, творчих, здібних учнів;
- пошук психолого-педагогічних особливостей обдарованих учнів;
- пошук нових методик викладання;
- пошук інноваційних технологій;
- пошук досягнення результативності.

інтерес до навчальних предметів.

Пошуки нових типів уроків і нових форм організації навчальної діяльності учнів характерні і для нашої гімназії. Так, в I семестрі 2009-2010 н.р. пройшли *інтегровані уроки фізики та інформатики* (О.М. Мельник, М.О. Мітельман), *урок за проектними технологіями* (Т.А. Мокрота, Т.Ю. Клех), *уроки за інтерактивними методиками* (О.В. Кузнецова,



М.А. Заславська, Н.С. Долбня, М.Л. Лістицька., М.О. Мітельман, І.Ю. Потапова, Л.Д. Дудкевич, А.Б. Балдіна).

Для сучасного уроку в гімназії *характерними ознаками є:*

- гуманітарний потенціал і гуманізація навчання;
- варіативність і гнучкість структури уроку;
- спрямованість уроку на особливості учня;
- системний підхід до архітектури уроку та процесу навчання;
- спрямованість уроку на головне – генералізацію навчання;
- повне засвоєння нового матеріалу на уроці;
- оптимізація форм роботи на уроці;
- економія часу в шкільному навчанні.

Сучасний урок – це урок демократичного спрямування. Ми його проводимо не так для учнів, як разом з ними, навчаємо не тільки словом, а й організованою справою.

Традиційними вимогами до сучасного уроку є:

- на заняттях учні повинні наводити приклади із життя, робити порівняння, висновки, працювати з підручником, здійснювати експеримент, заносити дані до таблиць, виконувати вимірювання та розрахунки, складати конспект уроку, висувати гіпотези, звертатися до свого практичного досвіду.
- ви можете побачити фрагменти таких уроків з коментарями вчителів, які давали ці уроки, а також побачити проект з екології, де учні показали продуктивну, активну та різнобічну участь в реалізації цього проекту.

Більшість учителів нашої гімназії дуже відповідально ставиться до під-

НАШІ ВЧИТЕЛІ



Учителька української мови та літератури Т.А. Мокрота, Заслужений вчитель України, в основу своєї роботи закладає активізацію пізнавальної діяльності, формування в учнів інтересу до процесу отримання знань, практичну спрямованість навчальної діяльності. Вона застосовує народознавчі аспекти, реалізовує міжпредметні зв'язки з народознавством, українознавством, історією, мистецтвом. Учителька виявляє високий рівень професійної майстерності, впроваджує на своїх уроках сучасні технології, в тісному зв'язку з набутим досвідом прищеплює учням стійкий інтерес до вивчення державної мови, культури, історичної та літературної спадщини України, забезпечує високу результативність та якість своєї роботи, має високу науково-теоретичну та методичну підготовку.



Учителька української мови та літератури Л.Д. Дудкевич, Заслужений вчитель України, уміло реалізовує на уроках принципи науковості та доступності навчального матеріалу, враховуючи індивідуальні особливості учнів, забезпечує єдність освітніх, розвиваючих та виховних функцій навчання. Учителька працює цікаво й натхненно. Її уроки відрізняються творчим підходом та зацікавленістю дітей. Вона постійно намагається розкрити учням роль художнього слова як невичерпного, животного і невмирушого джерела, з якого діти черпають уявлення про навколишній світ, про свою родину, про свій край.

Слід відмітити природовідповідність та життєтворчість уроків обох вчителів, їх високу інтелектуальність та новизну. А мова обох вчительок просто взірєць, пісня – співуча, мелодійна, зачаровуюча.



Уроки вчительки математики О.В. Кузнецової, Заслуженого вчителя України, відповідають вимогам сучасного уроку. Особливо слід відмітити міжпредметні зв'язки (історичну інформацію, міфи, легенди древньої Греції, культові споруди, геральдику, медицину) з фізикою, хімією, біологією, геологією, астрономією тощо. Вчителька практикує проведення нетрадиційних уроків, науково-дослідницьку роботу, застосовує проектну та інтерактивні технології, розвиває у учнів дослідницькі вміння та навички культури викладання матеріалу; розвиває комунікативні та інформаційні компетентності. Вчителька володіє характерними тільки їй підходами, методиками, які мають прогнозовані результати, ведуть до позитивних змін в знаннях учнів, їх особистісному розвитку.



На уроках вчительки хімії М.Л. Лістицької, Заслуженого вчителя України, учні працюють на рівні високої розумової напруженості з урахуванням їхніх навчальних можливостей, що забезпечується достатньо великою кількістю навчально-пізнавальних дій. Виконанню великого обсягу роботи на уроці сприяє майстерність учителя, чітко продумані етапи уроку, раціональне використання кожної хвилини, правильність добору матеріалу. На уроках М.Л. Лістицької навчається сьогодні місто та область.



Наші вчителі

На своїх уроках вчителі фізики **М.О. Мітельман** та **В.Т. Пастух** забезпечують засвоєння учнями основних понять, передбачених програмою з формування практичних умінь і навичок, приділяють увагу створенню найсприятливіших умов для навчання, виховання і розвитку учнів, враховуючи їхні індивідуальні нахили, здібності, інтереси, активно використовують різноманітні форми і методи активізації пізнавальної діяльності учнів на уроці.

Учителі української мови та літератури **Р.І. Лапко**, **Т.П. Руссу**, **І.М. Козинченко**, **Г.О. Демчук**, **І.А. Грабовська** також значну увагу приділяють пізнавальній активності учнів, спрямовують викладання української мови і літератури на підвищення якості знань, посилення виховного впливу своїх предметів на учнів, використовують особистісно орієнтовані підходи, які забезпечують комфортні умови розвитку, реалізацію природного потенціалу учнів.

готовки уроків. Кожен із них намагається урізноманітнити форми роботи так, щоб кожна дитина відчула необхідність своєї присутності на уроці, щоб у кожного учня виховати любов до свого предмета, бажання вчитися й самовиховуватися. А результат залежить від особистості вчителя, рівня його майстерності (див. вірзи на С. 109-111).

Ми бачимо, що сучасні вчителі, вчителі нашої гімназії перебувають в постійному пошуку і їх діяльність спрямована на легалізацію принципу гуманізації, який утверджує людину як найвищу соціальну цінність.

Хочу ще раз підкреслити, що тільки висока планка і вимогливість до себе та до учнів, об'єктивність, любов до дітей допомогли педколективу зробити гімназію теплою затишною домівкою для дітей та вчителів.

Отже, завдяки талановитому педколективу, демократичному управлінню, доброзичливому психологічному клімату, чуйності, умінню будувати роботу навколо учня, умінню бачити й рости в ньому особистість, школа виховала багато гідних громадян України.

Сьогодні – складний час, час інформаційних технологій, глобалізації, зростання значення освіти та науки. В цих умовах роль гімназії зростає. Все вищими стають вимоги до якості знань. І учні гімназії неодноразово підтверджують цю якість, коли стають призерами районних, міських, обласних і республіканських олімпіад з різних предметів; коли стають дипломантами Малої академії наук і художньої самодіяльності „Таланти твої, Україно”.

Це проявляється також:

- в нових інформаційних технологіях навчання;

- в профільному навчанні в старшій школі;
- в роботі гуртків, клубів за інтересами: театральній студії, спортивних секціях з баскетболу, тенісу плавання;
- в обширній спортивній базі;
- в психологічному та медичному забезпеченні;
- в добре обладнаних сучасних кабінетах;
- в яскравих, нестандартних уроках;
- в гарантованих знаннях для подальшого навчання в вищих навчальних закладах;
- в висококваліфікованому педколективі;
- в захоплюючій позакласній та позашкільній роботі;
- в педагогічних знахідках, які зародилися саме в гімназії.

Гімназія має широкі міжнародні зв'язки, які почалися ще на початку 1980-х років та отримали розвиток в 90-х роках і продовжуються й сьогодні.

Ми пишаємося своїми учнями, вчителями, які продовжують прославляти гімназію в Україні та за її межами. Всіх нас об'єднує одне – ми діти своєї Alma Mater – Гімназії №1.



Учителі інформатики О.М. Мельник та І.Ю. Потапова запроваджують елементи інтерактивних технологій, захист учнями власних програм, проєктів. Вчителі демонструють високий ступінь науковості, використовують сучасну інформацію, формують науковий світогляд та критичне мислення.

Вчителі географії В.С. Просенюк, С.А. Шполянська спрямовують свою роботу на формування в учнів наукового світогляду, на природу та взаємозв'язок між суспільством та природою, вчать учнів працювати з мапою; вони вимагають від учнів не лише знання мапи, але й уміння за її допомогою обґрунтувати економічний розвиток певної країни, знайомлять з основними процесами та явищами, із впливом діяльності людини на природу та наслідками цього.

Вчителі англійської мови Т.Ю. Клевх, М.Е. Головіна, Ю.П. Рябошук застосовують активні форми роботи з формування комунікативних компетентностей школярів, мають високі вміння моделювати навчально-виховний процес відповідно до сучасних вимог педагогічної науки і практики та з урахуванням конкретних умов навчання. Вони проявляють високий рівень професійної майстерності. Їх мова виразна, зразкова, переконлива, є зразком для наслідування.

Вчителі англійської мови Л.А. Симоненко, Т.А. Ромаши, Т.М. Руснак, Т.Г. Зазашвілі, Н.П. Мордовець, В.В. Сєорова застосовують на своїх уроках інноваційні технології, інтерактивні форми організації активної спільної діяльності вчителя і учнів на уроці, проєктні технології та впроваджують їх елементи в практику роботи.

Вчителі російської мови та літератури М.А. Заславська, Н.І. Докучаєва, О.П. Коршко, А.Б. Балдіна ґрунтовно володіють навчальним матеріалом, використовують на уроках різні види роботи, що дає змогу розвивати творчі здібності дітей. Виховання високоосвіченої творчої особистості є їх головним завданням. Вони уміло поєднують процес навчання і виховання учнів; активізують пізнавальну діяльність учнів. формують в них інтерес до отримання знань

Вчителька музики та художньої культури Н.Г. Комаренко велику увагу приділяє формуванню духовного світу учнів, цілісних світоглядних уявлень, загальнолюдських ціннісних орієнтирів шляхом залучення через свої предмети до культурних надбань рідного українського народу і людства.

Вчителі математики Л.В. Басюк, Н.К. Дундєва, М.О. Бугайова, О.О. Троян складають варіанти завдань для самоосвітньої діяльності учнів для кожного класу з кожної теми. Вони використовують такі форми уроків як: змагання, знайди помилку, лото, мозкова атака, хокей, естафета, розминка, доміно, картки-схемки тощо.

Вчителі хімії, біології Т.А. Качан, Т.А. Сосновська використовують нетрадиційні форми узагальнення уроків: уроки-турніри, уроки-КВК, уроки-семінари, уроки-реклами.

Вчителі історії та права Н.В. Марченко, О.В. Бондаровер, В.О. Бистрін часто дають дітям завдання пошукового характеру, що нашоухує їх на роботу з допоміжною літературою, пресою.

Вітаємо!

З ВИСОКОЮ НАГОРОДОЮ

АНДРУЩЕНКА Віктора Петровича, ректора НПУ імені М.П. Драгоманова, академіка НАПН України, доктора філософських наук, професора, заслуженого діяча науки і техніки України, головного редактора часописів „Вища освіта України” та „Практична філософія”, члена редакційної Ради нашого журналу, якому за великі досягнення у розвитку національної освіти присуджено цього року Міжнародну літературно-мистецьку премію імені Григорія Сковороди.

З ЮВІЛЕЄМ:

ШЕВЧЕНКО Галину Павлівну, член-кореспондента НАПН України, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора педагогічних наук, професора, завідувача кафедри педагогіки Східноукраїнського Національного університету імені Володимира Даля, академіка Міжнародної Слов'янської академії освіти імені Яна Амоса Коменського, завідувача кафедри ЮНЕСКО „Духовно-культурні цінності освіти та виховання”, директора НДІ духовного розвитку людини;

АЛФІМОВА Валентина Миколайовича, декана факультету перепідготовки і підвищення кваліфікації керівних педагогічних працівників, завідувача кафедри управління освітою, директора ліцею Донецького національного університету, доктора педагогічних наук, професора, заслуженого працівника народної освіти України, відмінника освіти України, кавалера ордена „За заслуги” III ступеня, завідувача науково-дослідної лабораторією творчого розвитку особистості Науково-дослідного інституту духовного розвитку людини;

БОРЗЕНКОВУ Тетяну Андріївну, заступника директора з науково-методичної роботи гімназії № 136 м. Києва, відмінника народної освіти України, найактивнішого учасника всіх проектів журналу, члена Ради Всеукраїнського проекту НАПН „Педагоги-новатори в Україні”, її книга „Завучу на кожний день” стала справжнім помічником, адже в посібнику розкриваються усі секрети управлінської роботи в школі, вона — наш шанований автор і член редакційної Ради Всеукраїнського науково-практичного журналу „Директор школи, ліцею, гімназії”.

*Шановні колеги!
Хай Ваша життєва нива щедро кодоється
творчими здобутками,
як джерело, невичерпною буде
насага на великі звернення,
а плідна праця
проростає міцними паростками.
Хай калиновим цвітом
повниться родина,
шаною й добром
примножується дім!
Многая Вам літа!*

